

МАТЕРІАЛИ
VII Міжнародної науково-практичної конференції
«СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ РЕФОРМИ
В КОНТЕКСТІ
ІНТЕГРАЦІЙНОГО ВИБОРУ УКРАЇНИ»

Київ · 19-20 жовтня 2011 року

У двох томах

Том 1. Економічні та соціальні питання сучасності

Київ - Дніпропетровськ

2011

ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ КОМІТЕТ:

Голова оргкомітету:

Корецький М.Х. – доктор наук з державного управління, професор, Заслужений діяч науки і техніки України, професор кафедри державного управління і місцевого самоврядування Академії муніципального управління.

Члени оргкомітету:

- Бакуменко С.Д. – д.держ.упр., професор, Заслужений діяч науки і техніки України, проректор з наукової роботи Академії муніципального управління;
- Дацій О.І. – д.е.н., професор кафедри державного управління і місцевого самоврядування Академії муніципального управління;
- Бутко М.П. – д.е.н., професор, завідувач кафедри менеджменту організацій та державного управління Чернігівського державного технологічного університету.

С 69 Соціально-економічні реформи в контексті інтеграційного вибору України : матеріали VII Міжнар. наук.-практ. конф., 19-20 жовт. 2011 р. : В 2 т. – К.-Д. : Біла К.О., 2011.

ISBN 978-966-2447-93-4

Т. 1 : Економічні та соціальні питання сучасності. – 2011. – 136 с.

ISBN 978-966-2447-94-1

У збірнику надруковано матеріали VII Міжнародної науково-практичної конференції «Соціально-економічні реформи в контексті інтеграційного вибору України».

Даний том містить роботи по секціях: «Соціально-економічна трансформація в контексті інтеграційного вибору України», «Регіональна економіка і проблеми муніципального розвитку», «Розвиток інформаційних систем в економіці», «Альтернативні методики викладання в економічних ВНЗх».

Для студентів, аспірантів, викладачів ВНЗів та наукових закладів.

УДК 336
ББК 65.02

ISBN 978-966-2447-93-4

ISBN 978-966-2447-94-1 (Т.1)

© Авторський колектив, 2011

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНА ТРАНСФОРМАЦІЯ В КОНТЕКСТІ ІНТЕГРАЦІЙНОГО ВИБОРУ УКРАЇНИ

Дзюбіна А.В.

Національний університет «Львівська політехніка», Україна

ЕКСПРЕС-МЕТОДИКА ОЦІНЮВАННЯ ІННОВАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВА

Існує значна кількість методик оцінювання інноваційного потенціалу підприємства [1-6], об'єднувальною характеристикою яких є розчленування даної економічної категорії на складові з подальшим деталізованим розрахунком відповідних показників і узагальненням результатів в інтегральний показник.

Існуючі методики дозволяють досить повно оцінити рівень інноваційного потенціалу підприємства, враховують велику кількість показників і є доволі трудомісткими.

Для оцінювання рівня інноваційного потенціалу підприємства, на думку автора, необхідно обрати найбільш вагомі і доступні з позиції отримання інформації показники в межах складових існуючих методик.

Експрес оцінювання інноваційного потенціалу підприємства пропонується проводити за критерієм достатності певних показників у кожній складовій (табл. 1).

Рівень достатності показника пропонується вимірювати за шкалою від нуля до одиниці експертним методом (відповідно одиниця – стовідсоткова достатність параметру).

Отримані рівні достатності сумують за кожною складовою оцінювання інноваційного потенціалу, знаходять усереднене значення і перемножують на коефіцієнти вагомості, отримані експертним методом.

Інтегральний показник інноваційного потенціалу (*ІІІ*) пропонується розраховувати таким чином:

$$III = \sum_{i=1}^n q_i * d_i, \quad (1)$$

де n – кількість складових інноваційного потенціалу (в даній методиці $n=7$);

q_i – вагомість i -ї складової в інтегральному показнику інноваційного потенціалу;

d_i – усереднений рівень достатності i -ї складової інноваційного потенціалу.

$$d_i = \frac{d_{ij}}{m_i}, \quad (2)$$

де d_{ij} – достатність j -го параметру i -ї складової інноваційного потенціалу;

m_i – кількість параметрів i -ї складової інноваційного потенціалу.

Дана експрес-методика дозволяє здійснити оцінювання інноваційного потенціалу підприємства на основі експертних оцінок топ-менеджменту і є відносно простою у використанні.

Таблиця 1. Показники оцінювання інноваційного потенціалу

Складова інноваційного потенціалу	Параметри оцінювання складової за критерієм достатності
Кадрова	кадрів задіяних в інноваційному процесі на підприємстві
	готовності кадрів до змін, спричинених інноваційною діяльністю
	періодичності процесу підвищення кваліфікації
	відповідності освіти посадам, що обіймаються
	відповідності кваліфікації виконуваним роботам
Наукова	витрат на власні наукові дослідження і розробки
	кадрів з науковим ступенем
	витрат на замовлення сучасних наукових досліджень і розробок на стороні
Виробничо-технологічна	виробничих потужностей для здійснення інноваційної діяльності
	оновлення основних фондів, задіяних у виробництві інноваційної продукції
	гнучкості виробничої структури до потреб інноваційної діяльності
	прогресивності методів залучення засобів праці у виробництво інноваційних продуктів
	рівня технології на підприємстві найновішим світовим рішенням в даній галузі
Фінансова	власного оборотного капіталу для здійснення інноваційної діяльності
	фінансових ресурсів для здійснення НДДКР
	фінансових ресурсів для замовлення НДДКР на стороні
	фінансових ресурсів для придбання нематеріальних активів
	фінансових ресурсів для придбання основних виробничих фондів, що використовуються у виробництві інноваційних продуктів
	фінансових ресурсів для оплати праці персоналу, задіяного в інноваційному процесі на підприємстві
Маркетингова	питомої ваги інноваційних товарів у загальних продажах
	конкурентоспроможності інноваційних товарів
	часток ринку інноваційних товарів
	ефективності рекламної стратегії
	ефективності каналів розподілу інноваційних товарів
Матеріально-технічна	матеріальних ресурсів для здійснення інноваційної діяльності
	технічної оснащеності підприємства для потреб інноваційної діяльності
Інформаційна	інформаційного забезпечення для здійснення інноваційної діяльності
	ефективності функціонування системи комунікацій на підприємстві

Список використаних джерел:

1. Гриньов А.В. Оцінка інноваційного потенціалу підприємства / А.В. Гриньов // Проблеми науки. – 2003. – № 12. – С. 12-17.
2. Калініченко Л.Л. Кількісна оцінка інноваційного потенціалу підприємств / Л.Л. Калініченко // Вісник економіки транспорту і промисловості. – № 30. – 2010. – С. 107-112.
3. Князь О.В. Оцінювання інноваційного потенціалу підприємства / О.В. Князь, Ю.А. Андрианов // Регіональна економіка, 2007. – №3. – С. 219-227.
4. Станіславів О.В. Оцінювання інноваційного потенціалу промислових підприємств України : монографія / О.В. Станіславів; під. ред. С.В. Філіппової. – О.: ТЕС, 2007. – 140 с.
5. Чабан В.Г. Інноваційний потенціал підприємства та його оцінка / В.Г. Чабан // Фінанси України. – 2006. – № 5. – С. 14.

6. Чухрай Н. Формування інноваційного потенціалу підприємства: маркетингове та логістичне забезпечення: монографія / Н. Чухрай. – Львів: Національний університет "Львівська політехніка", 2002. – 314 с.

Дзюбіна К.О.

Національний університет «Львівська політехніка», Україна
**ДОСЛІДЖЕННЯ ПОНЯТІЙНО-КАТЕГОРІАЛЬНОГО АПАРАТУ
ДЕФІНІЦІЇ «ЗВОРОТНИЙ МАТЕРІАЛЬНИЙ ПОТІК»**

Відсутність єдиного тлумачення дефініції «зворотний матеріальний потік» (ЗМП) пов'язана з проблемою розроблення стандартизованої економічної термінології. Досліджуючи питання сутності категорії ЗМП, нами було встановлено суттєві розбіжності в визначенні окремих понять, що складають понятійно-категоріальний апарат даного явища [2]. Не завжди чітким в економічній літературі є висвітлення різниці між певними поняттями та економічними категоріями. З термінології, яку використовують вітчизняні науковці в сфері економіки підприємства, логістики, менеджменту, маркетингу, бухгалтерського обліку може бути сформовано певний набір синонімічних рядів, що відображають окремі сторони дефініції «зворотний матеріальний потік». Основними з них, на нашу думку, є: 1) в контексті визначення об'єктів ЗМП: «матеріали – готова продукція – товар – реалізована продукція», «упаковка – тара – пакувальний матеріал», «відходи – утиль»; 2) в контексті визначення функціональних підсистем підприємства, в яких можуть виникати ЗМП: «постачання – закупівля», «збут – розподіл»; 3) в контексті визначення мети функціонування ЗМП: «переробка – повторне використання – рециклінг – утилізація – відновлення цінності – вилучення продукції з обігу – видалення».

Використання синонімів та підміна певних понять може бути передумовою некоректного використання методів менеджменту в процесі управління ЗМП. Метою проведеного нами дослідження є виділення домінанти в кожному з вищезгаданих синонімічних рядів для вдосконалення дефініції ЗМП з урахуванням специфіки термінології управлінського, фінансового та бухгалтерського обліку.

Об'єктами ЗМП можуть бути певні матеріали, продукція, товари, комплектуючі, сировина тощо. Розглянемо основні об'єкти зворотного матеріального потоку через синонімічний ряд «матеріали – готова продукція – товар – реалізована продукція». Під *матеріалами* розуміють все, що організація переміщує для виробництва власної продукції. Вони можуть бути осяжні (сировина) та не-осяжні (інформація) [3]. Під терміном «*готова продукція*» розуміють продукцію, обробка якої закінчена та яка пройшла випробування, приймання, укомплектування згідно з умовами договору із замовником, відповідає технічним умовам і стандартам [5]. З позиції вимог бухгалтерського обліку готова продукція – це продукція, виготовлена на підприємстві, призначена для продажу і відповідає технічним та якісним характеристикам, передбаченим договором або іншим нормативно-правовим актом [6]. *Товари* – матеріальні цінності, що прид-

бані (отримані) та утримуються підприємством з метою подальшого продажу [6]. *Реалізована продукція* – це продукція, доставлена споживачам, гроші за яку надійшли на розрахунковий рахунок постачальника [4].

Ототожнюються в економічній літературі також поняття тари, упаковки та пакувальних матеріалів. Однак, існують певні відмінності. *Упаковка* – технічний засіб чи комплекс засобів з розміщенням у ньому товаром, який забезпечує захист товару від пошкоджень та втрат у процесі його обігу, а довкілля – від забруднень, а також полегшує виконання логістичних функцій [7; 8]. Близьким до визначення сутності категорії міну «упаковка» є поняття засобів упаковки багаторазового використання. *Засоби упаковки багаторазового використання* – це контейнери, тара-обладнання, тара багаторазового використання, допоміжні пакувальні засоби і пакувальні тканини, універсальні контейнери, що належать окремим підприємствам і організаціям [9]. Вужчим, однак не менш важливим в дефініції об'єктів ЗМП є поняття тари. *Тара* – основний елемент упаковки, що є виробом для розміщення товару [7]. Виділяють також споживчу тару – тара, що надходить до споживача з товаром і не призначена для транспортування товару. На думку Н.О.Гори, тара – це предмети, які призначені для транспортування, передпродажної підготовки і продажу продукції або товарів [10]. *Пакувальний матеріал* – основний елемент упаковки, який створює пакувальні засоби. Окремі види матеріалів (у певних випадках) являють собою безпосередньо упаковку [8].

Синонімічно використовують такі об'єкти ЗМП як утиль та відходи. *Утиль* – непридатні для вжитку речі, які можна використати як сировину (металевий брухт, папір тощо) [11]. *Відходи* – залишки сировини, матеріалів, які утворюються в процесі виготовлення продукції та можуть бути використані для іншого виробництва [12]. Закон України «Про відходи» визначає відходи як будь-які речовини, матеріали і предмети, що утворилися у процесі виробництва чи споживання, а також товари (продукція), що повністю або частково втратили свої споживчі властивості і не мають подальшого використання за місцем їх утворення чи виявлення і від яких їх власник позбувається, має намір або повинен позбутися шляхом утилізації чи видалення [13]. Тому за доцільне вважаємо використати в дефініції ЗМП поняття «відходи».

Функціональними підсистемами підприємства, в яких виникають ЗМП можуть бути ті, що межують з входом та виходом організації. Розглядаючи організацію як відкриту систему можна визначити, що вхід представлено функціональною підсистемою постачання або закупівлі. В свою чергу на виході організації існує функціональна підсистема збуту або розподілу. Під *постачанням*, на думку Г.Г. Левкіна, доцільно розуміти забезпечення підприємств, організацій та домогосподарств необхідними матеріальними ресурсами з метою подальшої їх переробки в новий продукт або споживання (використання) без перероблення. Під *закупівлею* будемо розуміти діяльність, що здійснюється підприємствами в сфері торгівельного обігу. Товари, що закуповуються під час здійснення цієї діяльності, призначені для подальшого їх перепродажу [14]. Що стосується понять збуту та розподілу, то, дані підсистеми підприємства теж відмінні, а саме: збут – це підсистема виробничого підприємства, що пов'язана зі сферою

обігу готової продукції, забезпечує взаємодію в ланцюгу «виробник – перший споживач (посередник)» [14]. Аналізуючи визначення Г.Г. Левкіна, можна зробити висновок, що розподіл – підсистема підприємства, що пов'язана зі сферою товарного обігу. В той же час Б.А.Анікін ототожнює ці дві сфери як синонімічні [15, с. 185]. Є.В.Крикавський наводить визначення розподільчої логістики та логістики дистрибуції. Це дає змогу виділити підсистему розподілу або дистрибуції товарів [16-18]. Аналізуючи вищенаведені положення а також П(с)БО № 16 «Витрати» ми вважаємо за доцільне ототожнити підсистему збуту, розподілу та дистрибуції підприємства як окремих сфер виникнення ЗМП [19].

Аналізуючи *мету функціонування* ЗМП було виявлено синонімічний ряд категорій «переробка – перетворення – повторне використання — утилізація – рециклінг – відновлення цінності – вилучення продукції з обігу – видалення». З метою формування дефініції ЗМП ми пропонуємо об'єднати поняття «переробка» та «перетворення» в категорію «трансформація». *Трансформація* – перетворення виду, форми тощо чого-небудь [12]. *Утилізація* (від лат. utilis – корисний) – це використання чогось з метою переробки, корисне використання [11; 12]; використання чогось для переробки, доцільне застосування відходів, лишків у господарстві [20]; утилізація відходів – використання відходів як вторинних матеріальних чи інших цінностей [13]. *Рециклінг* – це повторне використання ресурсів, виділених із відходів [21]. *Вилучення продукції з обігу* – будь-який захід, спрямований на запобігання появі продукції на ринку України, в ланцюгу постачання продукції [22]. Законом України «Про відходи» регламентується також поняття «*перероблення відходів*» (здійснення будь-яких технологічних операцій, пов'язаних із зміною фізичних, хімічних чи біологічних властивостей відходів, з метою підготовки їх до екологічно безпечного зберігання, перевезення, утилізації чи видалення) та «*видалення відходів*» (здійснення операцій з відходами, що не призводять до їх утилізації) [13].

Проаналізувавши вищенаведені положення нами запропонована наступна дефініція ЗМП: *зворотний матеріальний потік* – це сукупність реалізованої готової продукції, товарів, засобів упаковки багаторазового використання та (або) відходів, віднесена до визначеного часового інтервалу та направлена в напрямку від джерела її споживання та (або) виявлення до джерела безпосереднього та (або) потенційного утворення з метою відновлення її цінності, повторного використання, трансформації, вилучення з обігу та (або) видалення.

Список використаних джерел:

1. Словник іншомовних слів / [уклад. С.М. Морозова, Л.М. Шкарапути]. – К.: Наук. думка, 2000. – 680 с.
2. Дзюбіна К.О. Теоретичні засади визначення сутності економічної категорії «зворотний матеріальний потік» / К.О. Дзюбіна // Тези доповідей Міжнародної науково-практичної конференції «Сучасні проблеми економіки і менеджменту». – Львів: Вид-во Національного університету «Львівська політехніка», 2011. – С. 101-103.
3. Уотерс Д. Логистика: управление цепью поставок / Д. Уотерс; пер. с англ. – М.: ЮНИТИ-ДАНА.– 2003. – 503 с.

4. Економіка підприємства: підруч. / [Петрович Й.М., Кіт А.Ф., Семенів О.М. та ін.]; за заг. ред. Й.М. Петровича. – Львів: «Новий Світ-2000», 2004. – 680 с.
5. Бухгалтерський облік: навч.-метод. посіб. для самост. вивч. дисц. / [Ловінська Л.Г., Жилкіна Л.В., Голенко О.М. та ін.]; под. ред. Л. Г. Ловінська. – К.: КНЕУ, 2002. – 370 с.
6. П(с)БО 9 «Запаси», затверджене Наказом Міністерства фінансів України № 246 від 20.10.99р. «Про затвердження Положення (стандарту) бухгалтерського обліку».
7. Наказ Державного комітету статистики стандартизації, метрології та сертифікація України № 314 від 17.05.2000р. «Про затвердження Інструкції про порядок здійснення державного метрологічного нагляду за кількістю фасованого товару в упаковках (ПМУ 17 – 2000)».
8. Сирохман І.В. Товарознавство пакувальних товарів і тари: підручник / І.В. Сирохман, В.М. Завгородня. – К.: Центр учбової літератури, 2009. – 616 с.
9. Наказ Міністерства державних ресурсів України «Про затвердження Правил застосування, обігу і повернення засобів упаковки багаторазового використання і Правил повторного використання дерев'яної, картонної тари та паперових мішків» № 15 від 16.06.1992 р.
10. Гора Н.О. Облік видів економічної діяльності: підруч. / Н.О. Гора. – К.: Центр учбової літератури, 2010. – 392 с.
11. Словник іншомовних слів / [уклад. Бирик С.П., Сютя Г.М.]; за ред. С.Я. Єрмоленко. – Х.: Фоліо, 2006. – 623 с.
12. Сучасний тлумачний словник української мови: 65000 слів / за аг. ред.. д-ра філол.. наук, проф. В.В. Дубічинського. – Х.: ВД «ШКОЛА», 2006. – 1008 с.
13. Закон України «Про відходи» № 187/98 від 05.03.1998 р.
14. Левкин Г.Г. О некоторых терминологических неточностях [Электронный ресурс] / Логистика. – 2010. – №1. – С. 16-17. – Режим доступа: <http://scipeople.ru/publication/99216>
15. Логистика : учеб. / под ред. Б.А. Аникина. – 3-е изд., перераб. и доп. – М.: ИНФРА-М, 2003. – 368 с.
16. Крикавський Є.В. Логістика і сучасні виклики економіки / Є.В. Крикавський // Економіка України у ХХІ столітті: ретроспектива і перспектива. Доп. асоціації вчених «Еліта економічної науки Львова» / за ред. д-ра екон. наук, проф. С.К. Реверчука. – Л.: Львівський нац. ун-т ім. Франка, 2002. – С. 11.
17. Крикавський Є.В. Логістика. / Є.В. Крикавський // Основи теорії: підруч. – Львів: Національний університет «Львівська політехніка». – «Інтелект-Захід», 2004. – 416 с.
18. Крикавський Є. Промисловий маркетинг: підручник / Є. Крикавський, Н. Чухрай. – 2-ге вид. – Львів: Вид-во Національного університету «Львівська політехніка», 2004. – 472 с.
19. П(с)БО 16 «Витрати», затверджене Наказом Міністерства фінансів України № 318 від 31.12.99р. «Про затвердження Положення (стандарту) бухгалтерського обліку».
20. Словник іншомовних слів / [уклад. С.М. Морозова, Л.М. Шкарапута]. – К.: Наук. думка, 2000. – С. 18.
21. Скороход І.С. Світовий досвід використання вторинних ресурсів / І.С. Скороход // Науковий вісник Волинського державного університету ім. Лесі Українки. – Луцьк, 2007. – № 12: Екон. науки. – С. 229-233.
22. Закон України «Про загальну безпечність нехарчової продукції» № 2736-6 від 02.12.2010р.

К.э.н. Ерохин В.Л., к.э.н. Иволга А.Г.

Ставропольский государственный аграрный университет,

Российская Федерация

ВСТУПЛЕНИЕ РОССИИ В ВТО: ИНТЕГРАЦИОННЫЕ ПЕРСПЕКТИВЫ АГРОПРОМЫШЛЕННОГО КОМПЛЕКСА

В современной мировой экономике формирование правил производства и торговли сельскохозяйственной продукцией происходит коллективно в рамках Всемирной торговой организации (ВТО). При этом для стран, вступающих в ВТО, остается нерешенным противоречие между либерализацией торговли сельскохозяйственной продукцией и невозможностью эффективного развития национального агропромышленного комплекса без системы его защиты со стороны государства.

К настоящему моменту переговоры по вступлению России в ВТО практически завершены. Продолжается работа по решению небольшого числа вопросов, связанных, в частности, с взаимодействием внутри Таможенного союза между Россией, Казахстаном и Белоруссией. Практически все эксперты сходятся во мнении о том, что главные усилия сегодня должны быть направлены на согласование максимально благоприятных для России условий. До того, как страна сделает последний решающий шаг в ВТО, государство должно максимально обеспечить защиту российских производителей.

Перспективы развития агропромышленного комплекса России после вступления страны в ВТО – один из самых противоречивых вопросов. Долгие годы одним из камней преткновения в переговорах по вступлению России в ВТО был уровень государственной поддержки сельского хозяйства. В настоящее время Россия в процессе переговоров по вступлению в ВТО отстаивает уровень ежегодной поддержки национального агропромышленного комплекса в объеме 9 млрд. долл. Однако, о необходимом уровне поддержки сельского хозяйства следует судить не абстрактно, а используя конкретные цифры. Так, с учетом субсидий средний уровень рентабельности сельскохозяйственных предприятий за 2004-2010 гг. составил только 11,7%. А за 1999-2003 гг. он составлял лишь 5,3%, а сельское хозяйство до 2005-2006 гг. после роста в 1999-2000 гг. практически стагнировало. Рост производства и рост рентабельности был обусловлен в существенной части увеличением размера субсидий с 25-27 млрд. руб. в 2003-2004 гг. до 110-119 млрд. руб. в 2008-2009 гг.. Отношение субсидий к выручке повысилось с 5-6% в 2000-2005 г. до 12,3% в 2008-2010 г. [5].

Обзор аграрной политики различных стран мира позволяет сделать вывод, что наибольшую поддержку национальному агропромышленному комплексу оказывают промышленно-развитые страны. Россия, наряду с Украиной, имеет один из наиболее низких уровней поддержки среди стран Восточной Европы и СНГ. Так, индекс номинальной поддержки в 2000-2009 гг. составил для России 12%, в то время как в среднем по группе стран с переходной экономикой этот показатель равнялся 18%, в т.ч. в Польше – 15%, в Турции – 24%, в Румынии – 45%.[2] Следует отметить, что в 2007-2010 гг. имела место позитивная тенден-

ция усиления государственной поддержки сельского хозяйства в России, но даже с учетом субсидий в среднем прибыль в большинстве отраслей недостаточна для расширенного воспроизводства. Оно, как показывают конкретные исследования, возможно лишь в условиях рентабельности выше 30% при производстве продукции растениеводства и животноводства. Для расширенного воспроизводства продукции с коротким периодом производства (мясо свиней, мясо птицы, яиц) и при инфляции не выше 10% требуется уровень рентабельности 15-20%.

В настоящее время, несмотря на ряд проведенных отечественных и зарубежных исследований, представляется затруднительным в полной мере оценить последствия вступления по части защиты внутреннего агропродовольственного рынка. Членство в ВТО не отменяет возможности таможенно-тарифного регулирования, его условия оговариваются при вступлении. Многие зарубежные и отечественные экономисты (Ким Андерсон, А.В. Данильцев и др.) сходятся во мнении, что среди трех групп мер государственного регулирования – тарифной защиты, внутренней поддержки и экспортного субсидирования – именно тарифная защита имеет наибольшее влияние на агропромышленный комплекс.

Для России данное положение чрезвычайно актуально, принимая во внимание высокую степень продовольственной зависимости нашей страны. К 2010 г. доля импортного продовольствия на российском рынке увеличилась до 42,1%. Россия в настоящее время практически не применяет практику «пиковых» тарифов, т.к. максимальное значение импортного тарифа на продовольственную продукцию в России составляет всего 25%, в то время как в Японии – 2550%, в Мексике – 450%, в США – 379%, в Индии – 300%, в странах ЕС – 219%. Количество тарифных линий в странах ЕС составляет 2200 шт., в Японии – 1806 шт., в США – 1769 шт., в Мексике – 1080 шт., а в России всего 847 шт. [4].

Сегодня очевидно, что полное снятие импортных таможенных барьеров против таких видов сельскохозяйственной продукции, как говядина, свинина, мясо птицы, молочная продукция, может нанести отечественному животноводству очень серьезный удар. Инструментарий защиты при этом будет существенно ограничен. Ярким примером эффекта от вступления в ВТО может служить ввод Правительством России запрета на экспорт российского зерна в 2010 г. и отмена данного запрета в 2011 г. В рамках ВТО такие действия были бы недопустимы, государству-участнику ВТО пришлось бы обозначать лимит — сколько именно зерна будет запрещено вывозить, и защищать это решение на комиссии ВТО. Именно таким образом частичные ограничения на вывоз зерна в 2010 г. пришлось вводить Украине [1].

В целом же, сегодня согласованные условия вступления в ВТО не ухудшают положения отечественных производителей сельскохозяйственной продукции. Многие эксперты сходятся во мнении, что для агропромышленного комплекса России в момент присоединения к международному торговому сообществу, как ВТО, потери могут быть минимальными, так как задолго до вступления наша страна добровольно начала исполнять нормативы, принятые этой организацией. Если российский АПК может пострадать, то, главным образом,

из-за недостатка финансов, низкой эффективности управления и производства [3].

Будущее российского АПК — только в передовых технологиях, использовании лучших семян, пород скота, новейшего оборудования, развитии переработки и логистики, активной маркетинговой политики по продвижению отечественных продуктов. Это потребует серьезных инвестиций. Бизнесу и власти необходимо будет приложить существенные усилия для того, чтобы российские предприятия стали полноценными участниками международного рынка. В данном аспекте вступление страны в ВТО следует рассматривать, прежде всего, в качестве сильнейшего катализатора повышения уровня конкурентоспособности российского аграрного бизнеса, что позволит России стать значимым экспортером агропродовольственной продукции. В современных условиях глобализирующейся мировой экономики претендовать на роль крупного экспортера продовольствия и ведущего игрока мирового рынка, не являясь членом ВТО, попросту невозможно.

Список использованных источников:

1. Баташев А. Вступление России в ВТО неизбежно / А. Баташев // Вечерний Красноярск. – 2010. – №47(288).
2. Ерохин В.Л. Вступление России в ВТО: новые вызовы для сельского хозяйства / В.Л. Ерохин // Российское предпринимательство. – 2010. – №12(1).
3. Ерохин В.Л. Перспективы регионального развития в условиях интеграции международной торговли / В.Л. Ерохин, А.Г. Иволга // Современные проблемы развития национальной экономики: сборник статей к II Международной научно-практической конференции / под общ. ред. А.Г.Иволга. – Ставрополь: ООО «Мир данных», 2010.
4. Панасюк А.С. Формирование приоритетов защиты российского продовольственного рынка / А.С. Панасюк, П.М. Таранов // Экономические анализ: теория и практика. – 2011. – №11(218).
5. Эпштейн Д. Рыночный фундаментализм в аграрной политике в России и вступление в ВТО [Электронный ресурс] / Д. Эпштейн // Экономический портал. – 2011. – Режим доступа: <http://institutiones.com/agroindustrial/1827-rynochnyj-fundamentalizm-v-agrarnoj-politike.html>

Копилук Н.Ю.

Інститут регіональних досліджень НАН України, м.Львів, Україна
**УДОСКОНАЛЕННЯ ПРОЦЕДУРИ ЗЛИТТЯ ТА ПОГЛИНАННЯ
БАНКІВ: ВІТЧИЗНЯНИЙ ТА ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД**

В умовах фінансової нестабільності та погіршення основних фінансово-економічних показників діяльності банківських установ, таких як недостатній рівень капіталізації, збитки, зростання обсягів простроченої та пролонгованої заборгованості, введення тимчасових адміністрацій в одинадцяти банках і їх дією на сьогодні у чотирьох установах, питання консолідації банків шляхом злиття та поглинання залишається актуальним.

В Україні банки, що реорганізуються повністю, або частково передають своє майно або кошти, права та обов'язки банку правонаступнику. На нашу

думку, злиття банків передбачає виникнення нового банку як юридичної особи і передачу йому за передавальними актами майна, коштів, прав та обов'язків не менш ніж двох банків або більше з ліквідацією їх як суб'єктів господарювання. Приєднання не передбачає виникнення нової банківської установи, а консолідацію одного або більше банків до банку правонаступника з передаванням йому майна, прав та обов'язків. Основними мотивами злиття та поглинання банків є: створення додаткової вартості або синергетичного ефекту від консолідації установ; економія від масштабу діяльності, яка проявляється у зниженні витрат на одиницю прибуткових активів; поєднання ресурсів, які взаємодоповнюються; збільшення ринкової частки банку; підвищення його конкурентоспроможності; диверсифікація продуктів і послуг; підвищення рівня менеджменту тощо. Проте, при реорганізації банків в Україні є значні прогалини у нормативній базі та невизначеності, які перешкоджають швидкому здійсненню процедури злиття та поглинання установ. Зокрема, залишається неврегульованою методика розрахунку коефіцієнта обміну акцій при злитті. Згідно чинного законодавства передбачається обмін акцій банку, створюваного в результаті злиття на акції банків, що реорганізуються. При цьому слід прийняти до уваги, що, по-перше, акціонери обох банків повинні мати однакову кількість акцій до та після злиття. По-друге, сукупна номінальна вартість акцій банку правонаступника після злиття має дорівнювати загальній номінальній вартості акцій банків до злиття. По-третє, сукупний капітал банку- правонаступника має дорівнювати сумі капіталів двох банків до злиття. З огляду на вищезазначене, під час злиття коефіцієнт обміну повинен розраховуватися виходячи із пропорції номінальних статутних капіталів банків, які зливаються. Досвід країн ЄС свідчить, що коефіцієнт обміну акцій може бути визначеним одним із таких методів: метод чистих активів (вартість чистих активів компанії) – це різниця між активами та заборгованістю за ринковими цінами або „патримоніальний” метод; ринковий метод – ринкова ціна порівняльних компаній – метод „публічних компаній”; метод грошових потоків – метод дисконтування грошового потоку до чистої поточної вартості; метод результатів, який подібний до методу грошових потоків, але передбачає 100% виплату дивідендів; змішані методи.

При реорганізації банків в Україні залишається ряд питань, які потребують внесення змін до нормативних та законодавчих актів. До них належать: отримання ліцензій впродовж періоду злиття (банк, що поглинає інший банк не отримує автоматично ліцензії банку, що підлягає ліквідації, що призводить до того, що банку, який поглинає інший банк, необхідно перед злиттям (поглинанням) отримати ліцензії НБУ та ДКЦПФР); призупинення обігу облігацій (облігації, що були випущені банком, що ліквідується, припиняють свій обіг під час злиття, що спричиняє інвесторів-держателів облігацій до їх дострокового погашення); податковий облік збитків неврегульований законодавчо у разі, коли прибутковий банк поглинає банк, який має збитки. Існують неврегульовані питання щодо офіційного найменування і використання бренду банку, оскільки НБУ забороняє двом банкам працювати на ринку під однією назвою і банк, що поглинає не має права використовувати назву і бренд банку який є об'єктом поглинання. Залишаються невирішеними питання, щодо можливості

збільшення капіталу, оскільки у разі здійснення процедури злиття капіталізація банку неможлива; спільного правління банків учасників реорганізації; переадресації вхідних платежів у гривнях, оскільки на дату злиття в НБУ закривається рахунок НОСТРО того банку, який ліквідується.

Законодавство країн ЄС свідчить про єдиний підхід та регламентацію реорганізації та закриття банків у державах членах. Директива 2001/24/ЄС від 4 квітня 2001 року щодо реорганізації та закриття кредитних установ, регламентує, що реорганізаційні заходи передбачають збереження або відновлення фінансового стану кредитної установи та які могли б вплинути на права третіх сторін, що існували до цього, включаючи заходи, які передбачають можливість призупинення платежів, призупинення виконавчих заходів або зменшення суми позовів. У країнах ЄС передбачена процедура добровільного і примусового закриття кредитних установ. Добровільне закриття можливе у разі якщо кредитна установа є платоспроможною. Адміністративні чи судові органи держави ЄС за місцем походження можуть прийняти рішення про реорганізацію чи процедуру закриття, навіть під час здійснення процедури добровільного закриття. Процедури закриття означають колективні дії, які розпочаті і контролюються адміністративними чи судовими органами держав-членів з метою продажу активів та під наглядом цих органів, включаючи можливість припинення процедури на підставі досягнення компромісу. Отже, у ЄС чітко регламентовані процедури реорганізації кредитних установ, їх закриття, вилучення дозволів, надання інформації кредиторам, публікування у Бюро Офіційних Публікацій Європейських співтовариств тощо. У випадку закриття кредитної установи законодавство держави ЄС визначає: майно, що підлягає управлінню та режим майна, набутого кредитною установою після початку процедури закриття; відповідні повноваження кредитної установи та ліквідатора; умови за якими можуть бути виконані судові заборони; юридичні наслідки закриття щодо діючих контрактів, за якими кредитна установа виступає однією із сторін; наслідки процедури закриття та порядок задоволення вимог кредиторів; позови, які подаються витрат на ліквідацію установи тощо.

Список використаних джерел:

1. Положення «Про особливості реорганізації банку за рішенням його власників»: затв. Пост. Правління НБУ від 27.06.2008р. №189 // Офіційний вісник України. – 2008. – № 70. – С. 153.

К.е.н. Коробчук Т.І.
Луцький національний технічний університет, Україна
СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТОК ФАКТОРИНГУ
НА РИНКУ БАНКІВСЬКИХ ПОСЛУГ

Факторинг – це комплекс фінансових послуг як для виробників, так і для постачальників (зокрема, оптових), які займаються торгівлею на умовах відстрочення платежу. Нині його пропонують майже всі великі українські банки і декілька незалежних фінансових компаній. Факторинг є альтернативним способом для вирішення проблеми неплатежів для суб'єктів господарювання.

Теоретичні та практичні аспекти розвитку факторингу розкрито у працях таких сучасних економістів як: Л. Белоусов, Б. Гвоздєв, Л. Руденко. Значний вклад у розвиток факторингу зробили і вітчизняні вчені Т. Беялов, В. Братищенко, М. Лаврик, Ю. Скакальський, Ю. Лисенко.

Сьогодні проведення факторингових операцій в Україні регламентується на законодавчому рівні: Цивільним кодексом України (глава 73, ст. 1077); Законом України «Про банки і банківську діяльність»; Податковим кодексом України, Законом України «Про приєднання України до Конвенції УНІДРУА про міжнародний факторинг» [1].

Послуга факторингу в Україні почала активно використовуватися з кінця 90-х років ХХ століття. Відродження та формування українського ринку факторингу припадає на 2001 рік. Банком, який перший активізував надання факторингу, був «Укрсоцбанк». З часом технологію факторингу підтримав і запровадив «ТАС-Комерцбанк» (зараз «Сведбанк»), розпочавши активну експансію ринку. Проте, на початку становлення ринку факторингу в Україні була недостатньо сформована необхідна нормативна, теоретична і практична база, кількість підготовлених кадрів була обмеженою, а технологія вітчизняного факторингу базувалася на розробках банків інших країн. Українські теоретики і практики розробили нову технологію, внесли відповідні корективи, вдосконалили і спростили факторинговий цикл, і в 2004 році факторинговий бізнес розпочинає другий етап відродження у фінансових установах. З 2006 року факторингові операції починає проводити «Укрексімбанк». Однак, операції в основному проводилися з власними клієнтами банку, які активно користувалися кредитними послугами, таким чином замінюючи кредит факторингом [2].

2006-2009 рр. характеризуються стрімкими темпами росту обсягів факторингу. Не зважаючи на те, що обсяги коштів за перші два квартали 2008 р., спрямованих на факторингове фінансування, порівняно з аналогічним періодом скоротилися на 190%, загалом за рік було укладено 5700 договорів обсягом 1,45 млрд. грн., що значно перевищило обсяги за 2007 р. Обсяги факторингових операцій в Україні в 2009 р. скоротилися на 60% та склали приблизно 600 млн. грн. Нині через обслуговування проблемної заборгованості немає змоги для нарощування портфелів під факторингові операції. Велика частина проектів з міжнародного факторингу була призупинена. Зменшились ліміти та частина авансування, а процентна ставка виросла, незважаючи на те, що сумарна дебіторська заборгованість у 2009 р. зменшилась на 20% порівняно з минулим ана-

логічним періодом. Стрімке збільшення обсягів договорів факторингу у другому кварталі 2010 р., порівняно з аналогічними періодами попередніх років, пояснюється укладеннями договорів факторингу переважно з однією юридичною особою на велику суму [3].

Важливим показником, що характеризує факторингові послуги, є джерела їх фінансування (рис. 1).

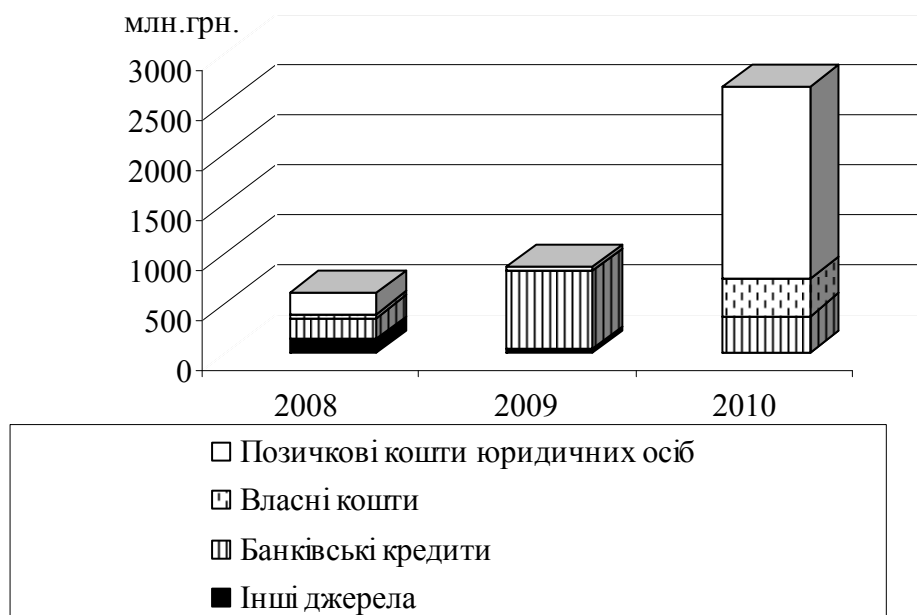

Рис. 1. Джерела фінансування укладених факторингових операцій

Як бачимо, частка фінансування за рахунок банківських кредитів та позичкових коштів юридичних осіб за другий квартал 2010 р. становить 85,6% загального обсягу джерел фінансування факторингових послуг, хоча частка банківських кредитів суттєво зменшилась, а частка позичкових коштів юридичних осіб для фінансування факторингу значно зросла. А питома вага власних коштів зросла більше ніж в 60 разів (до 373,6 млн. грн.) порівняно з 2009 р. [3].

Виділимо основні проблеми вітчизняного ринку факторингу:

- панівне становище банків на ринку фінансових послуг, для яких факторинг займає лише частину портфеля серед інших послуг, в той час як для спеціалізованої факторингової компанії цей вид операцій є профільним (український ринок факторингу розвивається за європейською моделлю);

- при оцінці потенційного клієнта факторингу банки використовують схеми, ідентичні процесу кредитування, нехтуючи те, що факторинг не є аналогом кредиту;

- факторинг здійснюється лише як фінансування, не включаючи додаткових послуг, що суперечить світовій практиці та сутності факторингу;

- відсутність контролю якості послуг факторингу в Україні.

Основним користувачем факторинговими послугами є середній бізнес, який найбільше потребує постійного поповнення оборотних коштів.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про приєднання України до Конвенції УНІДРУА про міжнародний факторинг»//Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2006. – № 16. – С. 139.
2. Гриценко М.П. Сучасний стан та перспективи розвитку ринку факторингових послуг в Україні / М.П. Гриценко // Вісник Сумського національного аграрного університету. – Серія “Фінанси і кредит”. – 2010. – №2.
3. НРА «Рюрік» «Розвиток факторингового бізнесу в Україні» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rurik.com.ua>

Кочетова І.Ю.

*Національний університет кораблебудування ім. адмірала С.О. Макарова,
м. Миколаїв, Україна*

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ВИНИКНЕННЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ

Реалії сьогодення характеризуються динамічними змінами: становлення глобалізаційних та інтеграційних процесів у світовому господарстві, підвищення рівня впровадження інновацій, стрімкий розвиток ІТ-технологій та мережі Інтернет, зміна політичних лідерів, часом непередбачувані дії міжнародних фінансових ринків призводять до диференційованих результатів та наслідків постіндустріальної епохи. У цьому випадку, доцільно вести мову про формування трансформаційних процесів.

Актуальність роботи обумовлена, перш за все, необхідністю дослідження першопричин економічних та соціальних зрушень, що відбувається у світі в цілому, та в Україні, зокрема. Отже, окреслення трансформаційних підходів сприятиме значному підвищенню рівня адаптацій у рамках практичної площини щодо їх впровадження.

У наукових колах категорія «трансформація» приймає багатоаспектну сутність трактування, зокрема як зміст переходу, як процес та як характеристики. На нашу думку, трансформація – сукупний процес змін стану будь-якої системи від існуючого до якісно-нового рівня, шляхом постійних ітерацій, що направлений на пристосування до умов зовнішнього та внутрішнього середовищ. З цього приводу, необхідною умовою стає формування уявлення щодо наявних концептуальних підходів у випадку здійснення трансформацій. Авторську класифікацію концептуальних підходів зображуємо на рис. 1.

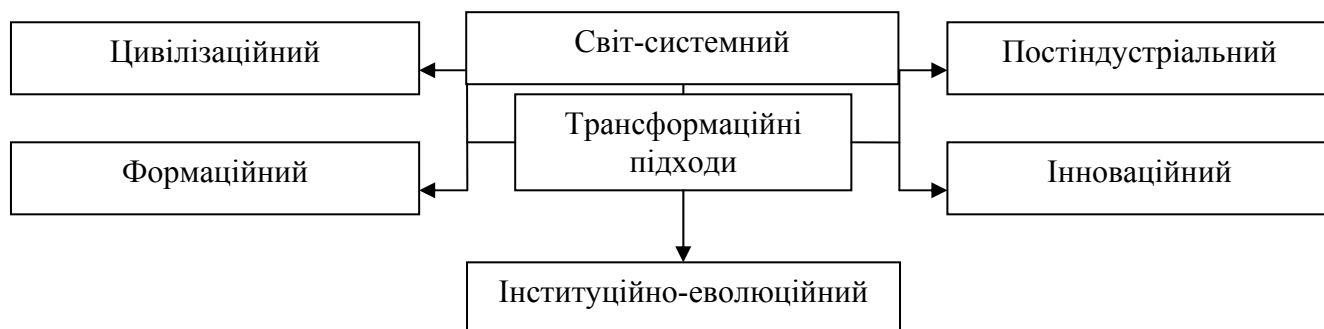

Рис. 1. Основні підходи щодо здійснення трансформаційних змін

З позиції цивілізаційного підходу, трансформаційні перетворення – це взаємодія різноманітних цивілізацій в умовах єдиного історичного процесу розвитку. Зокрема, А.Тойнбі виділяв п'ять локальних цивілізацій третьої серії за культурною ознакою; тоді як, С.Гантінгтон – шість локальних цивілізацій за релігійною ознакою та дві за географічною; основними принципами яких стадійність, полілінійність та домінуючий, – цивілізаційна унікальність.

Противагою виступає формаційний підхід за К.-А.Сен-Сімоном, центральна ідея якого – уявлення про трансформації на прикладі суспільно-економічних формацій, що носять революційний характер. Наприклад, К.Маркс виділяв первинну (архаїчну), вторинну (економічну) та комуністичну суспільно-економічні формації. На підтримку, Ф.Енгельс доводив, що «кінцеві причини усіх суспільних змін», – наголошував автор, – «потрібно шукати у зміні способів виробництва та обміні» [1, с. 278].

Зміст трансформаційних перетворень при інституційно-еволюційному підході залежить від взаємодії різноманітних інститутів, що протиставляються зовнішньому середовищу. На думку Т.Веблена, основоположника підходу, розглядав інститути, як «результат процесів у минулому часі, як наслідок – не знаходяться у поновному узгодженні з вимогами сьогодення» [2, с. 202]. Однак слід зазначити, що автор розглядав поняття «інститути» з позиції протиставлення їх. Більш глибокого проникнення у розуміння підходу відбулося завдяки Д.Норта, який зазначав: «суспільства, що розвиваються у часі та являються основою до розуміння історичних змін» [3, с. 18].

Наступний методичний підхід – інноваційний, який наголошує на циклічному розвитку, що відбувається за рахунок технічних інновацій. Автор інноваційної концепції Й.Шумпетер, зазначав, що динаміка розвитку економіки відбувається завдяки нововведенням, що «потребують створення нового обладнання (чи модернізації старого), багато часу та витрат» [4]. При цьому, тільки завдяки підприємцям-новаторам можливі створення даних змін, процес яких отримав «творчого руйнування».

Значення постіндустріальних перетворень вперше охарактеризував американський соціолог Д.Белл наступним чином: «перехід від індустріального до постіндустріального суспільства проникає в економічне, політичне та соціальне життя суспільства за допомогою технічної та прогресивно-наукової раціональності» [5]. Американський футуролог Е.Тоффлер, при цьому, виділяв хвилі розвитку цивілізації, зокрема третя хвиля цивілізації, зазначав автор, «пише для нас нові правила поведінки та веде за межі стандартизації, синхронізації та централізації» [6, с. 31-33].

Російський дослідник А.Мартинов наголошує, що у результаті постіндустріальних трансформацій «не відбувається зміна основних атрибутів існуючого соціального мироустрою» [7, с. 82]. Не погоджуємося з даною тезою, так як процес перетворення означає зміну усіх складових елементів системи, у тому числі і соціальний аспект, який розглядається як першооснова для процесів перетворення. Проте, при наявності різноманітних концепцій, таких як постіндустріальна, інформаційна, технократична та ін., слід відмітити, що спільним фундаментом у них виступають інформація та знання.

Наступним етапом розвитку постіндустріального суспільства стало виокремлення постекономічного підходу. В основі якого лежить поділ суспільства на доекономічне, економічне та постекономічне суспільство. Поняття «постекономічне суспільство» вперше було використано у працях дослідників Г.Кана та Д.Белла. На думку В.Л.Іноземцева, формування постекономічного суспільства виступає результатом пошуку місця людини у навколишньому середовищі [8, с. 24-34]. Тобто, засади для його зміни – це умови внутрішнього розвитку людини, тобто творча діяльність.

Спроба пояснити соціальну еволюцію не на рівні суспільств, а на рівні систем першим була зроблена істориком Ф.Броделем та отримала назву світ-системного підходу. На базі даного підходу автор виділяє «світ-економіку» у межах як однієї цивілізації, так і багатьох, що уявляє собою економічно-самостійну територію планети, внутрішні зв'язки та обміни якої утворюють організаційну єдність [9, с. 14]. Найбільшої популярності світ-системний підхід набув завдяки роботам соціолога І.Валлерейстана, який відокремлює мінісистеми, світ-економіку та світ-імперії, що є найвищим етапом розвитку системи. При цьому, автор асоціює сучасну світ-економіку та становленням капіталізму у XVI ст. з «двома сторонами монети» одного явища [10, с. 23-25].

Висновки. Дослідивши наявний доробок наукових підходів щодо виникнення трансформацій, акцентуємо увагу на наступні моменти: по-перше, відсутність універсального методичного підходу пояснюється багатоаспектністю предмета дослідження; по-друге, у динаміці розвитку концепцій та підходів спостерігаємо підвищення значення ролі людини у здійсненні трансформацій, не як економічного (homo economicus), а саме як творчого суб'єкту (homo creator).

Список використаних джерел:

1. Энгельс Ф. Анти-Дюринг / Ф. Энгельс // Переворот в науке, производимый господином Евгением Дюрингом. Государственное социально-экономическое издательство. – М.–Л., 1931. – Т.14. – 270-290 с.
2. Веблен Т. Теория праздного класса / Т. Веблен; пер. с англ. С.Г. Сорокиной; под общ. ред. д.э.н. В.В. Мотылева. – М.: Прогресс, 1984. – 367 с.
3. Дуглас Н. Институты, институциональные изменения и функционирование экономики / Н. Дуглас; пер. с англ. А.Н. Нестеренко; предисл. и науч. ред. Б.З. Мильнера. – М.: Фонд экономической книги «Начала», 1997. – 180 с.
4. Scumpeter J. Business Cycles: A Theoretical, Historical and Statistical Analysis of the Capitalist Process / J. Scumpeter. – N.Y. – L., 1939. – P. 68.
5. Bell The Coming Post-Industrial Society / Bell, Daniel // A Venture in Social Forecasting, Basic Books, New York. – N.Y., 1973. – P. 339-368.
6. Тофлер Э. Третья волна / Э. Тофлер. – М.: ООО «Фирма «Издательство АСТ», 1999. – 261 с.
7. Мартынов А. Постиндустриальная модернизация и будущее постсоциализма / А. Мартынов // Общество и экономика. – 2003. – №9. – С. 77-96.
8. Иноземцев В.Л. Современное постиндустриальное общество: природа, противоречия, перспективы / В.Л. Иноземцев. – М.: Логос, 2000. – 189 с.
9. Бродель Ф. Время мира / Ф. Бродель // Материальная цивилизация, экономика и капитализм, XV-XVIII вв.: в 3-х т. – Т.3. – М.: Прогресс, 1992. – 677 с.
10. Валлерстайн И. Анализ мировых систем и ситуация в современном мире / И. Валлерстайн; пер. с англ. П.М. Кудюкина; под общ. ред. к.п.н. Б.Ю. Кагарлицкий. – СПб.: Университетская книга, 2001. – 416 с.

К.е.н. Малютін О.К.

Сумський національний аграрний університет, Україна

ЗМІСТ ТА ЄМНІСТЬ ПОНЯТТЯ «ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА» В КОНТЕКСТІ ІНТЕГРАЦІЙНОГО ВИБОРУ УКРАЇНИ

Питанням вивчення значення категорії «економічна безпека» приділена велика увага в наукових дослідженнях українських вчених.

Так, у наукових дослідженнях фахівців-економістів, очолюваних В. Гейцем, обґрунтований висновок, що основним критерієм економічної безпеки країни є «здатність її економіки зберігати або, принаймні, швидко поновлювати критичний рівень суспільного відтворення в умовах припинення зовнішніх поставок або кризових явищ внутрішнього характеру» [1, с. 5].

Б. Губський розуміє під економічною безпекою спроможність держави забезпечувати захист національних економічних інтересів від зовнішніх та внутрішніх загроз, здійснювати поступальний розвиток економіки з метою підтримання стабільності суспільства і достатнього оборонного потенціалу за будь-яких умов і варіантів розвитку подій [2].

Позиція Я. Жаліло полягає в тому, що економічна безпека є «складною багатофакторною категорією, що характеризує здатність національної економіки до розширеного відтворення з метою задоволення на визначеному рівні потреб власного населення і держави, протистояння дестабілізуючій дії чинників, що створюють загрозу нормальному розвитку країни, забезпечення конкурентоспроможності національної економіки у світовій системі господарювання» [3].

В. Шлемко та І. Бінько вважають: «Економічна безпека – це такий стан національної економіки, який дозволяє зберігати стійкість до внутрішніх і зовнішніх загроз ...» [4, с. 8].

А. Сундук розуміє дану категорію як «стан забезпеченості необхідними ресурсами на рівні, який дозволяє гарантувати розвиток і зростання економіки та соціальної сфери при достатньому захисті економічних інтересів від системи загроз зовнішнього і внутрішнього походження» [5].

І. Чорнодід в своїй роботі пропонує визначати економічну безпеку як «інтегральну категорію та особливість її стану в національній господарській системі у вигляді системної сукупності негативних чинників, розв'язання яких вимагає використання комплексу дій інституційного нормативно-правового та організаційно-економічного характеру, заходів спрямованих на збалансоване і стабільне зростання економіки держави, що покращує конкурентоспроможність національної економіки та включає механізм захисту національних економічних інтересів від внутрішніх та зовнішніх загроз» [6].

І. Мішина обґрунтовано заявляє, що економічна безпека повинна досліджуватися як система економічних відносин, як горизонтальних, так і вертикальних, між державою, регіонами, фірмами та окремими індивідами з приводу досягнення такого рівня економічного розвитку, при якому забезпечується ефективне задоволення потреб і гарантований захист інтересів всіх суб'єктів економіки, навіть при несприятливих умовах розвитку внутрішніх та зовнішніх процесів [7].

Г. Дарнопих підійшов до розгляду економічної безпеки держави як найважливішої якісної характеристики економічної системи, що відображає здатність підтримувати послідовну реалізацію національно-державних інтересів, стійку дієздатність господарчих суб'єктів, адекватні умови життєдіяльності людини [8].

О. Власюк зазначає, що економічна безпека потребує «дослідження, виявлення закономірностей розвитку і занепаду соціально-економічних систем в минулому з їх проекцією на сучасність і майбутнє» [9, с. 42].

Існуючі трактовки терміну «економічна безпека» можуть розглядатися за різними схожими ознаками, що об'єднує їх у відповідні групи за рівнем економічної безпеки. Так, до першої групи можна віднести авторів, які трактують економічну безпеку з точки зору глобального фактору. Автори другої групи розглядають економічну безпеку з позиції захисту національних інтересів. Науковці, які представляють третю групу, зазначають, що економічна безпека носить більш локальний характер, який визначається станом регіонів та галузей національної економіки.

Як показує проведене дослідження «економічна безпека» є багатомпонентним поняттям, тому виникає необхідність її дослідження з позиції різних підходів. При дослідженні проблеми економічної безпеки національної економіки необхідно комплексне та повне врахування вищезазначених категорій. Синтез поняття «економічна безпека» повинен враховувати її ключові аспекти, які зустрічаються в усіх визначеннях даної категорії, а саме: поняття інтересів та загроз в економічній сфері.

Список використаних джерел:

1. Концепція економічної безпеки України / Ін-т економіки і прогнозування, кер. проекту В.М. Геєць. – К.: Логос, 1999. – 56 с.
2. Губський Б.В. Економічна безпека України: методологія виміру, стан і стратегія забезпечення: монографія / Б.В. Губський – К.: Укрархбудінформ, 2001. – 122 с.
3. Жаліло Я. Економічна стратегія держави: теорія, методологія, практика: монографія / Я. Жаліло. – К.: НІСД, 2003. – 368 с.
4. Шлемко В.Т. Економічна безпека України: сутність і напрямки забезпечення/В.Т. Шлемко, І.Ф. Бінько. – К.: НІСД, 1997. – 120 с.
5. Сундук А.М. Економічна безпека України в регіональному вимірі: автореф. дис... канд. екон. наук: 08.10.01 / А.М. Сундук; НАН України. Рада по вивч. продукт. сил України. – К., 2006. – 20 с.
6. Чорнодід І.С. Забезпечення економічної безпеки держави в транзитивній економіці: автореф. дис... канд. екон. наук: 08.01.01 / І.С. Чорнодід; Київ. нац. ун-т ім. Т.Шевченка. – К., 2006. – 18 с.
7. Мішина І.Г. Економічна безпека в умовах ринкових трансформацій: автореф. дис... канд. екон. наук: 08.00.01 / І.Г. Мішина; Донец. нац. ун-т. – Донецьк, 2007. – 20 с.
8. Дарнопих Г.Ю. Економічна безпека держави в умовах трансформаційної економіки: автореф. дис... канд. екон. наук: 08.01.01 / Г.Ю. Дарнопих; Харк. держ. ун-т. – Х., 1999. – 22 с.
9. Власюк О.С. Теорія і практика економічної безпеки в системі науки про економіку / О.С. Власюк; Нац. ін-т пробл. міжнар. безпеки при Раді нац. безпеки і оборони України. – К., 2008. – 48 с.

К.е.н. Мостовенко Н.А., Ковальчук В.В.
Луцький національний технічний університет, Україна
**ВПЛИВ ПРОБЛЕМНОЇ КРЕДИТНОЇ ЗАБОРГОВАНOSTІ
НА ФІНАНСОВУ СТІЙКІСТЬ БАНКУ**

Визначальною характеристикою сучасної банківської системи у посткризовому середовищі є істотне погіршення фінансової стійкості банківських установ внаслідок зростання проблемної заборгованості за кредитними операціями. Така ситуація негативно позначається на результатах фінансової діяльності банків, створює певні труднощі для кредиторів і позичальників, ускладнює менеджмент банку, знижує довіру населення до банківської системи та стримує відновлення кредитування реального сектору економіки України.

Вивченню питань проблемних кредитів та методів їх повернення присвячені праці вчених: А. Мороза, А. Васюренка, В. Міщенко, В. Вітлінського, О. Пернарівського, Л. Примостки та багатьох інших. Проте загальний аналіз стану кредитних портфелів більшості банків свідчить про вагомий частку таких кредитів, які теоретики й практики називають «поганими», «токсичними» та, навіть, «сміттєвими».

Нині жодна з кредитно-фінансових установ не може бути цілком застрахована від виникнення у неї проблемної кредитної заборгованості. Проблема заборгованості не виникає раптово, і не пов'язана із початковими етапами кредитного процесу. Така заборгованість в більшості випадків лише фіксується банківськими працівниками уже як наслідок якості обслуговування позичальником боргу. Кожний банк має у своєму портфелі проблемні кредити і тому головне питання полягає у встановленні допустимого для банку рівня цих кредитів щодо загальної вартості виданих позик. Для зарубіжних банків прийнятними є такі значення показників: питома вага списаних позик у загальному обсязі виданих – 0,25-0,75%; питома вага прострочених позик (понад 90 днів) у загальному обсязі виданих – 0,5-3%. Якщо останній показник сягає рівня 7%, то становище банку визначається як кризове. Для вітчизняної банківської системи значення аналогічних показників мають досить широкий діапазон коливань: від 2 до 50% і вище [1]. За даними Українського аналітичного центру частка проблемної заборгованості за різними видами банківських кредитів сягає сьогодні 60-80% при офіційних даних щодо обсягів проблемної заборгованості – близько 85 млрд. грн. (майже 12% усього кредитного портфеля), а неофіційних даних – близько 180 млрд. грн. Практики зазначають, що найбільше проблем з кредитами, виданими юридичним особам. В окремих банках частка проблемних кредитів юридичних осіб близько 40%, а фізичних лише 5%. Серед кредитів, отриманих фізичними особами найскладніша ситуація в сегменті іпотечного кредитування. Йому належить 60-80% проблемної заборгованості через валюту кредитування. Внаслідок курсових стрибків ще в 2008 році навантаження на позичальників зросло майже в 2 рази. Звісно, таке навантаження на доходи для більшості громадян є непосильним.

Нині немає однозначного законодавчого визначення поняття «проблемний кредит». Кожний кредитор вкладає в це поняття те, що його власності чи кош-

там, які він тимчасово надає іншому суб'єкту, притаманна серйозна загроза [2]. Законодавець зі свого боку тлумачить лише поняття «проблемні активи». Так, згідно з Постановою правління НБУ № 569 від 29.09.2009 р. Про затвердження Змін до Положення про застосування Національним банком України заходів впливу за порушення банківського законодавства, проблемні активи – негативно класифіковані відповідно до нормативно-правових актів Національного банку активи. Додатковим навантаженням на комерційний банк щодо підвищення його ліквідності є вимога регулятора, яка полягає в обов'язковому формуванні резерву під проблемні кредити, що істотно впливає на діяльність комерційного банку. Цей захід з боку регулятора є цілком виправданим, але якщо проблемні активи комерційного банку становлять значну частку, а згідно з вимогами, резерв формується на 100% від суми проблемного активу, то це призводить до істотних проблем у діяльності банку. Зауважимо, що за 11 місяців 2009р. банківські відрахування до резервів сягнули 64,3 млрд грн, або 40,4% банківських витрат [3].

Як відомо, банківський кредит – це грошовий позичковий капітал банку, що передається у тимчасове користування на умовах забезпеченості, повернення, строковості, платності та цільового характеру використання. Виходячи з цього, проблемні кредити можна визначати як такі, з приводу яких виникла ситуація невиконання позичальником зазначених принципів.

Наприклад, А.Мороз виділяє такі ознаки виникнення проблемної кредитної заборгованості [4]: зниження ринкової вартості предметів забезпечення; фінансові проблеми гарантів, поручителів, страховиків; призупинення робіт з виконання проектів, що фінансуються за кредитні кошти; непорозуміння позичальника зі своїми постачальниками, партнерами та контрагентами; реорганізація суб'єкта господарювання; звернення позичальника за додатковими кредитами; припинення контактів з працівниками банку; безпричинне порушення графіка звітності про використання кредитних коштів; наявність збитків у діяльності позичальника, зниження ділової активності його діяльності.

Отже, проблемна кредитна заборгованість банківських установ у більшості випадків не виникає раптово. На практиці існує багато сигналів, які свідчать про погіршення фінансового стану позичальника та про підвищення ймовірності неповернення кредиту. Тому завдання працівників кредитних департаментів полягає у виявленні таких сигналів якомога раніше, перш ніж ситуація вийде з-під контролю і фінансові втрати банку стануть неминучими. Відповідно до з'ясованих сигналів застосовують і різні методи управління проблемними кредитами з метою запобігання погіршення фінансового стану банку.

Список використаних джерел:

1. Примостка Л.О. Фінансовий менеджмент у банку: підручник / Л.О. Примостка. – 2-ге вид. – К.: КНЕУ, 2004. – 468 с.
2. Зубок М.І. Фінанси, облік і аудит: збір. наук. праць / І.М. Зубок, С.М. Яременко; відп. ред. А.М. Мороз. – К.: КНЕУ, 2007. – Вип. 10.
3. Дубинський О. Проблема у квадраті, або Як бути із проблемними активами банків? / О. Дубинський, Ю. Сколотяний // Дзеркало тижня. – 2009. – № 50 (778). – 19-25 груд.
4. Мороз А.М. Кредитний менеджмент: навч. посіб. / А.М. Мороз, Р.І. Шевченко, І.В. Дубик. – К.: КНЕУ, 2009. – 399 с.

К.е.н. Музичка О.М.

Львівська комерційна академія, Україна

ФУНКЦІОНУВАННЯ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

Для сучасного етапу функціонування вітчизняної банківської системи характерним є посилення її ролі і місця в інтеграційних процесах України та пошуку дієвих механізмів виходу з економічної кризи. Як засвідчив досвід минулих років, проблеми у фінансовому секторі можуть підірвати ефективність грошово-кредитної політики, поглибити економічний спад, і втрату капіталу та створити значні фінансові труднощі, пов'язані з порятунком проблемних фінансових установ. Подолання кризових явищ у вітчизняній економіці, стабілізація банківської діяльності й подальший економічний розвиток перебувають у тісному взаємозв'язку з поступовим нарощенням капіталу, яке може відбуватися не лише за рахунок залучення коштів акціонерів, але й в результаті реорганізації банків шляхом їх злиття чи приєднання. Такі інтеграційні тенденції є актуальними з огляду на зниження за рахунок цього системного ризику та підвищення фінансової стійкості.

Об'єктивні процеси глобалізації знаходять свій вияв у тенденції до лібералізації доступу на фінансові ринки, тому основою зміцнення банківської системи України, підвищення її надійності та стійкості до криз є достатній рівень капіталізації. З огляду на це, не так важливим є збільшення кількості банків і розпорошення капіталу, скільки укрупнення та подальше нарощування в існуючих масштабах, що дасть можливість таким чином розвивати й збільшувати капітал існуючих банків.

В Україні за станом на 01.01.2011р. з 194 зареєстрованих банків функціонувало 176, з них 55 з іноземним капіталом (20 зі 100-відсотковим іноземним капіталом), частка іноземного капіталу в статутному капіталі становила 40,6%, що на 4,8% порівняно з попереднім роком. Необхідно відмітити, що процес проникнення іноземного капіталу відбувається доволі активно: кількість банків з 100-відсотковим капіталом за станом на 01.01.2010р. становила 18, на 01.01.2009 р. – 17, на 01.01.2008р. – 17 і на 01.01.2007р. – 13 [1].

Стосовно напрямів та ефективності розміщення банківських ресурсів, на основі проведеного нами дослідження, доцільно виділити такі основні тенденції: 1) основними напрямками розміщення ресурсів банками України залишаються надання кредитів, вкладення в цінні папери, зберігання коштів у високоліквідній формі — такій, як кошти в НБУ, готівка в касі, розміщення фінансових ресурсів в інших банках; 2) переважне спрямування кредитів, наданих банківськими установами суб'єктам господарювання за видами економічної діяльності, у ті види, які стабільно розвиваються, мають швидкий оборот капіталу і забезпечують своєчасне повернення кредитів; 3) зниження величини процентних ставок за кредитами в національній та іноземній валюті в період фінансової стабільності та підвищення процентних ставок у період кризових явищ у фінан-

совій сфері України; 4) зростання розриву незабезпеченості кредитних вкладень депозитними зобов'язаннями, що значно посилює ризикованість банківських операцій, обумовлюючи необхідність пошуку інших джерел (окрім власного капіталу) покриття даного розриву, зокрема запозичення ресурсів на міжбанківському ринку; 5) зниження обсягу ресурсного забезпечення довгострокового кредитування, що обумовлює зростання ризиків незбалансованої ліквідності та неплатоспроможності банків; 6) кризові явища в банківській системі України негативно вплинули на зміну показників ефективності, про що свідчить зниження показників прибутковості активів і прибутковості капіталу й зростання співвідношення між витратами та доходами банків.

Оскільки прибуткова діяльність є необхідною передумовою фінансової надійності, основними шляхами подолання негативних тенденцій у банківській системі та напрямками забезпечення стабільної прибуткової діяльності банків у перспективі, на нашу думку, повинні бути: 1) зростання та поліпшення якості й структури активів за рахунок збільшення частки саме дохідних активів, що сприятиме збільшенню доходів і зниженню рівня банківських витрат, насамперед за рахунок загальних адміністративних витрат; 2) диверсифікація дохідних джерел (ефективних напрямів розміщення ресурсів); 3) розробка заходів щодо зменшення ризиків активних операцій банків, нарощування обсягу власного капіталу та поліпшення його якісних характеристик.

Поряд з цим, необхідно відмітити системний характер заходів Національний банк України, який, поряд із виконанням своєї основної конституційної функції – забезпечення стабільності національної грошової одиниці вживав заходів для сприяння якнайшвидшому виходу України з кризи та забезпеченню стійкості фінансової системи держави, зокрема було: 1) забезпечено подальше уповільнення інфляції – індекс споживчих цін у 2010 році знизився до 109,1 порівняно зі 112,3% у 2009 році; 2) забезпечено зовнішню стабільність грошової одиниці України – стабілізовано роботу валютного ринку; 3) дотримано кількісні критерії ефективності програми «Стенд-бай»; 4) стабілізовано роботу банківської системи; 5) створено умови для відновлення банками кредитування реального сектору економіки [2].

У подальшому, на нашу думку, лише процес консолідації капіталу й укрупнення банків дозволить створити в Україні банківську систему, спроможну витримувати конкуренцію на вітчизняному ринку поряд з іноземними банками. Разом з тим, потрібно удосконалити законодавчу та нормативну базу, створивши жорсткіші обмеження входу на вітчизняний ринок іноземних банків та їх філій шляхом встановлення допустимого рівня присутності іноземного капіталу в банківському секторі України, який би не загрожував економічній безпеці держави. Подальший процес формування і розміщення банківських ресурсів за умови збереження та покращення сучасних тенденцій розвитку банківського ринку України сприятиме формуванню повноцінної банківської системи ринкового типу, орієнтованої на підтримку й розбудову вітчизняної економіки, формування інноваційно-інвестиційної моделі її розвитку.

Список використаних джерел:

1. Основні показники діяльності банків [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua>
2. Річний звіт Національного банку України за 2010 рік [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua>

Ніценко В.С., Єгорова В.Г.

Міжнародний гуманітарний університет, м. Одеса, Україна

ВПЛИВ СОТ НА РОЗВИТОК ЕКСПОРТНО-ІМПОРТНИХ ОПЕРАЦІЙ

Розвиток національної макросистеми супроводжується поглибленням її інтеграції в глобальний економічний простір. Однією із знакових подій, які засвідчують активну участь вітчизняної економіки у міжнародному поділі праці, що, власне, і є найбільш характерним виявом глобалізації, та визначають умови її довгострокового розвитку, став вступ України до СОТ в 2008 році.

16 травня Україна стала 152-м повноправним членом Світової організації торгівлі. За 14 років переговорів Україна пройшла шлях економічних і структурних реформ, трансформації від адміністративно-планової до ринкової економіки, завершила двосторонні переговори з країнами-членами СОТ, ухвалила понад 50 необхідних для адаптації українського законодавства до вимог СОТ законів.

За даними Міністерства економіки, з моменту вступу України до СОТ країна отримувала такі переваги як поліпшення умов торгівлі зі 151 країною світу, на частку яких припадає понад 95% світової торгівлі. Крім того, такий крок веде до зменшення тарифних і нетарифних обмежень на доступ українських товарів на товарні ринки країн-членів СОТ, до набуття офіційного статусу у переговорного процесу зі створення зони вільної торгівлі з ЄС.

Але при оцінці реальних наслідків інтеграції України у світове господарство слід враховувати, що кодекси і конвенції СОТ не є прийнятними для усіх без виключення країн – і розвинених, і тих, які тільки ступили на шлях ринкових перетворень або долають соціально-економічну кризу. З одного боку, за допомогою СОТ вирішується широке коло питань, а з іншої – у взаємовідносинах між економічно розвиненими країнами, між країнами, що розвиваються, безперервно виникають проблеми і протиріччя, більшість яких обумовлена конфліктами інтересів самих країн-учасниць СОТ.

Головна роль у світовому виробництві і експорті лідерів економічного розвитку полегшує встановлення вигідних саме ним «правил гри», що ускладнюють положення найбільш слабких партнерів. Розширюючи сферу свого впливу через СОТ, розвинені країни керуються передусім своїми інтересами і навряд чи поступляться ними на користь менш розвинених країн.

Постійно йде боротьба країн, прагнучих реалізувати свої інтереси як у рамках діючої правової системи СОТ, так і за допомогою її розширення. Звідси – торгові конфлікти, спори з приводу застосування тих або інших норм, зафік-

сованих угодами СОТ. Конфлікт інтересів країн-учасниць СОТ і несумісність позицій різних сторін переговорного процесу в останні декілька років досягли глобальних масштабів. Більшість країн, що розвиваються, заявляють, що вони не лише не можуть дозволити собі розширити рамки лібералізації торгових стосунків, але і виступають з пропозицією відстрочити введення раніше досягнутих домовленостей Уругвайського раунду. Механізм ухвалення рішень, що склався до СОТ, на основі консенсусу (хоча формально передбачено голосування) дозволяє найбільшим розвиненим країнам – в першу чергу США і Європейському Союзу – контролювати діяльність Організації.

На сьогоднішній день, надзвичайно важко оцінити позитивний чи негативний ефект від вступу в СОТ, так як для українських підприємств нові експортні можливості пов'язані з вступом в СОТ нівелювалися фінансовою кризою. Для основних українських експортерів–металургів, 2009 рік скоріше був роком виживання та пошуку фінансування, аніж роком експортної експансії. Щодо 2010 року експорт товарів скоротився за рік на 41%. Продаж недорогоцінних металів і виробів з них, як і раніше – основа вітчизняного експорту: 32,3% загального (проти 41,2% 2008 року). Імпорт товарів скоротився за рік майже вдвічі (на 47%), а частка енергоносіїв у ньому збільшилась з 26,7% 2008 року до 32,2% торік [3].

Також на даний момент в Україні склалася доволі складна ситуація із регулюванням експорту-імпорту сільськогосподарської продукції. Незважаючи на вступ до СОТ, Україна не входить до списку країн, які можуть вільно експортувати живих тварин і м'ясо до ЄС, адже імпорт свіжого м'яса сільськогосподарських тварин, м'ясопродуктів, живих тварин і птиці з України до ЄС не дозволяється. Україні дозволено експортувати до ЄС лише живих коней і віслуків. Основна перешкода для українського експорту в ЄС – невідповідність продукції стандартам якості, ухваленим у ЄС. На цей момент лише половину вітчизняних стандартів для сільськогосподарської продукції гармонізовано з міжнародними стандартами, для харчової промисловості показник не перевищує одну третину [1].

Аналіз статистики зовнішньоекономічної діяльності за останні п'ять років свідчить, що за рівних за ціною річних обсягів експортних та імпортних поставок продукції, за ваговими показниками український експорт переважає імпорт як мінімум втричі. Це означає, що конкурентоспроможною на світових ринках є здебільшого українська продукція з мінімальним відхиленням від первинного, фактично сировинного стану та мінімальним ступенем її обробки. Саме тому можна констатувати факт перетворення нашої держави у сировинний придаток більш розвинених країн. Поліпшити стан справ у цьому напрямку мало б приведення українського митного тарифу до мінімальних значень відповідно до норм СОТ, що, звісно, стане не тільки «шоковим заходом» для української економіки, але й завдяки своїй ринковій спрямованості приведе до швидкої ліквідації в Україні застарілих, надзатратних виробництв або до їх модернізації.

Ключовим завданням податкового стимулювання експортно-імпортної діяльності суб'єктів господарювання на аграрному ринку має стати сприяння імпорту необхідних для внутрішнього виробництва товарів, збільшення обсягів

експорту. Вітчизняні експортери повинні мати вільний доступ до іноземних виробничих ресурсів за світовими цінами. Тому необхідно зменшити вплив тарифного та нетарифного регулювання на ці галузі, забезпечити своєчасне відшкодування податку на додану вартість. Ці заходи підвищать конкурентоздатність вітчизняних товарів на зовнішньому ринку.

Нині можливості українського тваринництва нарощувати експорт дуже обмежені. Наразі, з всієї тваринницької галузі, лише птахівництво здатне задовольнити потреби внутрішнього ринку, тоді як на внутрішньому ринку свинини та яловичини існує дефіцит вітчизняної продукції.

Також нестабільною є ситуація в рослинництві, оскільки порядок квотування експорту має бути комплексним. На початку жовтня 2010 року уряд ввів квотування експорту зерна на термін до 31 грудня 2010 року.

В кінці року воно було продовжене до 31 березня 2011 року. При цьому сумарний розмір квот був збільшений на 1,5 мільйона тонн – до 4,2 мільйона тонн.

За цей час квоти розподілялися двічі способом, що викликав потім різку критику з боку учасників ринку: багато компаній не змогли вчасно отримати висновки Мінагропроду про наявність зерна, які необхідні для подачі заявки на отримання квоти [4].

До числа ключових проблем, що стримують розвиток експортних операцій із сільськогосподарською продукцією, відноситься також проблема невідшкодування (несвоєчасного відшкодування) податку на додану вартість експортерам сільськогосподарської продукції.

Для максимальної ефективності використання податкових важелів впливу на експортно-імпортні операції потрібен комплексний підхід. Тобто, для рослинництва доцільно використовувати систему прогнозування врожаю, вивчати ситуацію на світових ринках продовольства, контролювати стан державних резервів, складати баланси нормативного споживання продукції для харчових та фуражних цілей, формувати перехідні запаси на наступний рік. Для тваринництва потрібно враховувати такі показники, як: кількість худоби на одну тисячу населення, ситуації на світових ринках.

Модель податкового регулювання експортно-імпортних операцій із сільськогосподарською продукцією повинна містити такі складові (блоки):

1. Прогнозування обсягів виробництва та складання балансів продукції – визначення потенційних обсягів експорту сільськогосподарської продукції на світові ринки по видах або необхідні обсяги її імпорту з метою збереження продовольчої безпеки.

2. Визначення ринків збуту продукції – пошук свого місця в світовій торгівлі сільськогосподарською продукцією, знаходження привабливих ринків для збуту продукції. Оскільки Україна є членом СОТ, то має ряд переваг в порівнянні з країнами, які не є членами даної організації. Проте, як свідчить практика, ринки країн ЄС та США є для України недоступними в силу того, що не дотримується рівність умови конкурування. Даним ринкам притаманний занадто значний рівень прихованого протекціонізму, прикладом чого слугує субсидія на виробництво молочної продукції в країнах ЄС.

3. Формування інструментарію фінансового регулювання ситуації на внутрішньому ринку сільськогосподарської продукції – застосування податкових інструментів та важелів з метою впливу на процеси ціноутворення даного виду продукції [2].

Вітчизняна економіка ще має пройти тривалий шлях ефективного інтегрування у систему міжнародного поділу праці і товарообміну, подолати певні технологічні та інші перешкоди на цьому шляху, вирішити проблеми здійснення прогресивних структурних зрушень, це зокрема передбачає посилення уваги до раціональної організації зовнішньоекономічних зв'язків нашої країни, забезпечення їх динамічного зростання і оптимізації в умовах глобалізації.

Список використаних джерел:

1. Зайчук Т.О. Вітчизняний ринок екологічно чистих продуктів харчування та шляхи його розвитку / Т.О.Зайчук // Економіка і прогнозування. – 2009. – № 4. – С. 114-126.
2. Михайленко В.М. Моделі прийняття рішень в управлінні виробничим потенціалом агропромислового комплексу регіону / В.М. Михайленко, Н.І. Черняк // Вісник Хмельницького національного університету. – 2009. – № 1. – С. 257-261.
3. Моніторинг макроекономічних та галузевих показників // Міністерство економіки України. – 2010. – Жовт.
4. Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://tsn.ua/groshi/uryad-podovzhiv-kvoti-na-eksport-zernovih.html>

Перикова В.С.

Європейський університет, Нікопольська філія, Україна

ПЕНСІЙНА СИСТЕМА УКРАЇНИ – МИНУЛЕ ТА СВІТЛЕ МАЙБУТНЄ

65% українських пенсіонерів отримують пенсію у розмірі менше 1000 гривень на місяць – це один з найнижчих показників середньої пенсії на континенті. 14,4 млн. працюючих українців проти 13,7 млн. пенсіонерів – це така пропорція 2010 року. З часом ситуація лише погіршилась би, якби не прийняття пенсійної реформи, котра вступила в силу з 1 жовтня 2011 року (деякі пункти – із 1 січня 2012-го). Вся річ у тім, що наша існуюча пенсійна система майже без змін існувала понад 80 років, а сама система пенсійного страхування була створена ще давніше – у 1889 році канцлером Німеччини Отто фон Бісмарком. 11 лютого 1930 року Рада народних комісарів СРСР встановила пенсійний вік – 60 років для чоловіків і 55 років для жінок. У той час тільки кожен третій чоловік та кожна друга жінка доживали до виходу на пенсію. Зараз демографічна ситуація кардинально змінилася, тому було змінено пенсійний вік і пенсійну систему загалом. Відтягувати пенсійні проблеми було вже нікуди – дефіцит Пенсійного фонду у 2010 році становив 34,4 млрд. грн., щороку держава витрачала близько 25 млрд. грн. на доплати майже 3 млн. пенсіонерів, оскільки нараховані їм пенсії нижчі від прожиткового мінімуму. Тому пенсійна реформа – це необхідність та альтернативи їй просто немає. Головна мета нової пенсійної системи – створення умов для підвищення пенсії, забезпечення гідної старості

українців, дотримання принципів соціальної справедливості та захисту, усунення великих розривів між спеціальними та звичайними пенсіями. Але реформа, котра нещодавно розпочалась, буде реалізуватися десятиліття та закінчиться лише через тридцять-сорок років, коли на пенсію вийдуть люди, що почали працювати при існуючій пенсійній системі. Отже, пенсійна реформа – довготривала реформа.

Так які ж зміни відбудуться? Найголовніше у тому, що пенсійна система стане трьохрівневою. На першому рівні так і залишиться солідарна система загальнообов'язкового державного пенсійного страхування, виплати з якої здійснюється за рахунок Пенсійного фонду (33,2%). Другий рівень – накопичувальна система, яка ґрунтується на засадах нагромадження коштів на персональних рахунках застрахованих осіб у накопичувальному фонду (2% з поступовим щорічним збільшенням до 7%). Таке впровадження буде стосуватись тих осіб, котрим на дату впровадження системи не виповнилось 35 років. Через два роки після початку сплати внесків їх можна перевести до третього рівня. Третій рівень – система недержавного пенсійного забезпечення, який є добровільним і представляється через страхові організації зі страхування життя, недержавні пенсійні фонди та банківські установи. Саме останні два рівня є найціннішими, вони стануть інвестиціями для української економіки. Відтепер Україна не стане відставати від цивілізованих країн, які вже давно впровадили таку систему. До цього на перший рівень української пенсійної системи припадало 99,97%, а на третій – лише 0,03% до всієї системи, коли в США перший рівень – 45%, другий – 13%, третій – 42%; в Швейцарії перший рівень – 42%, другий – 32%, третій – 26%; у Франції перший рівень – 51%, другий – 40%, третій – 10%.

Збільшення віку виходу на пенсію – дуже дискусійне нововведення пенсійної реформи. Пенсійний вік жінок із 55 років збільшився до 60 при поступовому збільшенні його на 6 місяців щороку протягом 10 років, а чоловіки-держслужбовці підуть відпочивати у 62 роки (введення з 2013 року). Відбулись зміни у мінімальному страховому стажі для отримання пенсії за віком, він збільшився із 5 до 15 років. Тепер статус «пенсіонера» ще треба заробити, відпрацювавши 15 років та сплативши до Пенсійного фонду мінімальні внески.

Для «трудоголіків», котрі бажають довше працювати, запровадили механізм збільшення розміру пенсії при відстрочці терміну виходу на відпочинок, в межах перших п'яти років збільшувати пенсії на 0,5% за кожний місяць більш пізнього виходу на пенсію, а у випадку праці понад п'яти років – збільшувати на 0,75%. Тобто впроваджено правило: «довше працюєш – більше пенсії отримуваш». Таке вирішення питання буде особистою справою кожного громадянина і залежатиме виключно від його готовності «працювати на самого себе». До речі, паралельне отримання заробітної плати та пенсії буде завершено, оскільки це не давало Пенсійному фонду можливості збільшити пенсії тим, кому вони дійсно потрібні – похилим людям, котрі вже не спроможні працювати. Пенсіонер – це та особа, що не може працювати через свій вік чи фізичний стан. Якщо людина працює, то вона не пенсіонер.

Пенсійна реформа обмежить максимальний розмір пенсії на рівні 10 прожиткових мінімумів, тобто вона залишить спецпенсіонерів (суддів, прокурорів,

депутатів тощо) без значної частини пільг і привілеїв, їх пенсії відтепер обчислюватимуться на загальних засадах – розмір пенсії буде залежить від стажу та офіційної зарплати. З метою покращення пенсійного забезпечення працівників бюджетної сфери при виході на пенсію пропонують ввести одноразову допомогу в розмірі 10 пенсій. Отже, збільшення пенсійного віку, заборона на отримання спецпенсій працюючим пенсіонерам та збільшення строків пенсійного стажу спрямовані на відновлення істинного поняття пенсії – як державної допомоги непрацездатним людям.

Ухилення від сплати соціальних внесків призводить до того, що люди обкрадають у першу чергу самі себе. Держава сподівається, що нова пенсійна система зруйнує тіньову економіку і зупинить зарплати у конвертах, оскільки в українців з'явиться стимул отримувати «білі» доходи. Офіційна зарплата надасть можливість отримувати гідну пенсію в майбутньому, коли працівник частину внесків стане відправляти на особистий пенсійний рахунок.

Таким чином, проведення пенсійної реформи відновить соціальну справедливість у суспільстві, стане ефективним стимулом для детінізації економіки України, другий та третій рівні пенсійної системи стануть джерелом довгострокових інвестицій в нашу країну, дадуть потужний поштовх розвитку країни та світле майбутнє не стане лише примарою для українців.

Сидоренко А.В., к.е.н. Тульчинська С.А.

Національний технічний університет України «КПІ», м. Київ, Україна

РИНОК ЦІННИХ ПАПЕРІВ ЯК ІНСТРУМЕНТ ІНТЕГРАЦІЇ У СВІТОВИЙ ФІНАНСОВИЙ ПРОСТІР

Актуальність теми обумовлена необхідністю пошуків нових шляхів стійкого розвитку і стабільного функціонування економіки України та ефективного розподілу капіталу. Вихід держави з кризи, стабілізація економічного становища, успішне функціонування економіки в умовах ринку, підвищення добробуту людей неможливі без розвиненого й стійкого ринку цінних паперів. З аналізу останніх досліджень [7], ринок цінних паперів України має значний потенціал розвитку та є перспективними для приватних вітчизняних та іноземних інвесторів. Розвиток ринку має місце за умови використання відповідних ефективних методів комплексного підходу в рамках державно-приватного партнерства.

Інтеграція економічного розвитку всіх сторін сучасної господарської діяльності диктує відповідні вимоги, кількісні та якісні параметри для української економіки. Відповідність української економіки світовим стандартам потребує створення сприятливого інвестиційного клімату для вітчизняних і закордонних інвесторів. Створення такого інвестиційного клімату передбачає політичну і законодавчу стабільність, формування економічно обґрунтованої податкової політики, вмикання економіки у світові господарські комунікації, розвиток в Україні повного комплексу інфраструктури фондового ринку. Формування відповідних умов для інвестиційної діяльності є важливим напрямком державної політики.

В Україні ринок цінних паперів функціонує з 1991 року (з часу незалежності держави) [12]. Найбільш дієвими ліцензованими організаторами торгів цінними паперами є Українська біржа та біржа ПФТС. На даний час ринок цінних паперів України знаходиться на стадії розвитку. До основних тенденцій розвитку ринку цінних паперів в Україні можна віднести [8]: розширення спектра фондових інструментів, які знаходяться в обігу; становлення інфраструктури його обслуговування; цілеспрямоване формування адекватної сучасним потребам нормативно-правової бази функціонування фондового ринку. Розвиток економіки нашої країни залежить від ступеня розвитку фондового ринку, що сприяє мобілізації фінансових ресурсів і спрямуванню їх до інвестиційно-інноваційної сфери.

В Україні є досить великі можливості для розвитку іноземного бізнесу та інвестицій, а саме: наявність відносно розвиненої інфраструктури; низька вартість ресурсів; сприятливе географічне положення; висока якість і дешевизна робочої сили; ненасичений вітчизняний ринок. Сучасна глобалізація торгівлі цінними паперами створює можливості для маневрування вільними фінансовими ресурсами.

Одними з найбільш актуальних є проблеми інтегрування у світовий фінансовий простір. Замкнута в собі економіка чи економіка, що не виходить на світові ринки, або виходить на них лише сировинною товарною масою, означає економічну відсталість країни і, як наслідок, її економічну і політичну залежність від інших країн чи міжнародних організацій.

Оборот на нових ринках цінних паперів зростає в багато разів швидше, ніж обсяг операцій на товарних ринках і на традиційних ринках комерційного та банківського кредиту. Процес розвитку ринку цінних паперів стимулюють наступні фактори: активна приватизація; діяльність державних інститутів, спрямована на збільшення обсягів ринку облігацій внутрішньої державної позики та вдосконалення його організаційно-економічного механізму; створення позабіржової фондової торговельної системи; поява інституту незалежних реєстраторів; вихід України на міжнародний ринок капіталів. Світова практика розвинутих країн з ринковою економікою свідчить, що процес переходу – від хаотичності й роздрібненості до цілісності, централізації та досить жорсткого державного регулювання є невід’ємним для усієї фінансової системи ринкових економічних відносин.

Фондовий ринок у фінансово-економічній ситуації, яка склалася в Україні, має надзвичайно важливу роль. Українські компанії на даному етапі мають потребу у позиковому та акціонерному капіталі. Останнім часом дедалі більше українських підприємств розглядають зарубіжні фондові ринки як джерело залучення капіталу. Проте кількість випадків виходу емітентів на ринок цінних паперів залишається незначною. Найрозповсюдженіші способи виходу вітчизняних компаній на зовнішні ринки — публічне розміщення акцій та випуск єврооблігацій і боргових паперів. Якщо 2010 року випуск внутрішніх корпоративних паперів був швидше виключенням, то в 2011 спостерігається випуск облігацій десятками емітентів [8]. Цьому сприяють і ринкова ситуація, і наявність надлишкової ліквідності в банків, які доки кредитують лише вузький круг

якісних позичальників. Банківський кредит для юридичних осіб через високі відсотки є недосяжним для переважної більшості підприємств, тому використання важелів фондового ринку для залучення «дешевих» коштів є найбільш раціональним вирішенням цієї проблеми. Сьогодні на фондовому ринку України спостерігається позитивна макроекономічна динаміка. Найважливішим джерелом залучення фінансових ресурсів на ринку цінних паперів залишається випуск акцій та облігацій.

Аналізуючи динаміку фондової торгівлі в Україні, можна побачити, що фондовий ринок України розвивається, а саме зростають значення індексів цінних паперів.

Таблиця 1. Динаміка індексу ПФТС

Рік	Значення індексу	Темп росту	Темп приросту
початкове	100		
1997	80,05	-19,95%	-19,95%
2009	572,91	90,07%	472,91%
2010	975,08	70,20%	875,08%
30.05.2011	968,2	-0,71%	868,20%
Макс.	1161,93	235,04%	1061,93%
Мін.	22,72	-74,06%	-19,95%
Серед.	306,92	42,74%	221,69%

Рис. 1. Динаміка індексу ПФТС

Таблиця 2. Динаміка індексу UX (УБ)

Рік	Значення індексу	Темп росту	Темп приросту
початкове	500		
2009	1455,75	191,15%	191,15%
2010	2443,7	67,87%	388,74%
30.05.2011	2499,46	2,28%	399,89%
Макс.	2443,7	191,15%	388,74%
Мін.	500	67,87%	49,93%
Серед.	1466,48	129,51%	289,95%

Загалом український ринок цінних паперів вже має досить добре розвинені систему обігу та контролюючі органи і органи захисту прав акціонерів, але активність у цьому сегменті економіки дуже незначна. Але існує ряд перешкод для ефективнішого розвитку, як внутрішнього, так і іноземного інвестування на

ринку цінних паперів. Загальні проблеми ринку цінних паперів України: низька ліквідність значної долі цінних паперів, домінуючий вплив спекулятивних операцій, різка зміна тенденцій, інформаційна непрозорість, неоднорідність характеру функціонування, невелика кількість інструментів для залучення і розподілу коштів, істотне значення політичних і макроекономічних чинників, велика волатильність.

Рис. 2. Динаміка індексу UX (УБ)

За даними українських учених, для забезпечення нормального процесу відтворення з урахуванням інноваційної складової державі потрібно 400-450 млрд. грн. [15]. Звісно, економіка потребує залучення інвестицій, і ринок цінних паперів в даному разі є дієвим інструментом, але інвестор зацікавиться лише тоді, коли відчує позитивні зрушення в економічному житті країни. Від досконалості роботи фондового ринку залежить здатність держави і господарюючих суб'єктів акумулювати вільні грошові кошти для інвестицій у виробничу і соціальну сферу, здатність підвищити життєвий рівень громадян за рахунок доходів від володіння коштовними паперами.

Одним із основних чинників ефективного розвитку ринку цінних паперів в Україні повинно бути формування прогресивної нормативної та законодавчої бази, що сприятиме покращенню інвестиційного клімату та економічному зростанню економіки в цілому. Загальним завданням побудови державності України та її ринкової соціально зорієнтованої моделі, прискорення радикального оновлення національної економіки є ефективна інтеграція до світового економічного простору. Держава повинна активізувати продаж контрольних пакетів акцій великих підприємств із залученням висококваліфікованих фахівців у галузі інвестиційного менеджменту та консалтингу. Ці заходи дозволять: структурувати і упорядкувати розкриття інформації, а також ввести уніфіковані вимоги до емітентів; збільшити капіталізацію; підвищити ліквідність і прозорість фондового ринку; удосконалити інфраструктуру, механізми держрегулювання, нагляд і захист прав інвесторів і стимулювати подальший розвиток.

Принцип цілісності ринку потребує впровадження єдиних підходів до функціонування організованих ринків на всій території України. Створення чітко зрозумілої і прозорої системи законодавчого регулювання, концентрація капіталу, зменшення кількості акціонерних товариств і зростання їхньої рента-

бельності, централізація Національної депозитарної системи разом з розвитком і концентрацією біржової і позабіржової торгівлі, розумна достатність державного регулювання та податкового впливу – важливий комплекс мір для підйому ринку цінних паперів в Україні. Стандартизація обліку прав власності на цінні папери Національним депозитарієм України має стати практичним кроком щодо гармонізації законодавства України з світовими і Європейськими нормами.

Перш за все треба враховувати, що ринок цінних паперів існує в конкретній економічній системі. І якою б досконалою не була законодавча база, яка регулює ринок цінних паперів, якою розгалуженою не була його інфраструктура, який би не був сприятливий податковий клімат для суб'єктів ринку цінних паперів, без загального розвитку економіки, без підйому виробництва, без зростання загальної заможності населення, він неспроможний розвиватися та вдосконалюватися.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про цінні папери та фондовий ринок» від 01.01.2011 р. Документ 3480-15 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>
2. Закон України «Про інвестиційну діяльність» від 12.03.2011 р. Документ 1560-12 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>
3. Закон України «Про інститути спільного інвестування (пайові та корпоративні інвестиційні фонди)» від 27.07.2010 р. Документ 2299-14 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>
4. Закон України «Про державне регулювання ринку цінних паперів в Україні» від 15.01.2011 р. Документ 448/96-вр [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>
5. Загорський В.С. Фінанси: підручник / В.С. Загорський. – К.: Знання, 2008.
6. Гончаров С.М. Тлумачний словник економіста: посібник / С.М. Гончаров. – К.: Центр учбової літератури, 2009.
7. ДКЦПФР. Звіт державної комісії з цінних паперів та фондового ринку. – К.: 2010.
8. Українська біржа. UX Review // Квартальний журнал Української біржі. – 2010. – №1.
9. Протасов К. Інвестиції на фінансових ринках України: посібник / К. Протасов. – К.: Інко-неон, 2010.
10. Українська біржа [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ux.ua>
11. Біржа ПФТС [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.pfts.com>
12. Українська фондова біржа [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrse.kiev.ua>
13. Інформаційний інвестиційний портал [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://investfunds.ua>
14. Інформаційний ресурс фондового ринку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://fundmarket.ua>
15. Інформаційний інвестиційний портал про гроші [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://finance.ua>

Судак Г.В.

Житомирський національний агроекологічний університет, Україна

ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ УМОВ РОЗВИТКУ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА НА СЕЛІ

Вирішення проблем соціального та економічного розвитку будь-якої держави неможливе без функціонування різноманітних видів підприємницької діяльності. Досвід індустріально розвинутих країн світу незаперечно доводить, що саме завдяки малому підприємництву створюються нові робочі місця, знижується рівень безробіття, знімається соціальна напруга в одній з найважливіших сфер економічної життєдіяльності людей – соціально-трудових відносинах, відбувається активізація інноваційних процесів, розвивається досконала конкуренція, а відтак зростає добробут населення.

За роки реформ в Україні закладено підвалини для розвитку малого підприємництва. Відбулися законодавчі зміни статусу, функцій і ролі малих підприємств, формується інституціональна інфраструктура їх розвитку і підтримки, вдосконалюється податкове законодавство та механізми спрощеної системи оподаткування, обліку та звітності. Разом з тим, економічне середовище функціонування малого бізнесу не можна вважати завершеним ні організаційно, ні функціонально. В першу чергу це стосується сільського вектора підприємництва. Саме на селі внаслідок прорахунків і помилок, допущених у процесі ринкової трансформації аграрного сектора економіки, склалася гостра напруга в сфері зайнятості, рівні життя, спостерігається занепад соціальної інфраструктури. В сільській місцевості не сформована ефективна система взаємодії органів місцевого самоврядування з підприємцями, відсутня розвинута інфраструктура малого бізнесу, немає дієвого механізму його фінансової підтримки, не запрацювала система соціального партнерства.

Дослідження цієї проблеми знаходиться на початковій стадії, багато методичних та організаційних аспектів, пов'язаних з формуванням економічного середовища функціонування малого підприємництва на селі, належним чином не розкриті. Принципово нового підходу вимагає формування мотиваційних механізмів залучення сільського населення до активної підприємницької діяльності. Окремої уваги потребує теоретичне обґрунтування та практичне доведення існування в аграрній сфері специфічних для галузі довгострокових і короткострокових проблем, які впливають на ефективність малого підприємництва та забезпечення зайнятості на селі, що об'єктивно вимагає активної підтримки вказаних процесів з боку держави.

Загалом процес формування соціально-економічних умов розвитку малого підприємництва на селі має базуватися на результатах досліджень за такими напрямками:

I. Розвиток теоретичних підходів до вивчення проблеми формування соціально-економічних умов розвитку підприємництва та забезпечення на цій основі зайнятості в сільській місцевості.

II. Дослідження функціонування підприємництва в різних секторах сільської економіки та обґрунтування пріоритетних сфер їх розвитку.

III. Обґрунтування сутності загальнодержавної та регіональної політики формування економічного середовища розвитку і підтримки підприємницької діяльності та забезпечення зайнятості на селі.

IV. Обґрунтування методичних підходів до формування економічного середовища функціонування малого підприємництва з врахуванням регіональних факторів його розвитку.

V. З'ясування суті, передумов, об'єктів, суб'єктів та інституціональних факторів розвитку економічного середовища діяльності суб'єктів малого підприємництва та забезпечення зайнятості на селі.

Для стимулювання розвитку малого підприємництва необхідні створення передумов, формування інституціональних засад та структурно-функціональних підсистем підтримки малого бізнесу з урахуванням регіональних факторів впливу на підприємницьку діяльність, розробка критеріальних оцінок ефективності функціонування економічного середовища розвитку і підтримки малого бізнесу та визначення принципів формування регіональних програм розвитку малого підприємництва та забезпечення зайнятості.

Механізми розвитку інституціонально-функціональної інфраструктури малого підприємництва та забезпечення зайнятості передбачають формування функціональних, обслуговуючих та спеціальних підсистем, розробку позиції щодо вдосконалення грошово-кредитної політики підтримки суб'єктів малого підприємництва. Це стане основою для теоретико-методологічних і прикладних досліджень розвитку і підтримки малого підприємництва, формування економічного середовища його ефективного функціонування, інституціонально-функціональної інфраструктури, принципів розробки територіальних програм розвитку підприємницької ініціативи; розробки рекомендацій, спрямованих на підвищення ролі органів місцевого самоврядування у стимулюванні ділової активності сільського населення та забезпечення його зайнятості.

Політика розвитку малого підприємництва на селі має забезпечити функціонування активного партнерського інформаційно-комунікаційного процесу в системі *«державна влада – місцеве самоврядування – наука – бізнес – сільське населення»* з метою вироблення реальних дієвих механізмів щодо стимулювання розвитку малого бізнесу на селі та забезпечення на цій основі ефективної зайнятості сільського населення. Доцільним є ініціювання створення регіональних інформаційно-консультаційних центрів, які займатимуться питаннями надання сільським жителям (як безпосередньо, так і через відповідні районні, сільські та селищні ради) комплексу інформаційних, консультаційних і освітніх послуг з метою визначення ними правильного напрямку в започаткуванні власної справи. Сприяння самозайнятості і розвитку підприємницької діяльності на селі не тільки створюватиме, прямо чи опосередковано ініціюватиме появу додаткових робочих місць, але й розширить поле ділової активності, залучаючи до трудової діяльності і тих громадян, які не мають високої конкурентоздатності на ринку праці. Все це стане важливою складовою у вирішенні соціальних проблем сільського населення.

Суржко С.І.

*Східноукраїнський національний університет імені В. Даля,
м. Луганськ, Україна*

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РЕЗУЛЬТАТИВНОСТІ СИСТЕМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ В ЕКОНОМІЦІ УКРАЇНИ

Сьогодні проблема економічної безпеки стає надзвичайно актуальною не тільки для України, але й для країн усього світу. Що обумовлюється, в першу чергу, зростаючою глобалізацією світового господарства. Тому дуже важливо визначитися за допомогою яких саме чинників її можна досягти, враховуючи, що економічна безпека є підґрунтям національної безпеки. Найважливішим чинником, на наш погляд, є економічна роль держави, її вплив на внутрішній та зовнішні ринки. Пошук вирішення проблем забезпечення економічної безпеки української економіки, на погляд автора, вимагає вдосконалення засобів державного регулювання. У зв'язку з чим логічним є залучення західного досвіду використання механізмів державного регулювання. В Україні в період проведення ринкових реформ відмова від державного регулювання економіки і перебільшення ролі ринкового саморегулювання призвели до тривалої економічної і трансформаційної кризи, а разом з тим і до послаблення не тільки економічної, але і національної безпеки України. Світова практика свідчить, що держави, які не здатні забезпечити економічну безпеку, нерідко потрапляють не тільки в економічну, але і політичну залежність від розвинених країн.

В Україні питанню національної безпеки приділено недостатньо уваги. На державному рівні вперше перелік загроз економічній безпеці сформульовано у Концепції національної безпеки України, яка була ухвалена Верховною Радою України в січні 1997 р. [1], лише на сьомий рік незалежності.

Розглянемо деякі трактування економічної безпеки. Вітчизняний дослідник О. Белов визначає економічну безпеку як стан національної економіки, який дозволяє зберігати стійкість до внутрішніх і зовнішніх загроз і здатний задовольнити потреби особи, суспільства та держави [2].

На думку О. Белькова, економічна безпека – це такий стан економіки країни, який, з погляду суспільства, бажано зберегти або розвивати в прогресуючих масштабах [3].

Академік Л.І. Абалкін вважає, що економічна безпека – це стан економічної системи, який дозволяє їй розвиватися динамічно, ефективно і вирішувати соціальні завдання і при якому держава має можливість виробляти і проводити в життя незалежну економічну політику [4].

Сьогодні, на нашу думку, українська держава недостатньо вміло використовує свої ресурси по впливу на економічну сферу життя суспільства. Під впливом ліберальних західних ідей незалежна Україна здійснила перехід до ринкової економіки. Такі важливі держані функції як протекціоністська політика, зокрема захист та підтримка національного виробника, митні обмеження імпорту, підтримка підприємств, які виробляють кінцеву продукцію та спрямовані на зовнішні ринки, не виконуються в повному обсязі та залишаються поза увагою

української держави. На наш погляд, цінності ринкової економіки є безперечно важливими, але не можна забувати, що дуже часто в країнах, що розвиваються, національний виробник потребує державної допомоги. Така допомога може проявлятися як у формі надання пільгового кредиту, так і в формі митного контролю за конкуруючою імпортною продукцією. Деякі прибічники вільного ринку виступають за повну свободу конкуренції, коли виробник, який може запропонувати якісніший товар за нижчою ціною перемагає у конкурентній боротьбі за право співпраці із споживачем. Звісно що перемогу отримає більш економічно та технічно розвинений виробник. Але в інтересах національної економічної безпеки – перемога вітчизняного виробника, навіть якщо якість виробленої ним продукції нижча, а ціна вища ніж у імпортного конкурента. На допомогу вітчизняному виробнику має прийти держава, яка за допомогою механізмів митного регулювання забезпечить більш високу ціну на імпортну конкуруючу продукцію. В обмін на зобов'язання протегованого підприємства покращувати якість продукції для внутрішнього та зовнішнього ринків, та поступово, з ростом об'ємів виробництва та реалізації продукції, і технічним вдосконаленням виробничого процесу, знижувати ціну. Додатково це сприятиме, також, появі нових робочих місць та посиленню вітчизняного виробника на світовому ринку, що може спричинити зростання об'ємів експорту держави.

Ефективна система забезпечення національних інтересів в економіці – питання виживання та економічного добробуту будь-якої країни. Це надзвичайно важливо для сьогоденної України, яка прагне зайняти гідне місце в світовому геополітичному і економічному просторі. Зрозуміло, що економічна безпека країни багато у чому залежить від обраного політичного і економічного курсу.

В сучасних умовах необхідно підвищувати надійність системи національної безпеки в економіці, шляхом залучення елементів, здатних своєчасно активно впливати на стратегічні негативні виклики і запобігати їх переростанню в реальні загрози розвитку економіки і суспільства.

Список використаних джерел:

1. Постанова Верховної Ради України від 16 січня 1997 року // Відомості Верховної Ради. – 1997. – № 3.
2. Белов О.Ф. Економічна безпека України: пріоритети та механізми забезпечення [Електронний ресурс] / О.Ф. Белов. – Режим доступу: www.niss.gov.ua/book/belov/6.html
3. Бельков О.А. Понятийно-категориальный аппарат концепции национальной безопасности / О.А. Бельков // Безопасность. – 1994. – № 3. – С. 91-94.
4. Абалкин Л.И. Экономическая безопасность России: угрозы и их отражение / Л.И. Абалкин // Вопросы экономики. – 1994. – № 12. – С. 4-13.

Холонюк О.Л.

Інститут регіональних досліджень НАН України, м. Львів, Україна

ЦІНОВИЙ АСПЕКТ ФОРМУВАННЯ ЕКОНОМІЧНОГО ПРОСТОРУ УКРАЇНИ

В умовах глобалізаційних перетворень та з огляду на світові інтеграційні процеси формування єдиного економічного простору стало одним із ключових завдань сучасної економічної політики в Україні.

Економічний простір – це складна, динамічна, поліструктурна система реально існуючих економічних відносин, які постійно розвиваються, забезпечуючи економічну доцільність сукупності господарських структур, та, окреслених в територіальному вимірі, потоків усіх наявних ресурсів розвитку (виробничих, трудових, фінансових, інформаційних), каналів їх руху та локальних центрів управління цими потоками [4, с. 6].

Єдність економічного простору може розглядатись з кількох позицій: інституціональної однорідності щодо формування середовища життєдіяльності (політико-правовий аспект єдності); інтегрованості внутрішнього ринку, завдяки чому в межах країни відбувається вільне переміщення товарів і капіталів між територіями; просторової рівноваги щодо розподілу центрів та інтенсивності економічних потоків; спільності соціокультурного середовища [6, с. 78].

Дослідження єдності економічного простору з позиції інтегрованості ринку товарів, базуються на перевірці закону єдиної ціни. Згідно з цим законом на конкурентних ринках за відсутності транспортних витрат та інших бар'єрів однакові товари повинні продаватися за одними і тими ж цінами незалежно від того, де вони продаються [2]. Закон єдиної ціни можна записати через співвідношення цін товару у різних сегментах ринку так:

$$\frac{P_{rt}}{P_{st}} = 1,$$

де P_{rt} – ціна товару у просторовому сегменті ринку r ; P_{st} – ціна товару у просторовому сегменті ринку s .

Як видно, умовою виконання закону єдиної ціни є повна інтеграція ринку. Іншими словами, в інтегрованій економіці, що і передбачається єдиним економічним простором, не повинно бути міжрегіональної цінової диференціації.

Розглянемо, яка ситуація у цій сфері на внутрішньому ринку України.

Дослідження цінової поведінки протягом перших років незалежності нашої держави засвідчили те, що на її внутрішньому ринку існувала значна цінова диференціація. Проте відстежувалось стрімке зростання цін у напрямку до світових, особливо це було помітно у 1996 році. Тобто існувала значна цінова конвергенція стосовно міжнародного рівня. При цьому рівень доходів громадян значно не змінився [10].

Очікувалось, що в процесі розвитку ринкової економіки, формування відповідних інститутів та налагодження співпраці, міжрегіональний арбітраж розширюватиметься, що зумовить міжрегіональну цінову конвергенцію [1, с. 7].

Проте нещодавні дослідження засвідчують те, що рівень цінової диференціації залишається досить високим.

Так, С.Шульц, досліджуючи інтеграцію національного ринку на основі просторових рядів цін за період 2000-2006 роки, дійшла висновку, що розходження у їх рівнях на регіональних ринках є досить вагомими. До того ж за кожним продуктом коефіцієнт варіації значно відрізняється. Так, найменш інтегрованим є ринок м'яса, а ринок молокопродуктів та яєць має найвищі показники інтеграції. Нестабільні показники варіації регіональних цін на ринку картоплі та зернових [9].

Ревенко А. наводить дані щодо цінових розбіжностей у листопаді 2007 року: максимальні ціни перевищували мінімальні за різними продуктами від 1,6 (м'ясо) до 3,6 разів (яблука). Причому максимальні ціни спостерігались не у великих містах з високим рівнем доходів населення, а в невеликих містечках, які лежать осторонь транс'європейських і національних автомагістралей [5].

У 2010 році на продовольчому ринку найбільший розмах цін відзначено за такими продуктами як картопля (1,76), сало (1,97) і свинина (1,47), а найнижчий за такими як хліб з борошна першого сорту (1,03), хліб житньо-пшеничний (1,03), цукор (1,06), олія (1,05) [7].

Наведені результати досліджень засвідчують низький рівень міжрегіональної інтеграції та, що гірше, відсутність будь-якої системної тенденції у напрямку до зближення та кооперації на внутрішньому ринку України.

Це призводить до фрагментації економічного простору держави та появи всередині держави окремих субрегіонів.

Так, результати дослідження інтегрованості ринку товарів на основі розрахунку еластичності цін за доходами на душу населення свідчать про значну варіацію цього показника за регіонами. Найменш інтегрованими до загальнонаціонального ринку товарів виявились регіони північного сходу країни і центру – Київська, Миколаївська, Луганська, Харківська, Черкаська, Сумська і Чернігівська області. Найвищий рівень інтегрованості мають АРК, Вінницька, Дніпропетровська, Донецька, Житомирська, Запорізька, Закарпатська, Львівська, Полтавська, Тернопільська, Херсонська, Чернівецька області. Такий груповий розподіл регіонів за ступенем інтегрованості ринку здебільшого зумовлений значними диференціалами цін і доходів [9].

Інший аспект дезінтеграції економічного простору України – це так звана двополюсна його організація, або «центр-периферія». Так, у Києві зосереджено до 40% фінансових ресурсів, загальної кількості банків та професійних учасників фондового ринку [3]. Більше половини банків-юридичних осіб та більша частка активів банківської системи (66,2%) розміщено у столиці [6, с. 97].

Локалізація економічного простору проявляється і в такому аспекті як зростання урбанізації, що проявляється в стимулюванні розвитку міст, відтік населення з сіл і хуторів, що призводить до їх занепаду. Таким чином виникає точковість економічного простору [4, с. 98].

Як стверджує Е.А. Шильцин [8], економічний простір не може бути повністю однорідним і певний (прийнятний) рівень диференціації регіонального соціально-економічного простору є природним і навіть корисним, оскільки надає динамічності в розвитку економіки.

Проте для держави, головною якісною характеристикою якої є цілісність,

існування сильних процесів децентралізації та диференціації становить загрозу її безпеці, оскільки існуючі глобалізаційні процеси можуть зумовити її розпад на окремі складники з подальшою переорієнтацією на задоволення зовнішніх інтересів. Тому, розглядаючи внутрішній ринок держави як єдиний економічний простір, потрібно, щоб міжрегіональна диференціація цін не набувала такого значення, при якому економіка країни діятиме не як система, а як набір різнорідних елементів.

Список використаних джерел:

1. Глущенко К.П. Межрегиональная дифференциация темпов инфляции / К.П. Глущенко. – М.: РПЭИ, 2000. – 65 с.
2. Глущенко К.П. Пространственная интеграция рынков товаров: основы [Електронний ресурс] / К.П. Глущенко. – Режим доступу: <http://econom.nsu.ru/oldeconom/gluschenko/teaching/trainingaids.htm>
3. Логвиненко О.О. Економічний простір в системі категорій інституційної архітектури / О.О. Логвиненко – Режим доступу: www.nbuv.gov.ua/Portal/natural/vkhnu/Ekon/802/08looeso.pdf
4. Пепа Т.В. Концептуальні основи розбудови економічного простору України / Т.В. Пепа; за ред. Б. М. Данилишина. – К. – Черкаси: Брама-Україна, 2007. – 124 с.
5. Ревенко А. Цінові реалії й індексні перспективи / А. Ревенко // Дзеркало тижня. – 2007. – № 48 (677).
6. Сторонянська І. Міжрегіональна інтеграція в Україні: монографія / Сторонянська І., Шульц С. // Інститут регіональних досліджень НАН України. – Львів: Арал, 2007. – 292 с.
7. Холонюк О.Л. Особливості динаміки міжрегіональної диференціації споживчих цін та їх вплив на інтегрованість внутрішнього ринку України / О.Л. Холонюк // Науковий вісник Національного лісотехнічного університету України. – 2011. – №21.1. – С. 289-294.
8. Шильцин Е.А. Вопросы оценки региональной асимметрии (на примере России) / Е.А. Шильцин; под ред. В.Е. Селивёрстова, В.М. Марковой, Е.С. Гвоздевой // Актуальные проблемы социально-экономического развития: взгляд молодых ученых: сб. науч. тр. – Новосибирск: ИЭОПП СО РАН, 2005. – Разд. 1. – С. 143-158.
9. Шульц С.Л. Ціновий чинник інтегрованості економічного простору України / С.Л. Шульц // Регіональна економіка. – 2008. – №2 (48). – С. 12-24.
10. Koen V. Prices in the Transition: Ten Stylized Facts / V. Koen, P. De Masi // International Monetary Fund. – 1997. – 30 с.

К.е.н. Черемісова Т.А.

Інститут підприємництва «Стратегія», м. Жовті Води, Україна

ФІНАНСОВІ ІНСТИТУЦІЇ СВІТОВОГО БАНКУ:

КАПІТАЛ НА ПІЛЬГОВИХ УМОВАХ

В умовах поглиблення міжнародної співпраці в економічній сфері та відповідного зростання регулятивної функції міжнародних фінансових інституцій, Світовий банк продовжує виконувати роль кредитора останньої інстанції в сучасній міжнародній фінансовій системі.

«Світовий Банк» і «група Світового банку» – це різні терміни, що використовуються для позначення певних міжнародних інститутів у їх складі. Так, Світовий банк включає в себе лише дві міжнародні фінансові інституції:

Міжнародний банк реконструкції та розвитку (МБРР) і Міжнародну асоціацію розвитку (МАР), співвласниками яких є 187 і 170 країн-членів відповідно [1]. А група Світового банку окрім зазначених вище установ об'єднує ще дві фінансові – Міжнародну фінансову корпорацію (МФК) та Багатостороннє агентство з інвестиційних гарантій (БАІГ) й одну не фінансову – Міжнародний центр з врегулювання інвестиційних спорів (МЦУІС).

Світовий банк не є «банком» в звичайному сенсі, оскільки на відміну від інших подібних фінансових інститутів, він створений не для отримання прибутку. Кожна його установа (МБРР і МАР) виконує певну роль в забезпеченні сталого скорочення бідності й в підвищенні рівня життя населення країн з перехідною економікою та країн, що розвиваються шляхом надання кредитів (позик), гарантій, грантів, аналітико-консультаційних послуг, технічної допомоги.

Виділено два види кредитів (позик) Світового банку:

- інвестиційні позики для товарів, робіт, послуг, спрямовані на підтримку різнопланових проектів соціально-економічного розвитку, які розраховані на 5-10 років;
- позики стратегічного розвитку (системні позики) з метою підтримки політики та інституційних реформ, що надаються на 1-3 роки.

Світовий банк співпрацює з більшістю організацій, що фінансують проекти розвитку у всьому світі, і деякі свої проекти фінансує спільно з ними. Для захисту від інвестиційних ризиків, пов'язаних з фінансуванням країн, що розвиваються, Світовий банк пропонує декілька видів гарантійних інструментів.

Для підтримки інноваційного розвитку і партнерства Світовий банк надає не чисельні гранти. Грант – це цільова безоплатна та безповоротна фінансова допомога, тобто благодійний внесок на вирішення певної суспільно-значущої проблеми. Гранти дозволяють уникнути негативного впливу на стан зовнішньої заборгованості країн з низьким доходом.

Надання аналітико-консультаційних послуг і технічної допомоги Світовим банком передбачає виконання соціально-економічних досліджень та збір даних з широкого кола питань для глибокого розуміння проблем розвитку країни. Тематика досліджень та напрямки аналізу окреслені у Стратегії допомоги кожній окремій країні. Для забезпечення сталих результатів регіонального розвитку Світовий банк також зміцнює внутрішню спроможність країн підтримувати подальшу життєздатність програм соціально-економічного розвитку, шляхом підвищення кваліфікації та навчання своїх клієнтів, працівників і партнерів. Програми навчання реалізуються у формі курсів, консультацій з певних питань, партнерства з навчальними та дослідницькими інститутами в усьому світі та у формі підтримки мереж навчальних закладів, пов'язаних з міжнародним розвитком. Світовий банк має одну з найбільших Мереж дистанційного навчання.

Діяльність МБРР спрямована на скорочення бідності і забезпечення стійкого розвитку країн з середнім рівнем доходу і кредитоспроможних бідних країн.

МБРР, маючи високий кредитний рейтинг, залучає ресурси на міжнародному фінансовому ринку під низький відсоток та шляхом випуску облігацій

більш ніж в 40 різних валютах, а потім надає їх позичальникам на вигідних для них умовах. Прибуток від таких позик покриває операційні витрати Світового банку, потрапляє в резерви для зміцнення балансу, забезпечує щорічну передачу ресурсів до МАР і забезпечує фінансову стабільність МБРР вже на протязі багатьох років. Окрім зазначених, джерелами фінансування діяльності МБРР також є внески країн-членів, прибуток від інвестицій, і, звичайно, суми погашення відсотків за кредитами країнами-позичальниками.

МБРР надає доступ до великих обсягів капіталу на пільгових умовах через Казначейство Світового банку. Крім того, терміни погашення є більш тривалими (15-20 років), а умови – більш привабливими та стійкими, ніж ті, що зазвичай пропонуються на ринку.

Міжнародна асоціація розвитку здійснює фінансування найбідніших країн світу на надзвичайно пільгових умовах: шляхом надання безвідсоткових кредитів та безоплатної допомоги (грантів). Для визначення відносно бідних країн, які можуть розраховувати на ресурси МАР використовують два критерії:

1. Розмір ВВП на душу населення, який не повинен перевищувати щорічно встановленого порогу, що в 2010 році склав: 1,135 дол. США.

2. Відсутність кредитоспроможності країн, що унеможлиблює доступ до інших джерел фінансування та залучення коштів на ринкових умовах.

Виходячи з вищевказаного, фінансові ресурси та технічна допомога МАР вкрай необхідна найбіднішим країнам світу для отримання можливості розробки та реалізації урядових стратегій боротьби з бідністю та корупцією, розвитку освіти, охорони здоров'я та навколишнього середовища тощо.

Співвідношення грантів МАР та пільгових кредитів МАР визначається за допомогою оцінки ризику боргової кризи для кожної країни.

Виходячи з цього, високий ризик боргової кризи для країни передбачає субсидіювання з боку МАР на 100 відсотків, середній ризик – 50 відсотків грантів МАР і 50 відсотків кредитів МАР, а низький ризик – 100-відсоткове кредитування і жодних грантів МАР.

Фінансові ресурси МАР утворюються в основному за рахунок внесків найбільш багатих країн-учасниць. Додаткові ресурси надходять від МБРР та МФК, а також у вигляді повернених кредитів, наданих МАР.

Країни-донори зустрічаються раз на три роки задля поповнення цільових фондів і перегляду політики МАР відносно розподілу фінансових ресурсів серед країн, які розвиваються. Для гнучкого реагування на потреби країн і обставини, представники країн-позичальників запрошуються до участі у переговорах.

Виділення і розподіл ресурсів МАР здійснюється за принципом найбільш ефективної політики одержувачів та інституційного потенціалу, з тим щоб сконцентрувати їх там, де вони можуть бути найбільш корисні в справі скорочення масштабів бідності. Обсяги допомоги, визначаються на основі показників і потреб країни.

Для оцінки ефективності асигнувань МАР у 2002 році введено дворівневу систему оцінки результатів. Перший рівень включає сукупні результати країни, що описуються такими показниками: зростання і скорочення бідності; управ-

ління та інвестиційний клімат; інфраструктура для розвитку; розвиток людських ресурсів. Другий рівень розглядає внесок МАР в результати країни за незалежними оцінками Департаменту оцінки операційної діяльності і Групи забезпечення якості.

Для підвищення відкритості та прозорості політики МАР у 2005 році систему оцінки результатів діяльності МАР вдосконалено: створено інтерактивний веб-сайт, що дозволяє відстежувати ключові показники і результати проєктів. Крім того, регулярно публікуються довідкові документи, що висвітлюють політику МАР.

Важливо підкреслити, що антикризове управління та реформування української економіки здійснюється за підтримки з боку міжнародних фінансових організацій, зокрема, Світового банку.

Список використаних джерел:

1. Официальный сайт Всемирного банка на русском языке 2010 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.worldbank.org/eca/russian>

Черешня В.М.

Первомайський політехнічний інститут, Україна

ПЕНСІЙНА РЕФОРМА В УКРАЇНІ – НЕОБХІДНІСТЬ ТА ШЛЯХИ ЇЇ РОЗВИТКУ

У статті досліджується сучасний стан пенсійного страхування в Україні, його структурні рівні, визначаються можливі шляхи вдосконалення та розвитку.

В Україні – 13,7 мільйона пенсіонерів. Зараз на 88 пенсіонерів припадає 100 осіб, що сплачують пенсійні внески, а в 2025 році 1 працюючий утримуватиме 1 пенсіонера. Україна відноситься до держав із старіючим населенням, що обумовлює систематичне погіршення співвідношення між громадянами працездатного і непрацездатного віку. У 2010 році з держбюджету на покриття дефіциту бюджету Пенсійного фонду України виділено майже 27 млрд. гривень. Видатки на пенсійне забезпечення вже сягнули 16,3% ВВП. При цьому не слід забувати, що розмір пенсійних внесків становить 35 відсотків, що набагато вище, ніж в інших країнах Європи (Угорщина – 26,5%; Франція – 24%; Швеція – 18,9%), проте й цього недостатньо для покриття пенсійних видатків.

Незадовільний стан пенсійної системи свідчить про необхідність проведення пенсійної реформи. Основною метою її є забезпечення достойного рівня життя громадян, які протягом свого трудового життя сплачували пенсійні внески, не приховуючи своїх трудових доходів.

Питання пенсійного забезпечення постійно перебували і продовжують залишатись в центрі уваги науковців. Не можна не вказати на роль і значення наукових праць фундаторів самостійної галузі права соціального забезпечення, які започаткували дану галузь права в Радянському Союзі. Це наукові праці В.С. Андрєєва [1], В.А. Ачаркана [2], Е.І. Астрахана [3], А.Д. Зайкіна [4] та ін. Практично з часу початку пенсійної реформи у суспільстві серед фахівців,

політиків точаться дискусії про її наслідки й ефективність. Природно, що така вагома суспільна проблема не могла залишити байдужими практично всіх учених у галузі права соціального забезпечення України.

Мета статті полягає у дослідженні сучасного стану системи пенсійного страхування України, її першого рівня – солідарної системи та з'ясуванні перспектив її розвитку.

Необхідність проведення пенсійної реформи зумовлена й погіршенням економічного стану: низький рівень зайнятості населення та рівень оплати праці, великий розрив у розмірі пенсії за віком у чоловіків і жінок (у жінок пенсія майже вдвічі менша) і, звичайно, загальносвітові тенденції.

Проведення пенсійної реформи Україні зумовлене й тим, щоб гарантувати громадянам пенсійного віку, які не в змозі більше працювати, компенсацію втраченого заробітку у вигляді адекватного розміру пенсії. Адекватний розмір пенсії означає, що вона прямо залежить від тривалості страхового стажу та сплачених на протязі всієї трудової діяльності внесків [5]. У такому випадку громадяни краще усвідомлюватимуть власну відповідальність за свої пенсійні заощадження і сумлінно виконуватимуть свої обов'язки щодо сплати внесків. Усі працівники, які сплачують однакові внески, мають отримувати й однакові пенсії. Це один з найважливіших принципів соціальної справедливості. Для пенсіонера також дуже важливо, щоб призначена пенсія виплачувалася регулярно, з місяця в місяць. Тобто пенсійна система повинна бути спроможною надати зароблений і очікуваний повний розмір пенсій якраз у той самий час, коли людина виходить на пенсію. Це є принципово важливою рисою реального соціального забезпечення [6]. Тому гарантування фінансової стабільності пенсійної системи є другим принципом цієї реформи. Це означає, що реформована система повинна ефективно працювати на користь багатьох поколінь. Формування нової системи пенсійного забезпечення України проходить досить складно, зі значними економічними та політичними суперечками, із не завжди ефективними та послідовними соціальними реформами.

Проведення пенсійної реформи започатковано ще у 2004 році з введенням нової страхової системи (прийняття Закону України “Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування”), [7] яка синхронізується з нормами європейського законодавства в цій сфері.

При цьому основним напрямом її реформування стало впровадження загальнообов'язкового соціального пенсійного страхування. Запровадження страхового стажу замість трудового, відноситься до так званих непопулярних заходів. Але оскільки ці зміни стосувалися не всіх працюючих громадян, то значного резонансу в суспільстві вони не знайшли. Мотивом здійснення такого кроку стало, по-перше, хоча б частково, вивести з тіні оплату праці; по-друге, змусити роботодавця своєчасно перераховувати до Пенсійного фонду страхові внески; по-третє, в якійсь мірі скоротити дефіцит бюджету Пенсійного фонду.

Прийняття у вересні 2011 року Закону України № 3668–VI «Про заходи щодо законодавчого забезпечення реформування пенсійної системи» [8] практично продовжило проведення пенсійної реформи.

В Україні законодавець закріпив трирівневу пенсійну систему. Перший

рівень – солідарна система; другий рівень – накопичувальна система; третій рівень – недержавне пенсійне забезпечення.

Розглянемо основні зміни, запровадженні в пенсійному забезпеченні Законом України «Про заходи щодо законодавчого забезпечення реформування пенсійної системи».

Найбільш болючим та резонансним рішенням є підняття пенсійного віку для жінок до 60 років. Не дивлячись на те, що даний крок було зроблено на вимогу Міжнародного валютного Фонду, на думку автора, без нього не можна було обійтися. Але, чи розглянуті всі можливі заходи та варіанти щодо зменшення негативу даної норми. Думаємо, що ні. Основним недоліком проведення пенсійної реформи стала недостатня роз'яснювальна робота, саме питання необхідності здійснення такого кроку. Заслугує на увагу й пропозиція щодо більш лояльного підходу до вікового обмеження застрахованої особи. Оскільки основною вимогою права виходу на пенсію є все-таки не вік особи, а його страховий стаж, то можна було б поєднати ці дві категорії. Мається на увазі надати змогу (право) виходу на пенсію особам, що мають мінімальний страховий стаж (жінки – 30 років, чоловіки – 35 років) незалежно від віку. А питання призначення пенсійного забезпечення особам, що не мають необхідного страхового стажу, розглядати лише після досягнення ними 60 років. Це положення зняло б в якійсь мірі соціальну напругу і, в той же час, не призвело б до значних економічних втрат, оскільки підняття страхового стажу на 10 років ускладнює його набуття. Щодо підняття страхового стажу, не зрозумілою залишається позиція законотворців щодо різниці в п'ять років між жінками та чоловіками. Адже при раніше діючій законодавчій базі ця різниця пояснювалася різницею у віці виходу на пенсію саме на п'ять років.

Іншим напрямком змін, що викликало певне невдоволення – це обмеження розміру пенсії. Розмір максимальної пенсії обмежується на рівні 10 прожиткових мінімумів для осіб, які втратили працездатність (з 1 квітня 2011 року – 7,64 тис. грн.). Чим викликані ці зміни. По-перше і головне, це мабуть питання соціальної справедливості. В Україні різниця між мінімальною та максимальною пенсією іноді сягала десятків разів, що не рідко викликало обурення громадян. Дана ситуація склалася різноматністю методів нарахування пенсій різним категоріям громадян. На сьогодні в Україні діє біля 28 законодавчих актів, що регулюють питання пенсійного забезпечення. По-друге, це суттєве зменшення дефіциту бюджету Пенсійного фонду України.

В даному Законі передбачено зменшити розмір пенсії з 90 до 80% зарплати держслужбовцям; виплату дострокової (за півтора року) пенсії держслужбовцям, депутатам, прокурорам, суддям проводити тільки для непрацюючих пенсіонерів; обмежити заробіток для призначення пенсії народним депутатам, суддям, прокурорам, військовослужбовцям сумою заробітної плати, на яку нараховується єдиний соцвнесок, як для інших категорій пенсіонерів, а також цілий ряд інших змін пенсійного забезпечення, направлених на вдосконалення системи призначення пенсій з метою збільшення розміру пенсій та забезпечення гідного життя населення після закінчення трудової діяльності.

Висновки та пропозиції. Не зважаючи на певні зрушення в здійсненні пен-

сійної реформи, ряд невідкладних проблем потребують свого вирішення. Зокрема, необхідно створити рівні можливості для пенсійного забезпечення громадян незалежно від сфери їх зайнятості та виду діяльності; із-за загострення демографічної ситуації та з урахуванням стану бюджету Пенсійного фонду, є необхідність прискорити запровадження загальнообов'язкової накопичувальної пенсійної системи, а відповідно, сприяти повноцінному функціонуванню пенсійної системи. Необхідно забезпечити соціальний захист громадян України, які працюють за кордоном, у разі настання страхового випадку. А також здійснити заходи щодо скорочення пільг по сплаті внесків до Пенсійного фонду, не допускаючи при цьому запровадження нових пільг у виплаті пенсій без визначення джерел їх фінансування.

Список використаних джерел:

1. Андреев В.С. Право социального обеспечения в СССР: учеб. / В.С. Андреев. – М.: Юрид. лит., 1987; Социальное обеспечение в СССР (правовые вопросы). – М., 1971. – С. 20.
2. Ачаркан В.А. Государственные пенсии / В.А. Ачаркан. – М.: Юрид. лит., 1967. – С. 40.
3. Астрахан Е.И. Советское трудовое право / Е.И. Астрахан. – М.: Юрид. лит., 1967. – С. 55.
4. Правоотношения по пенсионному обеспечению. – М., 1974; Советское право социального обеспечения / под ред. А.Д. Зайкина. – М., 1982. – С. 10.
5. Болотіна Н.Б. Право соціального захисту: становлення і розвиток в Україні / Н.Б. Болотіна. – К.: Знання, 2005. – С. 8.
6. Безугла Я.І. Актуальні проблеми соціального забезпечення і захисту в Україні / Я.І. Безугла // Матеріали наук. – практ. конф. 20-21 червня 1996 р. – Чернівці, 1996. – С. 42.
7. Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування: Закон України від 09.07.2003 №1058 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.zakon.rada.gov.ua>
8. Про заходи щодо законодавчого забезпечення реформування пенсійної системи: Закон України від 08.07.2011 № 3668 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.zakon.rada.gov.ua>

Шпак Н.Г.

Одеський національний морський університет, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ТА ТЕНДЕНЦІЇ СУЧАСНОГО РОЗВИТКУ ПРОТЕКЦІОНІЗМУ ТА ЛІБЕРАЛІЗМУ У ЗОВНІШНІЙ ТОРГІВЛІ

Практично для всіх країн характерні фундаментальні дилеми в сфері організації становлення відкритості до зовнішнього світу ринкової системи, і зокрема кардинальне питання: протекціонізм чи вільна торгівля?

У класичному розумінні протекціонізм (від лат. *protectio* – покровительство, захист) трактується як «державна політика, спрямована на заохочення вітчизняної економіки, її захист від іноземної конкуренції, на розширення зовнішніх ринків». В історичному розрізі політика протекціонізму широко застосовувалася на етапі початкового нагромадження капіталу, оскільки сприяла прискореному розвитку промисловості та концентрації капіталів [4]. Політика протекціонізму як різновид державної економічної політики здійснювалася й здійснюється всіма розвинутими країнами світу.

Сутність концепції вільної торгівлі узагальнено полягає в тому, що будь-

яка країна, незалежно від рівня розвитку, структури та ефективності виробництва та інших чинників, включаючись в міжнародну торгівлю, отримує вигоду, якщо спеціалізується на виробництві та продажі товарів, відносно яких має порівняльну перевагу, тобто виробництво яких в країні коштує відносно дешевше [3]. Оскільки такі відмінності в національній продуктивності праці у розрізі окремих товарів вважались малорухомими і ніби такими, що природно склалися, то логічно напрошувався висновок: найкраща політика держави у сфері зовнішньої торгівлі – це політика повного невтручання. Парадоксально, що саме це трактування переваг вільної торгівлі і сьогодні часто фігурує як теоретичне обґрунтування необхідності швидкої лібералізації зовнішньої торгівлі.

Органічною складовою зовнішньоекономічної політики є політика зовнішньоторговельна, що можна визначити як курс дій урядових і владних структур, використання таких принципів, методів та інструментів впливу на розвиток торгівлі країни, завдяки яким забезпечується досягнення визначених цілей та реалізація національних інтересів.

Зміст, структура та напрями зовнішньоторговельної політики визначаються такими складовими:

- експорт та імпорт (товарна і регіональна структури, обсяг співвідношення, динаміка);
- мито і митні податки (елементи митного тарифу – товарної класифікації тарифу, структура тарифу, методи визначення країни походження товару, види та рівень ставок мита, акцизного збору та ПДВ);
- кількісні обмеження (квоти, контингенти);
- нетарифні методи регулювання (технічні бар'єри, ліцензії, адміністративні формальності, валютно-кредитне регулювання тощо);
- підтримка національного експорту (фінансова-кредитна, податкова, валютно-кредитна, організаційно-технічна політика тощо).

Національний рівень характеризується розгалуженою системою інструментів регулювання міжнародної торгівлі, які застосовуються при реалізації зовнішньоекономічної та зовнішньоторговельної політик. За економічною природою, цілями і впливом на структуру, обсяги та динаміку зовнішньої торгівлі вони поділяються на дві великі групи: протекціоністські та ліберальні [1].

Кожна країна для регулювання зовнішньої торгівлі, а саме експортних та імпортних потоків товарів і послуг, застосовує певну кількість торговельних обмежень, як тарифних, так і нетарифних. Ці обмеження, в свою чергу, характеризуються певним рівнем (розміром) – мінімальним, середнім або максимальним. Оскільки в світі немає жодної країни, яка б не використовувала протекціоністські інструменти в торгівлі, то прийнято вважати, що для кожної національної економіки існує рівень обґрунтованого протекціонізму (оптимальна кількість обмежень торгівлі у поєднанні з прийнятим їх рівнем). Таким чином, обґрунтованим можна вважати такий рівень захисту внутрішнього ринку, який, з одного боку, не входить у протиріччя з національними інтересами та імперативами національної безпеки, а з іншого – забезпечує нормальний, неускладнений доступ конкурентоспроможних зарубіжних товарів та послуг на ринок даної країни. Зменшення кількості та рівня обмежень у зовнішній тор-

гівлі, як порівняно початковою точкою обґрунтованого протекціонізму, так і в цілому прийнято називати процесом лібералізації зовнішньої торгівлі. І навпаки, їх збільшення, як до межі обґрунтованого протекціонізму, так і вище неї, свідчить про посилення протекціоністських тенденцій у зовнішньоторговельній політиці держави.

Залежність національних економік від міжнародної торгівлі доки утримує уряди від радикального протекціонізму. Але хоча масштабних торговельних воєн доки вдається уникнути, захисні заходи застосовуються все ширше, а протекціоністський інструментарій стає все більш всіляким.

На лондонському саміті країни-учасниці підтвердили своє прагнення боротися з протекціонізмом – щоб не дати світу скотитися до торговельних воєн і уникнути повторення сценарію Великої депресії. Але не дивлячись на гучні заяви, практично всі учасники зустрічі постійно ці обіцянки порушують.

Одним з найбільш популярних захисних заходів стало використання субсидій для підтримки на плаву деяких галузей. Причому субсидії, а не митні тарифи в основному використовують розвинені країни, тоді як ті, що розвиваються застосовують простіші способи захисту своїх ринків. Галуззю, що найбільш же субсидується, виявилось автомобілебудування. По оцінках Усесвітнього банку, загальне число оголошених субсидій на підтримку автомобілебудівників склало 48 млрд. доларів, при цьому лєвова частка цієї суми припала на розвинені країни [2].

Та все ж ситуація не настільки погана, як може здатися. Цілий ряд чинників зменшили тиск протекціоністських заходів. Країни світу сьогодні значно більш взаємозв'язані економічно через те, що технологічні ланцюжки, часто в рамках одних і тих же компаній, охоплюють відразу багато країн. Сучасні економіки залежать від імпорту сировини, комплектуючих і навіть послуг. Інтереси експортерів сьогодні значно важливіші для держав, чим інтереси галузей, які конкурують з іноземним імпортом. А внутрішні виробники теж дуже залежать від імпорту [5]. Сьогодні об'єм міжнародної торгівлі складає 96 відсотків світового ВВП. При цьому більше половини міжнародної торгівлі доводиться не на кінцеві товари, а на сировину і компоненти для їх виробництва.

Те, що в ході кожної кризи виникає спокуса звернутися до протекціоністських заходів, не нове явище. Новина в тому, що сьогодні протекціонізм охоплює абсолютно нові області – державні субсидії, обмінні курси, регулювання іноземних інвестицій і мобільності ринку праці. Нові типи протекціонізму все сильніше охоплюють ті країни, які на словах продовжують різко засуджувати протекціоністські заходи, а саме розвинені країни, перш за все країни Євросоюзу.

Таким чином, від протекціонізму виграють підприємства галузі, що захищається, і держава (від митних платежів), і програють споживачі, притому, що важливе, втрати споживачів перевищують сумарний виграш виробників і уряду. Тобто в загальній сумі добробут країни знижується.

Список використаних джерел:

1. Мэнкью Н.Г. Принципы в экономике / Н.Г. Мэнкью. – СПб., 2005.

2. Europe's Capital Markets // Economist. – 2009. – December, 16. – P. 5.
3. Миклашевская И.А. Международная экономика / И.А. Миклашевская, А.В. Холопов. – М., 2008.
4. Цыганкова Т.М. Міжнародна торгівля: навч. посіб. / Т.М. Цыганкова, Л.П. Петрашко, Л.П. Кальченко. – К.: КНЕУ, 2007.
5. Дахно І.І. Міжнародна економіка / І.І. Дахно, Ю.А. Бовтрук. – К.: МАУП, 2002.

РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА І ПРОБЛЕМИ МУНІЦИПАЛЬНОГО РОЗВИТКУ

Анистратенко О.В.

Институт экономики и права, Украина

ПРОБЛЕМЫ ФИНАНСИРОВАНИЯ РАЗВИТИЯ КУРОРТНО-РЕКРЕАЦИОННОГО КОМПЛЕКСА КРЫМА

Развитие курортно-рекреационного комплекса Крыма последнее десятилетие рассматривается отечественными экономистами как один из значимых факторов повышения конкурентоспособности региона и экономики Украины в целом. В межрайонном разделении труда Украины Крым выделяется как лидер в производстве оздоровительных и лечебных услуг и ведущий туристско-экскурсионный район страны, обеспечивающий ежегодный прием более 5 млн. туристов и более 500 тыс. экскурсантов. Доля АР Крым в объеме оказанных туристских услуг по Украине в 2009 г. составила 11,6% [1].

«Стихийное» развитие туризма сопровождается рядом проблем, для устранения которых разработан проект «Стратегии устойчивого развития туризма и курортов в Украине» в котором определено, что «объемы финансирования мероприятий по продвижению национального туристического продукта, наблюдающиеся в течение последних лет, профессиональный уровень их реализации не обеспечивают влияние на параметры туристического потока» [2]. Следовательно, достаточно остро на региональном уровне стоит проблема оптимизации структуры и объемов финансирования развития курортно-рекреационного комплекса Крыма.

Структурное соотношение различных источников финансирования является принципиально важным, т.к. отражает степень самостоятельности и независимости курортно-рекреационного комплекса и отдельных его составляющих, политику государства в области целевого финансирования, уровень привлекательности комплекса со стороны иностранных инвестиций. Представим это соотношение в виде табл. 1.

Как видно по данным табл. 1 изменения в структуре финансирования произошли достаточно существенные. Особенно они коснулись деятельности отелей и мест временного проживания: по этим направлениям деятельности наблюдается сокращение доли собственных средств и увеличение доли долгосрочных обязательств. В 2009-2010 годах отсутствует целевое финансирование их деятельности, но взамен 08.07.2010 года было принято решение установить нулевую ставку налога на прибыль для данных предприятий до 2021 года [3]. Как известно, одной из ключевых проблем в данном элементе курортно-рекреационного комплекса Крыма является физический и моральный износ основных средств (зданий, сооружений, мебели и т.д.). Вероятнее всего, такое мероприятие, как введение нулевой ставки налога на прибыль, должно было сказаться на увеличении собственного капитала данных предприятий (за счет нераспре-

деленной прибыли) и обновлении основных средств. Однако, средняя величина коэффициента износа все еще достаточно велика: по отелям – коэффициент износа в 2010 году составил 28,48%, по санаторно-курортным учреждениям вырос с 43,10% до 44,68%, а по местам временного проживания вырос с 33,55% до 33,97%. Данные значения усреднены, и если исключить новые объекты, то уровень износа по некоторым крупным предприятиям, построенным в советский период, доходит до 70%. Такое состояние материально-технической базы, безусловно, не способствует повышению привлекательности крымских курортов, а ценовая политика предприятий не обеспечивает конкурентоспособность отечественного турпродукта.

Таблица 1. Доля наиболее значимых источников финансирования курортно-рекреационного комплекса Крыма, % от общего объема финансовых ресурсов
(рассчитано по данным ДП «Інформаційно-аналітичне агентство»)

Вид деятельности	Год	Собственный капитал предприятий	Целевое финансирование	Долгосрочные обязательства	Текущие обязательства
Деятельность отелей	2008	37,86	11,46	3,68	39,48
	2009	27,70	0,00	20,04	52,08
	2010	27,41	0,00	49,11	23,30
Санаторно-курортные учреждения	2008	60,49	4,08	7,85	18,09
	2009	66,97	5,65	6,18	14,02
	2010	71,62	1,62	6,75	14,55
Предоставление мест временно-го проживания	2008	62,59	0,37	5,18	31,75
	2009	69,41	0,00	17,18	13,25
	2010	61,61	0,00	20,85	17,43

Именно повышение цен является ключевым фактором увеличения чистой выручки предприятий курортно-рекреационного комплекса: в 2009 году данный показатель вырос на 42,61% относительно 2008 года, а в 2010 году – на 14,34% относительно 2009 года. При этом, столь существенный рост, к сожалению, не подкреплен оптимизацией затрат, что в итоге приводит к увеличению убытка предприятий курортно-рекреационного комплекса.

Например, повышение доли заемных средств в источниках финансирования, и увеличение ставок процентов по кредитам привело к тому, что все более предприятия курортно-рекреационного комплекса становятся зависимыми от кредитной политики коммерческих банков. Это проявилось в резком росте статьи «Финансовые затраты»: так в 2008 году они выросли с 26,5 до 42,8 млн. грн., а в 2009 году до 69,5 млн. грн.

В результате роста финансовых и других видов затрат динамика чистого финансового результата выглядит следующим образом (рис. 1).

Таким образом, в финансировании курортно-рекреационного комплекса Крыма, наблюдаются следующие основные проблемы:

- отсутствие определенности относительно оптимальной структуры финан-

совых ресурсов предприятий курортно-рекреационного комплекса, как следствие отсутствие стратегии их наращивания;

- сокращение объемов целевого финансирования;
- увеличение зависимости предприятий от кредитной политики коммерческих банков и рост затрат;

- превышение объемов убытка над объемами чистой прибыли предприятий курортно-рекреационного комплекса, вследствие чего происходит ухудшение структуры собственного капитала и снижение его объемов;

- фактически в настоящее время происходит неэффективное использование финансовых ресурсов курортно-рекреационного комплекса, т.к. ежегодное их совокупное увеличение не приводит к качественным изменениям и повышению конкурентоспособности.

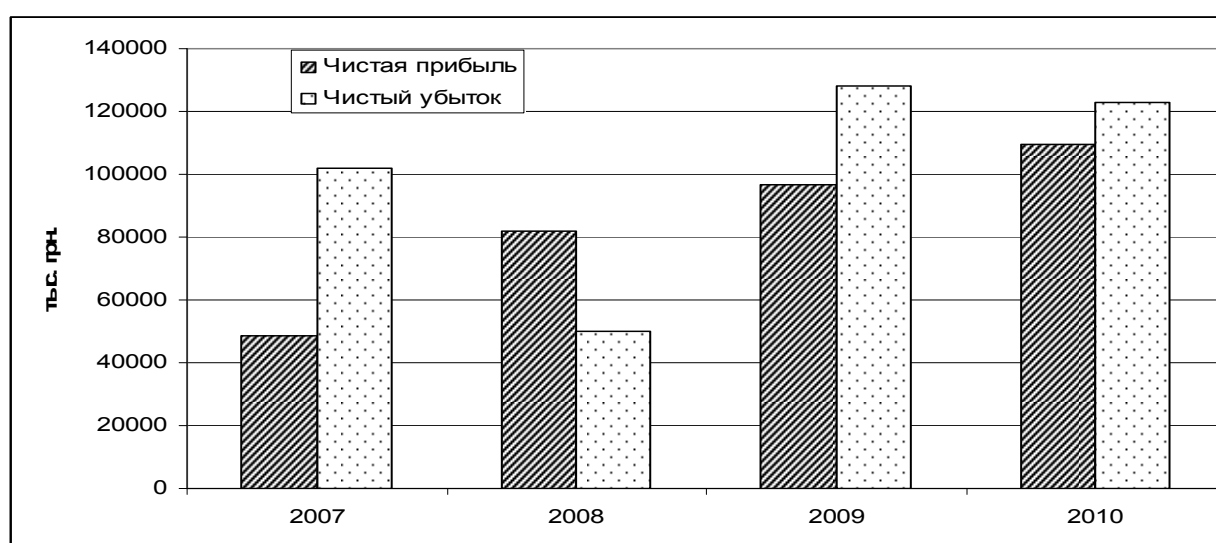

Рис. 1. Динамика чистой прибыли и чистого убытка предприятий курортно-рекреационного комплекса Крыма
(рассчитано по данным ДП «Інформаційно-аналітичне агентство»)

Для устранения указанных проблем необходимо определить на региональном уровне оптимальную структуру финансовых ресурсов курортно-рекреационного комплекса, сформировать долгосрочную стратегию не только привлечения иностранных инвестиций и целевого финансирования, но и эффективного использования финансовых ресурсов.

Список использованных источников:

1. Яковенко И.М. Стратегическое видение развития туристско-рекреационного комплекса АР Крым / И.М. Яковенко // Экономика Крыма. – 2010. – №3(32). – С. 11-16.
2. Проект «Стратегія сталого розвитку туризму і курортів в Україні» [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.tourism.gov.ua/Publ.aspx?id=1109>
3. Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо розвитку та підготовки готельної інфраструктури до проведення в Україні фінальної частини чемпіонату Європи 2012 року з футболу» [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/T102468.html

Антонова И.С.

*Национальный исследовательский Томский политехнический университет,
Российская Федерация*

КРИТЕРИИ ОТБОРА ПРОЕКТОВ ДИВЕРСИФИКАЦИИ ЭКОНОМИКИ МОНОГОРОДА

Диверсификация экономики моногорода на сегодняшний день рассматривается в качестве наиболее перспективного пути преодоления проблем развития моногородов, в центре которых – одно или группа связанных предприятий, находящихся в единой производственно-хозяйственной цепочке, обеспечивающие более половины промышленного производства города и являющиеся основным местом трудоустройства более четверти экономически активного населения страны. Сокращение объема производства, закрытие градообразующего предприятия приводят к последовательному высвобождению значительного количества рабочей силы, повышению напряженности на рынке труда, а также неспособности содержать градообразующим предприятием социальных объектов. Диверсификация экономики моногорода в таких условиях позволит сформировать перспективы устойчивого развития экономики города, не зависящего всецело от одного предприятия.

В практике диверсификации экономики моногорода применяется проектный подход, на основе которого программа диверсификации определяется с учетом разработки инвестиционных проектов новых направлений экономической деятельности. Оценка и отбор таких проектов в программу диверсификации становится значительным этапом стратегического планирования развития моногорода.

Анализ практики подготовки и реализации проектов диверсификации экономики моногородов показал недостаточность разработки критериев, оценки проектов диверсификации. Так, основным критерием оценки инвестиционных проектов для целей предоставления государственной поддержки моногородов является способность проекта устранить риск устойчивого развития моногорода, а также его ресурсная обеспеченность [4]. Такие критерии позволяют отобрать проекты для решения узкой задачи развития моногорода – подготовить инструмент управления рисками, препятствующими устойчивому развитию моногорода, что не представляется исчерпывающим при разработке программы развития моногорода.

И.С.Головко, Т.В.Псарева, Е.В.Репина-Гаврикова, И.А.Назаренко [3] исследуя проблемы отбора хозяйствующих субъектов для оказания финансовой поддержки предлагают все критерии оценки проектов подразделить на критерии отбора и оценки хозяйствующего субъекта (инвестиционная привлекательность и валовая добавленная стоимость) и критерии отбора и оценки эффективности и результативности инвестиционных проектов хозяйствующих субъектов. Однако такая группировка не учитывает возможность появления синергетического эффекта проектов, а также ряд критериев, позволяющих отобрать именно те проекты, которые соответствуют цели и задачам стратегического развития города.

Ю.А.Бортников [2] при оценке проектов предлагает ориентироваться исключительно на показатели эффективности экономики региона (технологической, экономической и социальной), что не позволяет отобрать проекты соответствующие направлению диверсификации. А.С.Андрианов [1] указывает на возможность оценить проекты с позиций только трех показателей: коммерческой, общественной и бюджетной эффективности. Таким образом, в системе критериев отбора и оценки проектов диверсификации не учитываются показатели качественного характера, отсутствует гармонизация проектов со стратегией развития города и не оговаривается возможность синергетического эффекта двух и более проектов.

Для решения данной проблемы, все критерии предлагается разделить на два уровня оценки – критерии предварительного отбора проектов и критерии оценки эффективности диверсификации экономики моногорода на основе проектов, прошедших предварительную оценку и удовлетворяющих минимальным требованиям развития экономики моногорода. Совокупность критериев предварительного отбора включает: соответствие целей проекта целям и задачам диверсификации экономики моногорода; соответствие проекта приоритетным направлениям диверсификации экономики моногорода; полноценность и достоверность информации; срок осуществления проекта; наличие источников финансирования проекта; положительные экономические (на основе показателей ожидаемой рентабельности, ликвидности и оборачиваемости; экономической оценки эффективности инвестиций и др.), социальные (на основе показателей количества дополнительно созданных рабочих мест, уровня ожидаемой средней заработной платы дополнительно трудоустроенных работников и др.) и экологические результаты реализации проекта (на основе оценки степени удовлетворения проекта требованиям экологических стандартов и др.), помимо этого предлагается учесть возможность появления синергетической связи и формирования кластера.

Более детальный отбор и установление конкретных уровней различных показателей (помимо традиционных, например, положительной чистой текущей стоимости) и представление данных показателей широкой общественности позволит, с одной стороны, разработать проекты, решающие задачи диверсификации, с другой, – позволит отсеять неподходящие проекты еще на этапе их разработки. В случае прохождения проектами предварительного отбора, требуется определить совокупность проектов, которая позволит достигнуть максимального эффекта от диверсификации при минимальных затратах, а также будет всецело соответствовать цели и задачам стратегического развития моногорода.

Список использованных источников:

1. Андрианов А.С. Диверсификация экономических отношений хозяйствующих субъектов в конкурентной среде: автореферат дисс.... канд. экон. наук. – Казань, 2006. – 21 с.
2. Бортников Ю.А. Диверсификация как фактор развития экономики региона-донора: автореферат ... канд. экон. наук. – Тамбов, 2007. – 16 с.

3. Комплексная программа социально-экономического развития муниципальных образований: опыт, проблемы, рекомендации / [И.С. Головки, Т.В. Псарева, Е.В. Репина-Гаврикова, И.А. Назаренко]; под общ. ред. Т.В. Псаревой. – Новосибирск, 2006. – 544 с.
4. Опыт составления комплексных инвестиционных планов модернизации моногорода: поиск эффективных решений от Montan/WYG International [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.imcmontan.ru/team/publication/Presentation.pdf>

К.соц.н. Арсланова С.К.

*Набережночелнинский государственный торгово-технологический институт,
Республика Татарстан, Российская Федерация*

РАЗВИТИЕ ИННОВАЦИОННОГО ПОТЕНЦИАЛА НАСЕЛЕНИЯ РЕГИОНА

Необходимым условием экономического развития территории в современных условиях является инновационный потенциал населения. В свою очередь он зависит от экономического и научно-технического развития государства, его инновационной политики и ресурсов, духовного состояния общества. На уровне организации инновационный потенциал проявляется в инновационной активности, определяется стратегией и качеством управления деятельностью, гибкостью производственных систем и использованием ресурсов.

В сентябре 2009 г. автором проведен опрос (n=1450 единиц) в шести населенных пунктах Республики Татарстан. В исследовании обращено внимание на показатели инновационного потенциала населения, проявляющиеся в совместной деятельности: отношение к труду, отношение руководства предприятий и организаций к инновациям и активности персонала, предпринимательская активность населения. Работник, который удовлетворен трудом, стремится совершенствовать свою деятельность, и всегда более конкурентоспособен, чем тот, который не доволен выполняемой работой. По результатам нашего исследования треть опрошенных татарстанцев отметили удовлетворенность своей работой (31,5%). Почти каждый четвертый доволен работой только потому, что другой работы у него нет (24,4%). Не довольны работой 12,8%. Корреляция удовлетворенности трудом и социального положения позволяет заключить, что чем ближе респондент к результатам деятельности организации, тем выше его удовлетворенность трудом (табл. 1). Так, удовлетворены своей работой 75,9% руководителей; 65,0% предпринимателей, коммерсантов. К числу удовлетворенных трудом относит себя каждый второй представитель непродуцированной интеллигенции (50,9%). Трудовая деятельность названных социальных категорий, как правило, не связана с выполнением тяжелого физического труда.

Инновационный потенциал организации представляет степень ее готовности выполнить задачи, обеспечивающие достижение поставленных целей. На развитие инновационного потенциала организации сильное влияние оказывает отношение руководства к предложениям по совершенствованию труда, инновационным, рационализаторским предложениям персонала. Больше трети респон-

дентов (39,7%) отметили, что руководство положительно относится к предложениям по совершенствованию выполняемой ими работы.

Таблица 1. Удовлетворенность работой в зависимости от социального положения респондентов (%)

Вопрос: Удовлетворены ли Вы своей работой?	удовлетворен(-а)	доволен(-а), потому что другой работы нет	не доволен(-а) своей работой	затрудняюсь ответить	я не работаю	Итого:
рабочий	31,3	38,0	20,7	8,9	1,1	100
служащий	41,0	26,9	17,9	14,1	0	100
крестьянин, работник сельского хозяйства	7,5	40,0	30,0	20,0	2,5	100
техническая интеллигенция (ИТР, сотрудник НИИ и КБ)	52,6	33,3	7,7	6,4	0	100
непроизводственная интеллигенция (врач, учитель, журналист)	50,9	29,1	10,9	7,3	1,8	100
руководитель	75,9	10,3	10,3	3,4	0	100
предприниматель, коммерсант, фермер	65,0	10,0	15,0	10,0	0	100
студент, учащийся	9,2	8,0	4,6	3,4	74,7	100
пенсионер, инвалид	10,5	5,8	1,2	0	82,6	100

Просматривается зависимость удовлетворенности персонала трудом и положительного отношения руководства к инновациям (табл. 2). В тех организациях, где руководство положительно относится к инновациям и рационализаторским предложениям от персонала по улучшению выполняемой работы, большинство (53,6%) респондентов удовлетворены своей работой.

Таблица 2. Влияние отношения руководителей организаций к инновациям и рацпредложениям на удовлетворенность персонала работой (%)

Удовлетворены ли Вы своей работой?	Как относится руководство Вашей организации к инновациям и рацпредложениям персонала по улучшению выполняемой работы?		
	Положительно	Отрицательно	Затрудняюсь ответить
удовлетворен(-а)	53,6	9,8	32,3
доволен(-а), потому что другой работы нет	27,7	39,3	33,9
не доволен(-а) своей работой	11,6	29,5	18,5
затрудняюсь ответить	4,5	18,0	13,2
я не работаю	2,6	3,3	2,1
Итого:	100	100	100

С позиции управления фактором удовлетворенности работой руководителям необходимо обеспечивать условия взаимодействия в процессе труда, при которых работник будет чувствовать себя не объектом эксплуатации, а субъектом, причастным к результатам деятельности организации. Особенное значение

приобретает создание в организации атмосферы инновационного климата, стимулирующего поиск, рационализаторство, положительное отношение к нововведениям. Инновационный климат является составляющей культуры организации и представляет собой комплекс условий, способствующих усилиям персонала в выдвижении и реализации новых идей. Благоприятный инновационный климат в организации характеризуется совместными поисковыми задачами, расширением полномочий инноваторов. Значительная роль принадлежит мотивации персонала. Мотивирующие системы будут эффективны, если они ориентированы на поддержание инноваторов и инновационного климата организации в целом. Система поддержки стимулирует инноваторов, а инноваторы генерируют нововведения.

В социологическом аспекте качество социального потенциала представлено уровнем трудовой и предпринимательской активности субъектов. К предпринимательской активности населения мы относим наличие желания (потребности) открыть собственное дело или его реализацию на разных стадиях. Отношение татарстанцев к предпринимательской деятельности представлено в табл. 3.

Таблица 3. Стимулы предпринимательской активности населения (%)

	Факторы	%
1	Желание иметь собственное дело, быть хозяином своей судьбы	19,0
2	Стремление решить материальные проблемы своей семьи	11,7
3	Потребность реализовать себя	11,0
4	Необходимость выжить в современных экономических условиях	8,0
5	Потребность найти достойное применение своим силам	7,9
6	Неудовлетворенность оплатой труда на настоящем месте работы	6,5
7	Отсутствие работы, которая бы нравилась	5,8
8	Желание быть уверенным в своих силах	3,6
9	О собственном бизнесе не думал	30,9
10	Другой ответ	1,0
11	Затрудняюсь ответить	7,7

Треть опрошенных (30,9%) о собственном бизнесе не задумывались. Это указывает на невысокую предпринимательскую активность значимой доли населения. Для 19,0% реальность стать хозяином своей судьбы видится через реализацию в предпринимательской деятельности. Желание решить материальные проблемы через предпринимательскую деятельность выразили 11,7%. И хотят таким образом реализовать себя 11,0%. Также 8,0% респондентов считают, что предпринимательская активность для них – это возможность выжить в современных условиях. Данные опроса характеризуют уровень предпринимательского потенциала региона достаточно невысоко. В условиях постиндустриального общества предпринимательский потенциал и новаторство приобретают статус ключевых компонентов социального потенциала населения территории. Также предпринимательство в постиндустриальную эпоху помимо экономического приобретает социально-созидательный смысл.

По результатам авторского исследования на материалах Республики Татар-

стан выявилась зависимость уровня предпринимательского потенциала от уровня семейного дохода (рис. 1).

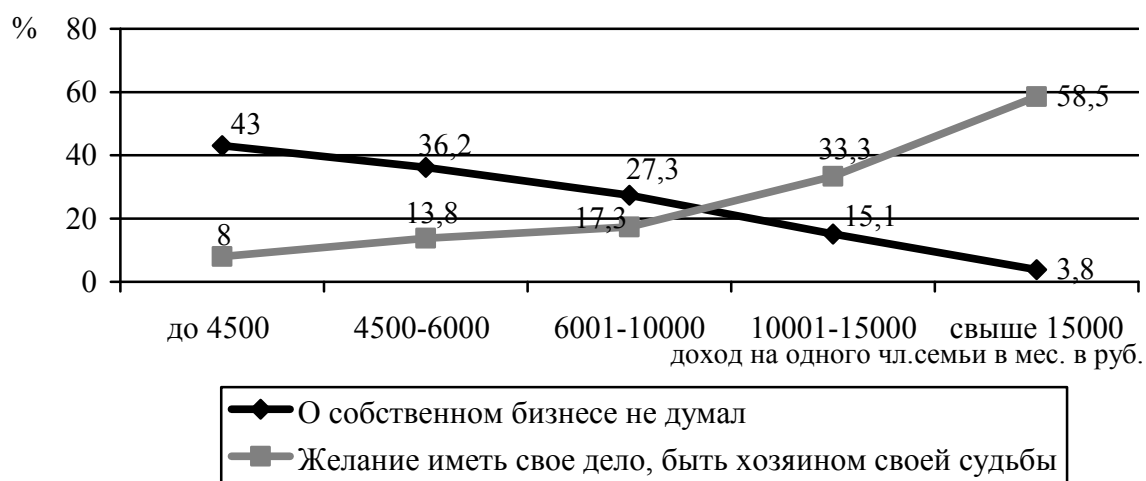

Рис. 1. Влияние доходности семьи на уровень предпринимательского потенциала

У людей с большими доходами стремление к предпринимательской активности сильнее (рис. 1). В связи с этим возникает некоторое противоречие между необходимостью повышения качества социального потенциала как залога совершенствования общества и способностью личности активно реализовывать потенциал. С одной стороны, решение проблем, связанных с выживанием семьи, затрудняет развитие социального потенциала личности. С другой — именно благодаря более высокому качеству социального потенциала возможно улучшение благосостояния общества.

Рассмотрев некоторые аспекты развития инновационного потенциала региона на примере Республики Татарстан, необходимо отметить: развитие инновационного потенциала социально-экономических систем зависит от создания таких условий в системах управления, в которых личность может проявлять инициативу и стремиться к развитию, повышению качества собственного потенциала. Современная жизнедеятельность требует реализации стремлений к совершенствованию и инновациям.

Список использованных источников:

1. Гид по предпринимательству. – Казань: Идел-Пресс, 2009. – 216 с.
2. Данные Комитета РТ по социально-экономическому мониторингу [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://monitoring.tatar.ru>

Ахметгареева А.А.

*Набережночелнинский государственный торгово-технологический институт,
Российская Федерация*

**ПРЕДПОЧТЕНИЯ АБИТУРИЕНТА ПРИ ВЫБОРЕ УЧЕБНОГО
ЗАВЕДЕНИЯ КАК ВАЖНЫЙ АСПЕКТ КАЧЕСТВА СОЦИАЛЬНОГО
ПОТЕНЦИАЛА СФЕРЫ ОБРАЗОВАНИЯ МОНОГОРОДА
НАБЕРЕЖНЫЕ ЧЕЛНЫ (мнение экспертов)**

Проведя всесторонние исследования, татарстанский ученый М.А. Нугаев пришел к выводу, что социальный потенциал – это целостная характеристика возможностей реализации человеком своих внутренних сущностных сил, а также комплекс условий и факторов использования обществом способностей, талантов, навыков и умений его членов. В широком смысле слова, социальный потенциал – это цельная характеристика всей суммы возможностей, как субъективных (внутренние, личностные силы), так и объективных (способность социума создавать условия для реализации разнообразных потенций людей). Взаимосвязанная совокупность объективных возможностей общества (региона, города, района) образует социальный потенциал в узком смысле слова. Субъективная сторона социального потенциала репрезентирует потенциал социальной активности индивидов [1, с. 4].

Рис. 1. Субпотенциалы социального потенциала

Он также выделил то, что применение теории динамического социального пространства позволяет исследовать изменения социального пространства. Так как динамика, прежде всего, представляет собой изменение во времени, то

данная теория – это метод прослеживания социального пространства, а также структуры взаимодействий с течением времени. Социальный потенциал дифференцируется на субпотенциалы (см. рис. 1) [1, с. 4-5]. Носителем социального потенциала выступает человек, личность, общности людей. Социальный потенциал, по мнению исследователя С.К.Арслановой, включает не только личностные, но и общественные возможности коллектива, необходимые для полноценной и плодотворной социальной активности. Для активизации скрытых потенциалов людей необходимо создание определенных условий [2, с. 27]. М.А. Нугаевым также было проведено разграничение «социального потенциала» и «капитала» (социального, человеческого, интеллектуального). Как показал анализ, социальный потенциал содержится внутри индивида или социального образования.

Социальный потенциал может быть представлен в трех видах:

- 1) наличный, потенциал, представленный в зрелом виде;
- 2) перспективный, потенциал, который находится в процессе генезиса;
- 3) используемый, потенциал, реализуемый частично в индивидуальной или общественной практике.

Сущность «качества социального потенциала» по М.А. Нугаеву – это «взаимосвязанная совокупность присущих данному потенциалу существенных признаков, отличающих его от других объектов подобного рода» [1, с. 7].

Если рассматривать объективную и субъективную стороны качества социального потенциала сферы образования, то объективная – это образовательные институты: дошкольные учреждения, школы, ссузы, вузы, аспирантуры и т.д. А субъективную сторону составляют предпочтения, установки, действия и взаимодействия индивидов, вовлеченных в процесс функционирования института образования.

Образование – это система. Но система не в понимании совокупности всех учебных заведений и учреждений (государственных и негосударственных), отличающихся по различным параметрам, а, прежде всего, по уровню и профилю. Как особый социальный институт образование имеет свою структуру. Ее элементами являются: сеть образовательных учреждений (государственных и негосударственных); специфические социальные общности (педагоги и учащиеся); учебный процесс как особый вид деятельности.

В рамках исследования нами был проведен экспертный опрос. По социальному положению: преподаватели высших учебных заведений – 47,1%, руководители организаций – 52,9%. Из общего числа экспертов 70,6% указали, что трудовую деятельность ведут по специальности, остальные 29,4% – не по специальности. По сфере трудовой занятости эксперты представлены: управление в сферах машиностроение, сервис, здравоохранение, промышленность, лизинг, муниципальное управление, преподаватели вузов города (Набережночелнинского государственного торгово-технологического института, филиала Нижегородского государственного лингвистического университета, филиала Казанского федерального (поволжского) университета, ИЭУиП). Также эксперты были разделены на «работодателей» (9 человек, 53%) и «преподавателей вузов» (8 человек, 47%).

Если ранжировать по убыванию результаты открытого вопроса, то, по мнению профессорско-преподавательского состава, в первую очередь, востребованы городским населением образовательные услуги: курсы повышения квалификации, высшее, непрерывное образование, репетиторство, наименее представительны ответы – языковые курсы и бухгалтерские. Тогда как работодатели в пятерку самых востребованных включили репетиторство, курсы иностранных языков, повышение квалификации, курсы вождения (водительского мастерства), освоение компьютерных программ, прикладное творчество. Нужно сказать о том, что работодателям необходимы именно образовательные услуги, достигаемые в краткосрочном периоде, используемые в работе, а направленность ответов преподавателей относительно высшего и непрерывного образования – это рассчитано на долгосрочную перспективу. Однако представителями и преподавателями и работодателей отмечены такие услуги сферы образования, как повышение квалификации, языковые курсы.

Признак сигнификации, усвоение символа социума (делать то, что делают все), того, что «все получают образование и ты непосредственно тоже должен получить», существует и в нашем городе. Однако радует, то, что количество заинтересованных в символическом образовании малопредставительно: 5,9% (табл. 1). По данным экспертного опроса, преобладающее большинство (82,4%) считают, что абитуриент при поступлении вуз осознанно понимает, что без диплома вуза трудно чего-либо достичь в жизни. С позиции экспертов, 70,6% считают, что стремление получить отсрочку от армии играет далеко не последнюю роль. Однако, нужно иметь ввиду, что существует гендерный аспект и для девушек этот признак не является движущей силой. Материальное благополучие (58,8%) – это третий критерий по степени весомости при выборе абитуриентом высшего учебного заведения. Также не менее важным для абитуриента выступает возможность стать высококвалифицированным специалистом (29,4%) и возможность карьерного роста (23,5%).

Таблица 1. Чем руководствуется абитуриент при поступлении в вуз (%)

	ППС	Работодатели	Всего
Стремлением стать квалифицированным специалистом, профессионалом в своем деле	11,8	17,6	29,4
Желанием стать культурным человеком, интеллигентом	0	0	0
Стремлением получить отсрочку от службы в армии	23,5	47,1	70,6
Желанием пожить интересной студенческой жизнью	0	0	0
Осознанием того, что без диплома высшего образования трудно чего-либо достичь в жизни	35,3	47,1	82,4
Стремлением продолжить семейные традиции	0	5,9	5,9
Желанием иметь возможность работать за рубежом	0	5,9	5,9
Устремленностью карьерного роста	5,9	17,6	23,5
Стремлением стать материально обеспеченным человеком	35,3	23,5	58,8
Желанием открыть собственное дело, быть независимым	5,9	0	5,9
Потому, что так «все делают»	5,9	0	5,9
Решением родителей	0	5,9	5,9

Конечно размер оплаты за обучение весомый фактор, ведь большинство абитуриентов – это выпускники среднего общеобразовательного учреждения, и оплачивают обучение у большинства из них родители. Результаты оценок на данный вопрос, как у преподавателей, так и у работодателей, почти на одинаковом уровне – 41,2% и 47,1% соответственно (табл. 2). Так же немаловажна и форма собственности при выборе учебного заведения, респондентами отмечено 70,6%.

Таблица 2. Факторы, имеющие наибольшее значение для абитуриента при выборе учебного заведения (%)

	ППС	Работодатели	Всего
Форма собственности (государственная, муниципальная, негосударственная)	29,4	41,2	70,6
Форма присутствия (головное учреждение, филиал, представительство)	5,9	5,9	11,8
Уровень материально-технической базы учебного учреждения	0	5,9	5,9
Наличие обучения по очной форме	5,9	11,8	17,7
Наличие интересующей специальности	11,8	35,3	47,1
Уровень оплаты за обучение	41,2	47,1	88,3
Наличие бюджетных мест по интересующей специальности	11,8	0	11,8
Имидж, рейтинг, статус, популярность вуза	11,8	0	11,8
Удаленность от места проживания	0	5,9	5,9

На третьем месте по степени значимости – наличие интересующей специальности (47,1%), что и отмечено почти половиной экспертов. Как ни странно, наличие такого фактора как наличие очной формы обучения лишь 17,7%, а имидж вуза, форма присутствия и наличие бюджетных мест малопредставительно – лишь по 11,8%.

Список использованных источников:

1. Нугаев М.А. Базовая модель качества социального потенциала региона / М.А. Нугаев // Казань: КГЭУ, 2009. – 220 с.
2. Арсланова С.К. Развитие социального потенциала населения региона: теоретические и практические аспекты (на материалах авторских исследований по Республике Татарстан) / С.К. Арсланова, Н.Р. Исакова, Н.Р. Сафиуллина. – Набережные Челны: Редакционно-издательский отдел ЧОУ ВПО «Камский институт», 2011. – 104 с.

К.е.н. Барський Ю.М.

Луцький національний технічний університет, Україна
**МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО АНАЛІЗУ ФІНАНСОВОГО
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РЕГІОНІВ**

Збалансована соціалізація держави можлива лише за умови, коли ефективна економіка і соціальна політика, сильна влада і суспільні інститути знаходяться в постійному конструктивному діалозі. Узагальнення теоретичних

розробок стосовно соціальної орієнтації економіки свідчить про відсутність чіткої методологічної бази, щодо її формування, функціонування та розвитку. Вкрай недостатньо розробленими є питання фінансового забезпечення соціально орієнтованої ринкової економіки на регіональному рівні. При державному регулюванні соціальної орієнтації економіки регіону вирішальною складовою є соціальна і економічна ефективність його діяльності.

Питання регіональних фінансів, практики управління фінансами і фінансового забезпечення соціально-економічного розвитку території місцевими органами державної влади і самоврядування висвітлюються в численних публікаціях вітчизняних і зарубіжних авторів. Проблеми місцевих фінансів України досліджували Л.М. Калашнікова, В.І. Кравченко. Методичні підходи до формування фінансових ресурсів регіону, його фінансового потенціалу сформульовані в публікаціях Н. Колесникової, Ю. Молодожена, І. Чуницької, Л. Тугая, С. Шумської. Питанням фінансової політики в регіоні присвятили свої публікації З.В. Герасимчук, І.М. Вахович. Т.В. Дороніна, А.Л. Коломієць і А.Д. Мельник. К.В. Павлюк, В.І. Пакань, С.П. Ярошенко у своїх публікаціях намагаються сформулювати концептуальні основи фінансової незалежності, фінансової автономії місцевого самоврядування, поєднання національних і регіональних інтересів у фінансово-кредитній сфері.

На сучасному етапі розвитку фінансової науки більшість вчених, що займаються проблематикою функціонування та управління регіональними фінансовими потоками, виділяють значну кількість методів їх оцінки, серед яких найбільшої уваги заслуговують наступні [1]:

1. Методи оцінки потоків у часі. Основною концепцією цих методів є врахування того, що вартість фінансових ресурсів з часом змінюється з урахуванням норми прибутку на фінансовому ринку, за яку, як правило, виступає норма позикового відсотка. При цьому найбільш розповсюдженим підходом є застосування дисконтного множника.

2. Методи оцінки фінансових потоків в умовах інфляції. Концепція врахування фактора інфляції полягає у врахуванні дійсної вартості фінансових ресурсів та забезпеченні можливих втрат, які обумовлені інфляцією. При цьому основу розрахунків складає модель Фішера, яка пов'язує реальну відсоткову ставку із номінальною відсотковою ставкою з урахуванням інфляції.

3. Методи оцінки рівномірності та синхронності руху грошових, матеріальних та фінансових потоків. Концепцію цих методів складає визначення взаємозв'язку між грошовими, матеріальними та фінансовими потоками.

Проблематика регіональних фінансово-економічних взаємовідносин є надзвичайно актуальною для України. Через відсутність обґрунтованої фінансової політики регіонального розвитку, відбувається наростання поляризації та загострення соціально-економічних диспропорцій в регіонах нашої держави.

У вітчизняній економічній літературі відсутні методологічні розробки з аналізу фінансового забезпечення соціально орієнтованої ринкової економіки. Це створює труднощі у зборі і обробленні даних про наявний механізм формування, розподілу і використання фінансових ресурсів на рівні регіонів. Ще більші проблеми пов'язані з оцінюванням чинної регіональної системи фінансового

регулювання. Існуючі методики полягають в обмеженні поняття «фінансові ресурси» тими чи іншими фінансовими засобами, які пов'язані з певною територією. Ці методики можна систематизувати в такі підходи до аналізу фінансової бази регіону (рис.1) [2-4].

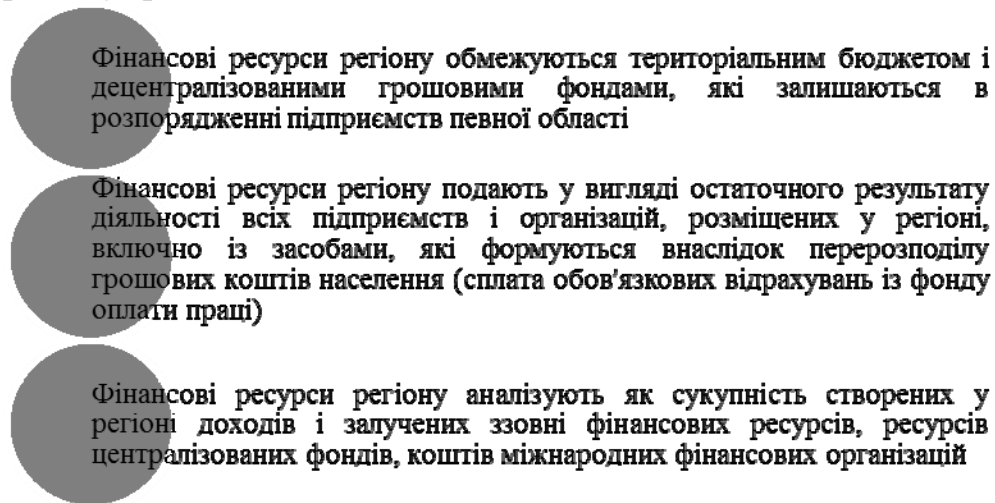

Рис.1. Підходи до аналізу фінансового забезпечення регіону

Найбільшого застосування набули методики оцінки фінансового розвитку макро- та мікрорівня, тоді як фінансове забезпечення регіонів оцінюється, як правило, за показниками виконання місцевих бюджетів.

Одним із перших кількісних показники визначення рівня фінансової забезпеченості місцевих органів влади запропонував Кравченко В.І. На думку автора, рівень фінансової забезпеченості залежить від обсягів фінансової компетенції місцевих органів влади. Наведена система показників фінансової забезпеченості включає такі кількісні показники [5]:

- показник питомої ваги видатків на реалізацію власних повноважень;
- показник питомої ваги обов'язкових видатків;
- показник питомої ваги видатків для забезпечення делегованих повноважень;
- показник питомої ваги власних доходів;
- показник питомої ваги власних і переданих (закріплених) доходів;
- показник питомої ваги доходів від місцевих податків і зборів та незв'язаних субсидій;
- показник залежності від окремих доходних джерел;
- коефіцієнт податкоспроможності окремої адміністративно-територіальної одиниці чи територіального колективу.

Вище згадані кількісні показники фінансової забезпеченості місцевих органів влади, були розроблені до прийняття 21 червня 2001 року Бюджетного кодексу і не враховували зміни, які було привнесено в частині місцевих бюджетів.

Для розробки кількісних критеріїв оцінки стійкості бюджету російський економіст Поляк Р. запропонував здійснювати через наступні показники [6]:

- розмір власних й закріплених прибутків;
- розмір регульованих прибутків;

- додаткові джерела, що послабляють бюджетну напруженість – це кошти позабюджетних фондів, позичкові кошти;
- сума заборгованості (дефіциту) бюджету;
- сума видатків місцевого бюджету.

Українські науковці Т. Дороніна й В. Гришин доповнюють ці критерії розрахунком фінансових коефіцієнтів (зокрема, співвідношення податкових і неподаткових надходжень, прибутків і видатків бюджету), а також показників обсягу прибутків місцевого бюджету в розрахунку на душу населення.

Місцеві бюджети в умовах надання їм більшої самостійності, мають відіграти головну роль в розвитку території, забезпечити її фінансову, економічну та соціальну збалансованість та спроможність і така роль може бути найбільш повно розкрита тільки за допомогою системного та комплексного підходу.

Список використаних джерел:

1. Присяжнюк А.Ю. Фінансові потоки в інноваційній діяльності: теоретичний аспект / А.Ю. Присяжнюк // Інвестицій: практика та досвід. – 2007. – № 21. – С. 28-30.
2. Сенгачов В.К. Фінансові ресурси народного господарства / В.К. Сенгачов. – М.: Финансы та статистика, 1982. – 437 с.
3. Стеченко Д.М. Управління регіональним розвитком : навч. посіб. / Д.М. Стеченко. – К.: Вища шк., 2000. – 223 с.
4. Павлова Л.Н. Финансовый менеджмент. Управление денежным оборотом предприятий: учеб. для студ. ВУЗов / Л.Н. Павлова. – М.: Банки и биржа, ЮНИТИ, 1995. – 400 с.
5. Кравченко В.І. Місцеві фінанси України: навч. посіб. / В.І. Кравченко. – К.: Знання, КОО, 1999. – 487 с.
6. Алмазов С.Г. Управление финансовой устойчивостью местных бюджетов / С.Г. Алмазов // Сб. науч. тр. СевКавГТУ. – (Серия: Экономика). – 2006. – №4. – С. 25-28.

Васюк Н.В.

Європейський університет, Черкаська філія, Україна

АНАЛІЗ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ МАШИНОБУДУВАННЯ

За роки трансформації української економіки машинобудівний комплекс зазнав тривалої руйнівної кризи, що супроводжувалася реформуванням відносин власності, структурних деформацій, втратами людського та виробничого потенціалу, скороченням випуску продукції машинобудівних підприємств та їх частки в промисловому виробництві, зниженням інноваційно-інвестиційної активності підприємств машинобудівного комплексу.

Тенденції щодо уповільнення приросту виробництва у машинобудівній галузі набули місце з жовтня 2008 року, в 2009 році спостерігалось падіння обсягів виробництва продукції на 45%, порівняно з попереднім періодом. Хоча наступний звітний період 2010 року характеризується початком виходу машинобудівної галузі з кризового стану, демонструючи позитивні тенденції приросту обсягів виробництва, що склали 36,1% [1]. Після двох років скорочення промислового виробництва у 2010 році досягнуто 11,2% приросту промислової

продукції. Порівняно з 2009 роком більше як на третину зріс випуск продукції у машинобудуванні.

Слід відзначити збереження занадто великої залежності розвитку вітчизняного машинобудування від зовнішньоекономічної діяльності та дією факторів, що перешкоджають використанню сприятливих можливостей до яких відносяться:

- брак експортної інфраструктури для нафтогазового сектора;
- дефіцит сучасної транспортної інфраструктури;
- перевантаження енергетичної системи;
- технологічне відставання не тільки від розвинених країн, але й за деякими напрямками від нових економік, що розвиваються.

«Концепція економічного розвитку України» спрямована на перехід України до інноваційного типу розвитку, що визначає розвиток машинобудування, як базової галузі для розвитку промислового виробництва. Машинобудування визначає виробничий потенціал України, забезпечуючи стійке функціонування життєво важливих комплексів галузей промисловості та секторів економіки й наповнення споживчого ринку.

Сучасний етап розвитку світової економіки характеризується трансформацією в «економіку знань». У цій ситуації досягають успіху ті країни, які активно обмінюються середньо- і високотехнологічними товарами й послугами. В експорті високорозвинених країн частка таких товарів складає: у США – 74,7%; в Японії – 83,4%; в ЄС – понад 63%.

В той же час вітчизняний експорт за рівнем технологічної місткості має таку структуру: продукція сфери високих технологій – 4,4%; середньовисоких – 18,9%; середньонизьких – 56,7%; низькотехнологічних – 19% [2]. Високотехнологічна продукція з України переважно експортується до Росії, Білорусі, Індії, Ірану, Грузії, а у країни ЄС – Німеччину, Угорщину, Італію – в значно менших обсягах. Все це дає можливість зробити висновок про звуження ринку для «енергетичної наддержави» і необхідність розвитку високотехнологічного сектора економіки.

Для створення високотехнологічної національної економіки необхідна високорозвинена верстатострументальна база, що визначає можливості модернізації інших галузей. Її внесок у промислове виробництво високорозвинених країн становить від 35 до 50%. Це дає змогу оновлювати устаткування в більшості галузей кожні 7–10 років. Україна істотно відстає не тільки від розвинених, але й від багатьох нових індустріальних країн.

Сучасні соціально-економічні процеси ставлять перед Україною вимоги оновлення виробничої структури промислових підприємств, вдосконалення трансформаційних механізмів. Але, структура національного машинобудування є досить деформованою ще з початку 80-років ХХ ст. Частка важкого, транспортного та енергетичного машинобудування була невеликою в загальному обсязі продукції. Перебуваючи на третьому місці, ці галузі не мали можливості забезпечити відтворювальні потреби, в зв'язку з високим коефіцієнтом зношеності основних засобів в металургійному та енергетичному виробництвах. За даними Державного комітету статистики, середній вік промислового устатку-

вання порівняно з 1990 роком збільшився з 14 до 30 років, знос виробничих фондів в машинобудуванні зріс з 41,6 до 70-75% [3], причому частка повністю зношеного устаткування перевищувала 30%.

Відновлення верстатного парку йде вкрай повільно – на 1,8% у рік, тому що нових машин і устаткування в Україні виробляється в 82 рази менше, ніж у Японії, в 50 – в Німеччині й у 31 – в Китаї. Якість устаткування, виробленого в Україні, залишає бажати кращого, тому що більшості моделей використовуються технологічні процеси 70-80-х років ХХ ст.

У загальному обсязі українського імпорту частка машин, устаткування і транспортних засобів у 2009 р. становила 20,1%, тоді як в експорті вона досягала близько 17%. Протягом багатьох років ввезення такої продукції багаторазово перевищує вивезення. В 2009 р. негативне сальдо зовнішньої торгівлі машинами досягло 2,2 млрд. дол. [4].

За останнє десятиліття обсяг українського експорту частин і компонентів (у поточних цінах) збільшився в 1,5 рази (у країнах, що розвиваються, – у середньому в 5,2 рази), а обсяг імпорту залишився практично на тому ж рівні (у країнах, що розвиваються, – в 4,2 рази). Таким чином, за темпами вrostання в міжнародне кооперування в сфері машинобудування й автомобілебудування Україна істотно відстає від країн, що розвивається, не говорячи вже про високорозвинені країни.

Основні причини цієї тенденції пояснюються соціалістичною спадщиною національного машинобудування:

- для забезпечення виконання високих планових завдань більшість великих машинобудівних підприємств віддавали перевагу власним допоміжним цехам з виробництва інструментів, прес-форм, металовиробів;
- механізм самозабезпечення комплектуючими давав змогу підприємствам домогтися потрібної якості частин і компонентів та їх виробництва у відповідні строки, однак якість комплектуючих не відповідала міжнародним стандартам;
- збереження низької технологічної й правової культури.

Машинобудівні компанії світового рівня дещо втратили зацікавленість до вітчизняного автопрому і деяких інших галузей. Перелік автомобілів, які складають на території України сьогодні, доволі стислий. Це російська Lada, деякі моделі корейських KIA, Hyundai, Chevrolet і SsangYong, китайців Geely і Chery. З європейських марок представлена тільки чеська Skoda.

Багато автовиробників пішли з України разом із кризою, наприкінці 2008 року зупинилося складання продукції Volkswagen, у 2009 році завершився проект Opel на Запорізькому автомобільному заводі (ЗАЗ), що пояснюється низькою купівельною спроможністю населення та, як наслідок, низьким попитом.

На даному етапі розвитку автомобілебудування точки складання сконцентровані в 5 місцях України: на заводах ЗАЗ у Запоріжжі й Іллічівську, в Черкасах на потужностях "Богдана", в Соломоново Закарпатської області на заводі "Єврокар", а також на Кременчуцькому автоскладальному заводі.

За даними Міністерства промислової політики України, тільки 5% існуючих українських виробників частин і компонентів для автомобільної промис-

ловості можуть конкурувати з аналогами світового рівня. Інші виробники мають дуже низькі шанси на виживання особливо в умовах, коли їх конкурентами є виробники дешевших автомобільних комплектуючих з Китаю, Туреччини й Індії.

Список використаних джерел:

1. Сайт Державної служби статистики [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ukrstat.gov.ua>
2. Матеріали інформаційного сайту Національного інституту стратегічних досліджень [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://old.niss.gov.ua/Monitor/Juli08/03.htm>
3. Наговіцин О.В. Красний «Деякі особливості розвитку технологічної бази машинобудування України» / О.В. Наговіцин, В.А. Тітов, С.Є. Красний // Вісник національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут». Серія машинобудування. – 2009. – № 56. – С. 258-262.
4. Статистичний щорічник України за 2009 рік. – К., 2010. – С. 260.

К.э.н. Гали Д.А.

Университет «Туран-Астана», Республика Казахстан

ОСНОВНЫЕ МЕТОДОЛОГИЧЕСКИЕ ПРИНЦИПЫ И ПАРАДИГМЫ РАССЕЛЕНИЯ НАСЕЛЕНИЯ (вопросы генезиса)

С научной и практической стороны проблемы расселения населения и размещения производств, представляются одним из важных аспектов в региональной и отраслевой экономике. Одной из причин является исследование оптимальных моделей организации населения и производств с учетом имеющихся факторов рыночной среды как спрос, предложение, инфраструктура и др.

Рассматривая генезис и эволюцию научных исследований и практических наработок о расселении населения и размещения производства, а также их практических результатов в конечной стадии позволит со временем выработать соответствующую теоретическую концепцию расселения населения и размещения производства.

На формирование современной методологии изучения процессов и проблем расселения населения оказали влияние парадигмы, возникшие в Старом свете. Западноевропейские концепции расселения населения были основаны на общих экономических положениях и включали в себя общетеоретические постулаты экономического равновесия, воспроизводства экономики и экономического роста. Кроме того, сюда входили вопросы межрегиональных экономических отношений, а также специфических теорий размещения производства и системы населенных пунктов (центральных мест) и др.

Основу корпуса идей теории расселения и размещения производства были экономисты XVIII века как Кантильон, Э.Стюарт, А.Смит. В этих работах, наряду с концептуальными основами экономической теории, были разработаны теоретические положения, связанные с расселением населения и размещением производств. С учетом роста производительности труда в аграрном производ-

ве и распределения излишков продукции к рынкам сбыта актуализировалось изучение понятий «расстояние», «площадь», которые применялись при анализе пространственных систем размещения промышленности.

В XIX веке в основе расселенческой теории заложены экономические труды Д. Рикардо, К. Маркса, Лориа и др. В первой половине XX века в качестве основополагающей базы расселения населения стала теория размещения производства, которая базировалась на научных концепциях Й. Тюнена, В. Лаунхардта и А. Вебера [6]. При этом в указанных теоретических постулатах общим фактором, влияющим на размещение городов и соответственно производств, лежали транспортные издержки по доставке готовой как сельскохозяйственной и промышленной продукции к местам сбыта – городов. К примеру, Й. Тюнен, выявил закономерность размещения сельского хозяйственных производств от цен на сырье. Ценовой фактор является определяющим фактором при определении расстояния (близости или удаленности) от производств и рынков сбыта. В этой связи транспортные издержки влияют на расстояние сельских поселений производящих сельскохозяйственную продукцию до рынков сбыта – городов.

В. Лаунхардт в своих изысканиях развивает теоретические аспекты Й. Тюнена, но уже через призму абсолютной величины расстояния (близости/удаленности) размещения промышленных предприятий к источникам сырья и рынкам сбыта продукции. Таким образом, важным аргументом при выборе поселений выступают транспортные расходы [6]. А. Вебер выявил зависимость размещения производств от трех факторов как транспорт, рабочая сила и агломерации.

В теории размещения систем населенных пунктов (центральных мест), выдвинутая В. Кристалером, уделяется внимание комплексу факторов, оказывающая влияние на формирование совокупности поселений и их размещение. К ним относятся: расстояние, влияющее на структуру поселений – центральных мест к пунктам; сосредоточения производств, ареалов жительства, зон покупок, районов сервисно-бытового обслуживания и услуг, паркам культуры и отдыха и др.

Но как показывает современная действительность расселения населения, одновременная концентрация указанных поселений практически невозможна в одном регионе. В этой связи для функционирования систем населенных пунктов и обеспечения связи с другими пунктами жизнедеятельности формируется типы иерархий нижнего ранга или радиуса. Они формируются от наличия в населенном пункте стратегических предприятий, от которых зависит функционирование поселений. В этой связи они носят название центральных мест. К примеру, для удовлетворения спроса во второстепенных товарах и услугах в одних регионах формируются определенные типы поселений с соответствующими производствами и сферой услуг, которые формируют поселения нижнего ранга.

Актуализуя значение рыночных, транспортных и административных факторов, влияющих на формирование территориальной системы расселения. Несомненно, теория центральных мест В. Кристаллера позволила сформулировать общие представления о целесообразном расселении на той или иной территории [6]. К примеру, первоначальное формирование «честеров», т.е.

крепостей в Англии, привели к появлению возле них различных поселений ремесленников, сельскохозяйственного производства и др.

Классиками теории размещения производства и соответственно теории расселения населения особое внимание отводилось изучению микроуровня, оказывающих влияние на расселение отдельных предприятий или поселений. Предпринималась попытка поиска методов «гармонизации пространства», т.е. путем развития экономических факторов с целью улучшения ее структуры и содержания, т.н. «идеального города».

В формировании и развитии регионов немаловажную роль играют макроэкономические факторы. В начале XX века можно выделить работы А.Лёша, в которых разработаны принципиальные основы теории пространственного экономического равновесия с учетом аспектов международной торговли. Кроме того, им определены экономические критерии для выбора системы поселений и их концентрации. Основные положения своей концепции в размещении производства А.Леш изложил в следующем виде: «Правильно выбранным местом для отдельного предприятия в условиях свободной экономики будет точка, обеспечивающая получение максимальной чистой прибыли» [12]. При определении факторов влияющих на размещение производства выделены издержки производства, в том числе и транспортные, спрос, производительность труда и др.

Классическая и неоклассическая экономическая теория расселения населения получила новое развитие под руководством английского исследователя в XX веке У. Айзарда, который ввел в указанные теории методы изучения макроэкономики для исследований регионов и межрегиональных связей.

В западных теоретических концепциях, наряду с развитием процессов урбанизации, получило развитие новое научное течение как дезурбанизм, главным аргументом которого выступило рассредоточение городских поселений путем размещения жилищ за пределами города. Развитие идей дезурбанизации как самостоятельного направления в градостроительстве в большей мере связано с немецким исследователем XX века Э. Говардом. Одним из важных учений его концепции была идея расконцентрации городских поселений в пределах обширных территории, где большую роль с опорными центральными городами. В ее основе лежали принципы отказа от развития крупных городов и альтернативном развитии малых городских поселений как «города-сады» [6]. Несмотря на утопичность идеи «городов-садов» в виде сложности организации строительства в пределах округа города, а также в связи с трудностями по отводу земель для создания новой системы компактных поселений их благоустройству зелеными насаждениями градостроителями практиковалось строительство данных поселений.

Рассматривая практику градостроительства в начале XX века, так и в современный период то можно отметить, что они реализовались в основном по концепциям «Городов-садов» Э. Говарда. К примеру, в 1903 году рядом с Лондоном был заложен города-сады Лечурт, Велвин и др. К заслугам Э. Говарда также можно отнести интеграцию городов-садов в промышленно-сельские поселения и обоснование систем группового расселения.

Концепция Э. Говарда оказала влияние на практику планировки небольших населенных мест и ее застройки в виде городов-спутников (сателлитов). В итоге данные идеи реализовывались в градостроительной практике, после второй мировой войны, как в Европы, так и в СССР. К примеру, в социалистической практике при проектировании городов имеющих промышленную направленность строились города-спутники, которые имели два направления действия. Первое направление это развитие поселений вблизи мест приложения труда, второе направление – это города-спальни, т.е. города в которых проживали население, а работали в другом городе. Последствия мирового финансового кризиса сильно отразились на пригородах многих городов мира, в которых активно развивалось коттеджное строительство. Так как, при развитии пригородных поселений современных городов нашли воплощения идеи Э. Говарда в виде строительство коттеджей.

Как известно, большинство дольщиков коттеджей использовали ипотечное кредитования для их покупки. В связи с проблемами по невыплате процентов по ипотеке многие владельцы частных домовладений, не найдя средств по их погашению, покидала коттеджные поселки. Коммерческие банки, в свою очередь, не смогли реализовать на вторичном рынке указанные дома оставляли их до лучших времен. В итоге частные домовладения в виде коттеджей оставались без хозяев тем самым, создавая «города-призраки».

В Казахстане дезурбанизационные концепции нашли практическое воплощение, которая реализовалась несколькими способами. Первый предполагал официальную застройку горожанами отдаленных земель вокруг стратегических магистральных осей (автомобильных, и железнодорожных) ведущих к городам. Одновременно шло активное строительство в пригородах и образования вокруг них коттеджей. Второе направление это самозахваты бывших колхозных и совхозных земель вокруг городских агломераций. Данное явление получило широкое распространение с 1990 годов и продолжалось до 2006-2007 годов. Позднее большая часть самозахваченных земель были легализованы.

В формировании методологии расселения социалистического периода сыграла марксистско-ленинская теория. Теоретиками марксизма-ленинизма сформирована единая социалистическая система расселения, в основе которого лежал принцип слияния города и деревни, т.е. сближение условий сельских условий к городским [13].

В период масштабного развития социалистической промышленности и массового строительства городов ученые СССР находилась в активном научном поиске по разработке оптимальных схем размещения производства и развития городов с учетом плановой экономики. При этом в большинстве случаев был поставлен акцент на строительство гигантских промышленных объектов, аналогов которых не было в мире.

В этом контексте можно отметить работы направленные на изучение социалистического расселения как Сакулина Б., Смоляра И., Александрова И., Колосовского Н.Н., Смидовича С.Г., Баранского Н.Н., Саушкина Ю., Лаппо Г. и др. В частности, Б. Сакулин в своих исследованиях рассматривал идею регулирования роста крупных городов, за счет развития и придания новых функций

близлежащим малым городам. По новому были озвучены идеи Э. Говарда «город-сад» и «промышленный город» но только через призму социалистического районирования. Вопросы расселения населения в различных природных регионах СССР, в основе развития были положены принципы развития различных отраслей промышленности и сельского хозяйства рассмотрены в исследованиях И.Смоляра [4].

В социалистической урбанистической практике важным направлением являются региональное планирование, которые представлены в виде районной планировки и региональным расселением. Изучению вопросов районного планирования расселения посвящены исследования Н.Н.Колосковского, которым раскрыто понятие «районирования». Согласно данного им определения районирование это процесс формирования пространственных экономических систем [9]. Цель которого – достижение максимальной эффективности территориальной организации производительных сил социалистического общества. В основе организации экономических районов лежит оптимальное размещение производительных сил с учетом особенностей регионального промышленного или аграрного развития. При этом в формировании поселений не учитывались взаимосвязи экономических, политических и других тенденций, происходящих на мировых рынках на производственный комплекс. Доминирующим фактором в социалистическом районировании был ориентир на внутренние рынки, т.е. ее внутренняя обособленность.

Давидович В. изучил особенности планировки городских поселений промышленной направленности и развитию сети городских поселений. Им выработаны принципы, формирующие городские поселения, как ограничение роста крупных городов, запрет на строительство новых промышленных предприятий в крупных, при их одновременном развитии в городах-сателлитах, т.е. в малых городах, а также равномерное размещение городов по регионам и др. [7].

Баранский Н.Н. изучил в своих работах центральное положение городов, в том числе столичных и влияние на экономическую ситуацию указанных городов микро-, мезо- и макрофакторов, а также социально-экономические условия. В разработку теоретических концепций опорного каркаса расселения положены работы советских экономгеографов – Н.Н. Баранского, Н.Н. Колосовского, И.М. Маергойза, Ю.Г. Саушкина и др. [15].

В изучении методологии расселения населения и систем расселения, с учетом исторических факторов внесен определенный вклад казахстанскими исследователями. Так, учеными Н.В.Алексеевко, А.Н.Алексеевко, М.Х.Асылбековой, Н.Е.Бекмахановой в своих научных исследованиях рассмотрены особенности исторических аспектов развития и формирования городского и сельского расселения населения Казахстана. Проведен анализ причин лежащих в основе появления новых поселений Казахстана, изучены процессы миграции из России в Казахстан, а также особенности расселения этносов по территории Казахстана [2].

Н.Ф.Голиковым и А.И. Седловским изучены особенности размещения производительных сил Казахстана, а также городских и сельских поселений с учетом социально-экономических условий. Ими детально изучены научно-орга-

низационные принципы рационального расселения сельского населения, произведена ее дифференциация по поселениям, а также изучены факторы и оказывающие влияние на них. Также проведена дифференциация систем расселения [21].

М.Д.Спектор, изучая научные разработки в области теории расселения имевшихся в СССР по итогам, которых, выявил отдельные теоретические вопросы, которые были на тот момент исследованы недостаточным образом. С учетом, которого им предложена методика по изучению расселения населения, в которую заметное место занимает социальная оценка. На основе имеющийся парадигмы, впервые как в СССР, так и в Казахстане проанализировано место сельскохозяйственного расселения в общей системе расселения, ее связь с экономическими центрами агропромышленного комплекса. Приведен прогноз развития сельскохозяйственных поселений, а также рассмотрены пути совершенствования сельского расселения с учетом региональных аспектов Казахстана [18].

В изучении вопросов городских поселений и проблем расселения в Казахстане внесен вклад исследователем О.Р.Назаревским, который произвел типологию городских поселений и выявил особенности формирования новых поселений [16].

В монографии У.М. Исакова «Города Казахстана: проблемы, социально-экономического развития» подробно рассматриваются этапы формирования городов и особенности урбанизации населения и факторы, оказывающие влияние на него. Ученым введена научная методология проведения типологизации и классификации городских поселений с учетом региональных особенностей экономической структуры городов Казахстана. Изучены методологические вопросы сети городов, а также их экономические, социальные, пространственные и демографические аспекты [8].

В своих исследованиях А.К. Кошанов и М.Х. Айдарханов проанализировал социально-экономические особенности малых городов Казахстана, дана научная методология их изучения и ее классификацию с учетом отдельных признаков как социально-экономической специализации регионов. Рассмотрены аспекты развития малых городов Казахстана и влияние на нее безработица, занятость, непроизводственная сфера и других факторов [10].

Изучение проблем теории и практики организации и планирования территориально-производственных комплексов (далее – ТПК), выявление их общих связей с имеющимися системами поселений приводятся в работах Э.А. Туркбаева и Б.Я. Двоскина. Ими изучены методологические основы планирования и развития ТПК. В изучении политике размещения производственных комплексов уделяется внимание промышленным узлам и их влиянию на расселенческие процессы в Казахстане. Для выявления взаимосвязей ТПК и специализации промышленного развития авторы использовали системы статистических показателей.

Проведенные Н.Ф.Голиковым, Б.Я.Двоскиным, М.Д.Спектором совместные исследования по теории расселения которые стали фундаментальными работами в области расселения населения. Исследователями произведена науч-

ная систематизация процессов расселения, изучены законы, а также специфические факторы, оказывающие влияние на систему расселения населения Казахстана. Впервые в научной литературе по теории расселения рассмотрены принципы их управления применительно для условий Казахстана. Изучены проблемы урбанизации и закономерности развития городов, а также произведена классификация и районирование сельского населения Казахстана.

В современный период развития казахстанской науки был внесен заметный вклад в теорию расселения и в методологии изучения процессов расселения. При этом в исследовании парадигм расселения населения внесен вклад учеными-историками, географами, социологами, политологами, а также экономистами и градостроителями. К примеру, Д.Тапалов проанализировал исторические аспекты социально-экономического развития городов Южного Казахстана в 1920-1930 годы. В указанной работе рассмотрены исторические аспекты социалистической индустриализации, выявлены проблемы в ее реализации, отразившиеся на современной системе поселений и экономике республики, а также демографической катастрофе казахского народа в период силовой коллективизации. Изучены особенности и факторы социалистических городских поселений [20].

Г.А.Мынтаевой рассмотрены вопросы социально-экономического развития процессов урбанизации, изучены исторические аспекты периода 1970-1980 гг., которые повлияли на темпы городского населения Казахстана [14]. Т.М.Байсалбаевой приведена оценка развития малых городов Казахстана за 1959-2000 гг. с учетом их социально-экономических аспектов через историографический призму. Исследователем выделены критерии по определению типологий городов, исходя из показателей занятости по отраслям промышленности и агропромышленных комплексов [3].

Ш.Т.Абдреева установила закономерности формирования системы расселения населения крупных регионов, показав влияние агломерированных систем населенных мест на развитие опорного каркаса расселения. Кроме того, в своих исследованиях указанный автор выявила региональные особенности и проблемы расселения населения, а также разработаны методология географического исследования расселения [1].

Проблемам изучения сельского расселения Казахстана посвящено исследование М.К.Сырлыбаева, в котором разработана теоретическая модель управления расселения, а также изучены условия по развитию сельских территорий [19].

А.К.Касенова в рамках цикла статей предприняла попытку изучения проблем расселения и рационального размещения населения Казахстана. В своих работах ею выявлены региональные диспропорции развития расселения населения. Исследовательницей Т.П. Притворовой приводятся предложения по методологии классификации населенных пунктов по типам по различным социально-экономическим показателям [17].

Имеются работы, посвященные развитию расселения населения в рыночных условиях где больше уделяется внимание по изучению районной планировки и ее влиянию на систему расселения. К примеру, в работе кыргызского

исследователя С.Д.Усенова проведено изучение влияния на расселение природной и экологической среды, выделяются эколого-градостроительные принципы формирования систем расселения, в том числе в горных районах [22].

Российскими исследователями внесен значительный вклад в изучении теории расселения. В частности, Лабабиди Рандо выявил закономерности влияния природной среды (рельеф, почва, климат, гидросети, гидроресурсы) и ее компонентов на расселение сельского населения. В работе автором выделены факторы, которые оказывают влияние на системы расселения. В частности, установлены тенденции и закономерности зависимости природной системы, транспорта, демографических факторов, культурно-бытового обслуживания на расселение сельского населения [11].

Исследователь Л.П.Фукс утверждает, что в основе методологии расселения населения лежат принципы целостности и неделимости системы расселения независимо от территориальных границ как города, села, разных частей страны, а также приграничных государств. Кроме того, им отмечено, что расселение самовоспроизводящая и саморегулирующая система [24].

Среди современной научной литературы, посвященной изучению проблем теории расселения наиболее полно и глубоко изложены вопросы по в монографии Владимирова В.В. и Наймарка Н.И. В данной работе проведен анализ парадигм и методологических основ «социалистического расселения», а также западных теоретических концепций. Кроме того, произведено изучение позитивного опыта развития зарубежных теорий расселения и проблемы по ее адаптации и практической реализации в условиях России [3].

Таким образом, изучение методологических принципов теории расселения дали основу для последующего изучения парадигм расселения и анализа расселенческих процессов с учетом задач новой реализуемой политики стратегии форсированного индустриального развития в Казахстане [5]. Развитие науки о расселении шло одновременно с практическим применением ее результатов в проектировании поселений. В свою очередь, результаты градостроительного воплощения – генеральные планы городов, поселков обогащала градостроительные и расселенческие теории.

Список использованных источников:

1. Абдреева Ш.Т. Региональные особенности и проблемы расселения населения (на примере Южного Казахстана): автореф. дис. на соис. уч. степ. канд. географ. наук. / Ш.Т. Абдреева. – Алматы, 2007. – 20 с.
2. Алексеенко А.Н. Сельское население Казахстана в условиях совершенствования социализма (1959-1985 гг.): автореф. дис. на соис. уч. степ. канд. истор. наук. / А.Н. Алексеенко. – Алма-Ата, 1988. – 30 с.
3. Алексеенко А.Н. Сельское населения Казахстана (1920-1990 гг.): автореф. дис. на соис. уч. степ. докт. истор. наук. / А.Н. Алексеенко. – Алма-Ата. – 1994. – 50 с.
4. Бек-маханова Н.Е. Формирование многонационального населения Казахстана и Северной Киргизии. Последняя четверть XVIII – 60-е годы XIX в. / Н.Е. Бекмаханова. – М.: Наука, 1980. – 280 с.
5. Байсалбаева Т.М. Социально-экономическое развитие малых городов Казахстана (1959-2000 гг.): дисс. на соис. уч. степ. канд. истор. наук / Т.М. Байсалбаева. – Алматы, 2003. – 128 с.

6. Владимиров В.В. Проблемы развития теории расселения в России / В.В. Владимиров, Н.И. Наймарк. – М.: Эдиторал УРСС, 2002. – 376 с.
7. Гали Д.А. Основные методологические парадигмы теории расселения населения / Д.А. Гали // Вестник: НГУЭУ, 2011. – №1. – С. 67-78.
8. Гранберг А.Г. Основы региональной экономики / А.Г. Гранберг. – М.: Изд. дом. ГУ ВШЭ, 2006. – 496 с.
9. Давидович В.Г. Планировка городов и районов / В.Г. Давидович. – М.: Строиздат, 1964. – 327 с.
10. Искаков У.М. Города Казахстана: проблемы, социально-экономического развития / У.М. Искаков. – Алма-Ата: Наука. 1985, – 160 с.
11. Искаков У.М. Города в системе расселения Казахстана (экономико-демографический аспект) / У.М. Искаков. – Алма-Ата: Гылым, 1992. – 216 с.
12. Колосовский Н.Н. Теория экономического районирования / Н.Н. Колосовский. – М.: Мысль, 1969. – 355 с.
13. Кошанов А.К. Малые города при переходе к рынку (проблемы и приоритеты) / А.К. Кошанов, М.Х. Айдарханов. – Алма-Ата, 1992. – 115 с.
14. Лабабиди Ранда Расселение сельского населения южно-экономического района: автореф. дис. на соис. уч. степени канд. географ. наук. / Лабабиди Ранда. – К., 1991. – 22 с.
15. Лёш А. Географическое размещение хозяйства / А. Лёш. – М.: Изд-во иностранной литературы, 1959. – 456 с.
16. Маркс К. Сочинения / К. Маркс, Ф. Энгельс. – М., 1968. – Изд.2. – Т.46. – Ч.1. – 302 с.
17. Мынтаева Г.А. Социально-демографическое развитие городского населения Казахстана (1970-1989 г.г.): автореф. на соис. уч. степ. кандид. истор. наук / Г.А. Мынтаева. – Алматы, 2001. – 29 с.
18. Опорный каркас расселения [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://geography.su/demogr/item/f00/s00/e0000808/index.shtml>
19. Очерки по физической географии Казахстана / под ред. И.П. Герасимова // Академия наук Казахской ССР. – Алма-Ата: АН Каз ССР, 1952. – 511 с.
20. Притворова Т.П. Типы расселения населения Карагандинской области / Т.П. Притворова // Саясат-Полис. – 2009. – № 9. – С. 14-19.
21. Спектор М.Д. Экономические основы сельского расселения в связи с землеустройством совхозов и колхозов (на материалах Северного Казахстана): автореф. дисс. на соис. уч. степени докт. эконом. наук / М.Д. Спектор. – М., 1977. – 30 с.
22. Сырлыбаев М.К. Расселение сельского населения Республики Казахстан: проблемы и приоритеты: автореф. на соис. уч. степ. к.э.н. / М.К. Сырлыбаев. – Алматы, 2005. – 26 с.
23. Тапалов Д. Социально-экономическое развитие городов Южного Казахстана в 1920-1930-е гг. (исторический аспект): автореф. дис. на соис. уч. степени канд. истор. наук / Д. Тапалов. – Алматы, 2004. – 32 с.
24. Туркебаев Э.А. Экономические проблемы развития территориально-производственных комплексов / Э.А. Туркебаев, Б.Я. Двоскин. – Алма-Ата: Наука, 1982. – 243 с.
25. Усенов С.Д. Расселение в горных районах Киргизии (эколого-градостроительные аспекты): автореф. дис. на соис. уч. степени канд. архит. / С.Д. Усенов. – М., 1991. – 25 с.
26. Фрейкин З.Г. Николай Николаевич Баранский / З.Г. Фрейкин. – М.: Мысль. 1990. – 126 с.
27. Фукс Л.О. Региональное расселение как система самоорганизация и принципы управления (Исследовательская модель расселения на юге Западной Сибири): автореф. дис. на соис. уч. степени докт. географ. наук. / Л.О. Фукс. – СПб., 2007.

К.геогр.н. Голод А.П., Курах О.С.

Львівський державний університет фізичної культури, Україна

РЕКРЕАЦІЙНО-ТУРИСТИЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ФАКТОР РОЗВИТКУ МІСЬКИХ АГЛОМЕРАЦІЙ

Зважаючи на те, що більшість населення нашої держави мешкає в містах, а також на досить давню історію міського розселення та розвитку відповідної інфраструктури, актуальною тенденцією сьогодення є урбанізація практично усіх видів економічної діяльності. Не є винятком і сфера послуг, а в її складі і такі динамічні та суспільно значимі галузі як рекреація та туризм. Незважаючи на те, що рекреаційно-туристична діяльність, насамперед, спрямована на задоволення потреб населення у відпочинку і оздоровленні поза межами місця постійного проживання, значення міських поселень у її забезпеченні надзвичайно велике. Враховуючи навіть активний розвиток сільського та агротуризму, екологічного туризму тощо, переваги міст щодо якості та асортименту рекреаційно-туристичних послуг залишаються незаперечними. Особливо помітною рекреаційно-туристична спеціалізація є у містах із багатою історико-культурною спадщиною та сприятливими природними умовами й багатими туристичними ресурсами прилеглих територій. У процесі зростання таких міст формуються як моноспеціалізовані туристичні агломерації, так і широкопрофільні економічні центри.

Очевидним, на наш погляд, є те, що поширення рекреаційно-туристичної діяльності, з одного боку, зумовлює інтенсифікацію розвитку міських агломерацій, а з іншого – сам ріст такої агломерації, що супроводжується зростанням чисельності її населення та, у деяких випадках, підвищенням рівня його життя, є суттєвим фактором розвитку рекреаційної сфери певної території. Насамперед, пропонуємо розглянути перший аспект взаємозалежності між рекреаційно-туристичною діяльністю та розвитком міських агломерацій.

Зазначимо, що сам термін "міська агломерація" може мати декілька значень. У найширшому розумінні мається на увазі просте територіальне поєднання міських та інших населених пунктів. Водночас, у вузькому трактуванні міська агломерація – це компактне розташування, скупчення міських поселень, об'єднаних не тільки в просторовому аспекті, але й через розвинені виробничі, культурні, рекреаційні зв'язки [4]. Саме останнє визначення, на наш погляд, може бути покладеним в основу аналізу впливу рекреаційно-туристичної діяльності на розвиток міських агломерацій. Слід лише додати, що до міських агломерацій ми відносимо і сільські населені пункти, які територіально та функціонально пов'язані із певною агломерацією.

Особливості взаємозв'язку між рекреаційно-туристичною діяльністю та розвитком міських агломерацій можна прослідкувати на конкретному прикладі Дрогобицької агломерації у складі міст Дрогобича, Трускавця, Борислава, Стебника, смт. Східниці та прилеглих населених пунктів Львівської області. Загальна чисельність населення агломерації становить понад 170 тис. осіб, що складає близько 7% населення регіону [1]. Найперші поселення на території

сучасної Дрогобицької агломерації виникли на базі багатих мінеральних ресурсів – кам'яної та калійної солі, нафти та її похідних (міста Дрогобич, Борислав, Стебник). Рекреаційна складова спеціалізації агломерації з'явилася лише у XIX столітті із початком інтенсивного освоєння бальнеологічних ресурсів території (м. Трускавець, смт. Східниця). Впродовж XX століття до економічної спеціалізації Дрогобицької агломерації додалася також виробнича складова (машинобудування, хімічна промисловість та ін.). Однак у сучасних умовах головні напрямки економічного зростання населених пунктів агломерації пов'язані, насамперед, із рекреаційно-туристичною діяльністю. Ядром місцевої територіальної рекреаційної системи є м. Трускавець – курорт міжнародного значення, в якому одночасно можуть відпочивати і оздоровлюватися до 15 тисяч осіб, а загальна кількість відвідувачів за рік сягає 200 тисяч [2]. Значно уступає Трускавцю за кількістю обслужених туристів інший відомий курорт Дрогобицької агломерації – смт. Східниця, який при наявності трохи більше 2 тисяч осіб населення за рік лише за даними офіційної статистики обслуговує таку ж кількість відвідувачів [1].

Значно активізувалися заходи щодо забезпечення розвитку рекреаційно-туристичної діяльності в агломерації впродовж підготовки до проведення "Євро-2012". Зокрема, будуються нові готелі, спортивно-оздоровчі бази, удосконалюється транспортна інфраструктура [5].

Однак лише в контексті проведення конкретного, хоча й дуже масштабного, заходу неможливо вирішити усі наявні проблеми розвитку Дрогобицької агломерації, до яких належать забезпечення інноваційного розвитку архітектурно-будівельного та транспортного комплексів, ландшафтної архітектури та озеленення; посилення екологічної безпеки низки підприємств хімічної промисловості або ж їх закриття [3]. Очевидно, що для вирішення актуальних проблем агломерації необхідною є розробка обґрунтованої стратегії її розвитку, ключовим положенням якої повинен бути пріоритетний розвиток рекреаційно-туристичної діяльності. Важливим завданням також є розробка туристичних маршрутів, які б охоплювали усі головні рекреаційні об'єкти території, особливо її гірської частини.

Пріоритетність рекреаційно-туристичної складової розвитку будь-якої міської агломерації, на наш погляд, не залежить від її основної спеціалізації. Зумовлено це тим, що навіть у великих промислових агломераціях проблема задоволення рекреаційних потреб населення потребує першочергового вирішення. Оскільки, очевидно, що найбільш доступними для мешканців міст є рекреаційні об'єкти приміської зони, то саме вони можуть стати точками зростання відповідних агломерацій та формування поселень із вираженою рекреаційно-туристичною спеціалізацією.

Список використаних джерел:

1. Головне управління статистики у Львівській області [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://stat.lviv.ua>
2. Місто-курорт Трускавець [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.turportal.org.ua/ukr/truskavec.htm>

3. Одрехівський М. Проблеми та перспективи розвитку регіональної агломерації "Дрогобиччина" [Електронний ресурс] / М. Одрехівський. – Режим доступу: http://tourlib.net/statti_others/odrehiv.htm
4. Райзберг Б.А. Современный экономический словарь [Електронний ресурс] / Б.А. Райзберг, Л.Ш. Лозовский, Е.Б. Стародубцева. – Режим доступу: http://dic.academic.ru/dic.nsf/econ_dict/2538
5. У Дрогобицькому районі основні кошти спрямують на підготовку до «Євро-2012» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zik.ua/ua/news/2011/02/01/269970>

Жунусова Г.Д.

*Казахский экономический университет имени Т. Рыскулова,
Республика Казахстан*

ГОСУДАРСТВЕННЫЕ МЕРЫ ПО СОВЕРШЕНСТВОВАНИЮ РЕГИОНАЛЬНОЙ ПОЛИТИКИ КАЗАХСТАНА

Президент в ежегодном Послании народу Казахстана в 2010 году определил региональную политику одним из перспективных направлений, которое будет способствовать развитию всей страны. Было подчеркнуто, что в РК необходима региональная реформа, которая обеспечит формирование центров экономического роста с учетом потенциала каждого региона.

Огромная территория Казахстана отличается исключительным разнообразием природно-климатических, социально-экономических, национально-культурных условий жизни населения в различных регионах. Территориальная неоднородность регионов сложилась под воздействием многих факторов: объективных и субъективных, системных и конъюнктурных, исторических и экономических. За годы реформ межрегиональная дифференциация усилилась, а проблемы регионов значительно обострились [1].

Из сложившейся ситуации в регионах следует, что становится необходимым и актуальным проведение тщательно продуманной, глубоко обоснованной государственной региональной политики, позволяющей успешно и последовательно решать острые социально-экономические проблемы регионального развития.

Основная цель региональной политики – это создание всем регионам равных административно-правовых условий для достижения ими экономического роста собственными усилиями в сочетании с политикой эффективных мер поддержки отсталых регионов [2].

В ходе исследования проанализировано современное состояние развития Алматинской области. Традиционно это одна из основных аграрных областей республики. Приоритетным направлением промышленности региона является ускоренное развитие производств по глубокой переработке сельскохозяйственного сырья с целью получения конечной продукции с длительными сроками хранения.

Анализ внутренней среды региона, проведенный по методологии SWOT-анализа, позволил выявить следующие группы факторов социально-экономического развития области (табл. 1).

Таблица 1. Факторы социально-экономического развития Алматинской области

Преимущества и благоприятные факторы	Риски и сдерживающие факторы
Социально-демографические: благоприятная демографическая ситуация и высокий образовательно-квалификационный уровень жителей	Экономические и научно-инновационные: высокий уровень конкуренции за инвестиционные ресурсы; отсутствие свободного доступа потенциальных пользователей к результатам НИОКР
Финансовые: дислокация в г.Алматы финансовых структур и ключевых государственных органов финансовой сферы (Нац.Банк, РФЦА)	Энергетические: высокая изношенность энергоустановок и электросетей (до 80%); большие потери электроэнергии (20-23%)
Научно-образовательные и инновационные: развитая образовательная база, наличие исследовательских организаций	Финансовые: зависимость финансового благополучия от конъюнктуры мировых рынков; неразвитость фондовых рынков
Природно-географические: близость к Китаю и Центральноазиатским государствам; выгодное географическое положение	Социально-трудовые: значительная доля ветхого и изношенного жилья; большая имущественная дифференциация населения
Инвестиционно-инфраструктурные: наличие растущего внутреннего рынка сбыта; развитая инфраструктура производственного, рыночного и социального характера	Транспортные и экологические: ограниченная пропускная способность дорожной сети; отсутствие мощностей по переработке твердых бытовых отходов; высокий уровень загрязнения
Возможности	Угрозы
Производство пищевых продуктов с длительными сроками хранения, развитие научного потенциала и венчурного бизнеса	Несоответствие транспортной и производственной инфраструктуры потребностям региона
Эффективное взаимодействие науки, бизнеса и органов власти	Неблагоприятная экологическая обстановка
Наращивание выработки электроэнергии и выход с ней на внешний рынок	Сейсмическая опасность и возможность землетрясений
Ускоренное развитие индустрии туризма и оздоровительного отдыха	Растущая конкуренция со стороны других регионов и иностранного производства
Организация производств по выпуску высокотехнологической и наукоемкой продукции	Техническое и технологическое отставание от развитых стран

Источник: составлено автором.

В современных условиях наиболее важными в процессе государственного регулирования развития региона становятся технологические факторы, среди которых определяющими для области являются: развитие инновационного сектора, глобальных ресурсосберегающих и информационных технологий, а также вопросы финансирования и подготовки кадров.

При выборе приоритетов инновационного развития определяющими являются четыре ключевых направления: сбалансированность экономики, устранение структурных диспропорций в промышленности, социальная переориентация экономики, ресурсосбережение и освоение более высоких технологических укладов. При этом, главным долгосрочным фактором, обеспечивающим намеченные темпы экономического роста являются инвестиции [3].

На основе проведенного анализа были выявлены следующие проблемы в развитии региона: преобладание устаревшего производственного аппарата;

необходимость реструктуризации экономики области; усиление сырьевой направленности экономики; высокая энерго-, материало- и транспортность продукции; концентрация потенциально богатых месторождений природных ресурсов в малоосвоенных и удаленных районах; наличие депрессивных малых и средних городов и прочие.

Казахстан унаследовал от советской системы многочисленные малые и средние города, отдаленные сельские районы, построенные исходя из задачи освоения новых месторождений минерально-сырьевых ресурсов, размещения предприятий ближе к сырьевым источникам и т. д. Вследствие этого они имели недиверсифицированные производства и слабые хозяйственные связи между собой. Поэтому эти города в своем большинстве пришли в упадок. Такие города создают препятствия для экономического роста и нуждаются в государственной поддержке [4].

В ходе исследования были определены перспективные направления индустриального развития малых и средних городов Алматинской области с учетом их особенностей (табл. 2).

С целью решения вышеуказанных региональных проблем, а также исходя из опыта развитых и развивающихся стран мира, предлагаются следующие методы и механизмы совершенствования государственного регулирования регионального развития: создание благоприятных условий для размещения предприятий путем улучшения инфраструктуры; проведение взвешенной денежно-кредитной и налоговой политики, обеспечивающей рациональное развитие и размещение отраслей экономики.

Таблица 2. Приоритетные направления развития малых и средних городов Алматинской области

№	Название города	Перспективные направления развития промышленного производства
1	Есик	Техническое перевооружение предприятий, перерабатывающих сельскохозяйственную продукцию
2	Жаркент	Развитие завода стройматериалов
3	Капшагай	Рекомендуется размещение завода по переработке сои с получением соевого масла, молока, сыров, а также развитие индустрии туризма
4	Каскелен	Целесообразно размещение цеха по производству быстрозамороженных плодов и овощей
5	Сарканд	Восстановление работы предприятия по ремонту сельхозтехники, модернизация и техническое перевооружение предприятий, перерабатывающих сельскохозяйственную продукцию
6	Талгар	Производство по переработке сельскохозяйственной продукции
7	Текели	Развитие швейно-трикотажного производства; строительство заводов по производству сухого и концентрированного молока, мясоконсервного производства; строительство фабрики по производству джема, фруктовых пюре, детского питания, натуральных соков; создание производства по выпуску лекарственных препаратов; развитие туризма
8	Ушарал	Производство молочной продукции и муки, создание производств фармакологической продукции и сахарного завода, открытие рыбобпитомника

Источник: составлено автором.

В первой группе методов речь идет о создании и развитии государством производственной и социальной инфраструктуры, т. е. наиболее капиталоемких объектов, которые не привлекают частных инвесторов. Инфраструктура должна создаваться в отсталых и депрессивных, но намеченных для дальнейшего развития малых и средних городах, отдаленных районах, в зонах или на полюсах роста, гарантирующих получение высокой прибыли.

По второй группе методов, обеспечивающих рациональное развитие и размещение отраслей экономики, предлагаются: инвестирование государством развития объектов производственной инфраструктуры, отдельных промышленных предприятий, комплексов, особенно в малых и средних городах; установление стабильных межбюджетных отношений между различными уровнями управления; поддержание низкого реального положительного уровня процентных ставок; развитие рынка корпоративных ценных бумаг и привлечение долгосрочных ресурсов институциональных инвесторов – страховых компаний, пенсионных фондов и т.д.; содействие слиянию финансового и промышленного капитала; развитие почтово-сберегательных, строительно-сберегательных клиринговых, кредитно-ипотечных и лизинговых организаций; либерализация налогов и снижение налоговой нагрузки на экономику; оптимизация таможенных импортных пошлин.

Рис. 1. Целевые индикаторы улучшения координации деятельности государственных органов

Анализ деятельности региональных властей позволяет выделить приоритетные направления развития системы местного государственного управления на период до 2015 года. Среди них можно отметить следующие: совершенствование работы по достижению стратегических целей и задач развития региона путем публичного освещения хода реализации программ; увеличение требований по четкому исполнению бюджетов, достижению прямых и конечных результатов; рост эффективности использования бюджетных средств; повы-

шение качества исполнения актов и поручений вышестоящих государственных органов; улучшение деятельности в сфере предоставления государственных услуг с помощью повышения удовлетворенности потребителей качеством предоставления услуги, а также точности и правильности ее результата в соответствии с государственными стандартами; развитие функционирования системы электронного акимата (е-акимата), включая социально-значимые для населения, востребованные для бизнеса и государственных служащих услуги. Данные направления должны строго контролироваться путем установления целевых индикаторов, которые помогут оценить эффективность деятельности государственных органов, ниже обозначены некоторые из них (рис. 1).

Проведение в Казахстане последовательной региональной политики, совершенствование механизма ее реализации позволит уменьшить неравенство между регионами. Рекомендованные меры позволят создать условия экономического роста в будущем, сформировать новый технологический уровень производства, закрепить за Алматинской областью достойное место на рынках не только сырья, но и промышленной, преимущественно наукоемкой и высокотехнологической, продукции.

Список использованных источников:

1. Мырзалиев Б.С. Государственное регулирование экономики / Б.С. Мырзалиев. – Алматы: Нұр-Пресс, 2007. – 522 с.
2. Указ Президента Республики Казахстан от 28 августа 2006 года № 167. Стратегия территориального развития РК до 2015 года [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.government.kz>
3. Орешин В.П. Государственное и муниципальное управление экономикой: территориальный аспект / В.П. Орешин. – М.: ТЕИС, 2009. – 385 с.
4. Нургалиев К.Р. Экономика Казахстана / К.Р. Нургалиев. – Алматы: Зият Пресс, 2007. – 257 с.

Лаврищева М.В.

Донбаська національна академія будівництва і архітектури, Україна

ОПТИМІЗАЦІЯ ПРОЦЕСУ СТРАТЕГІЧНОГО ПЛАНУВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

Стратегічне планування діяльності органів державного управління є складною та відпрацьованою не в повному обсязі проблемою. Сучасні тенденції розвитку органів державного управління вимагають забезпечення чіткого взаємозв'язку діяльності державного органу, його структурних підрозділів та конкретних посадових осіб у виконанні державної функції в рамках стратегічного планування діяльності органу.

Оптимізація процесу стратегічного планування діяльності органів державного управління може бути реалізована шляхом удосконалення загальної моделі стратегічного планування діяльності органу, яка складається з декількох блоків (рис.1).

Блок визначення місії та стратегічних цілей органу державного управління

складається у визначенні суспільної ролі органу державного управління, його стратегічні довгострокові цілі, досягнення яких визначає сенсу існування та функціонування органу державного управління.

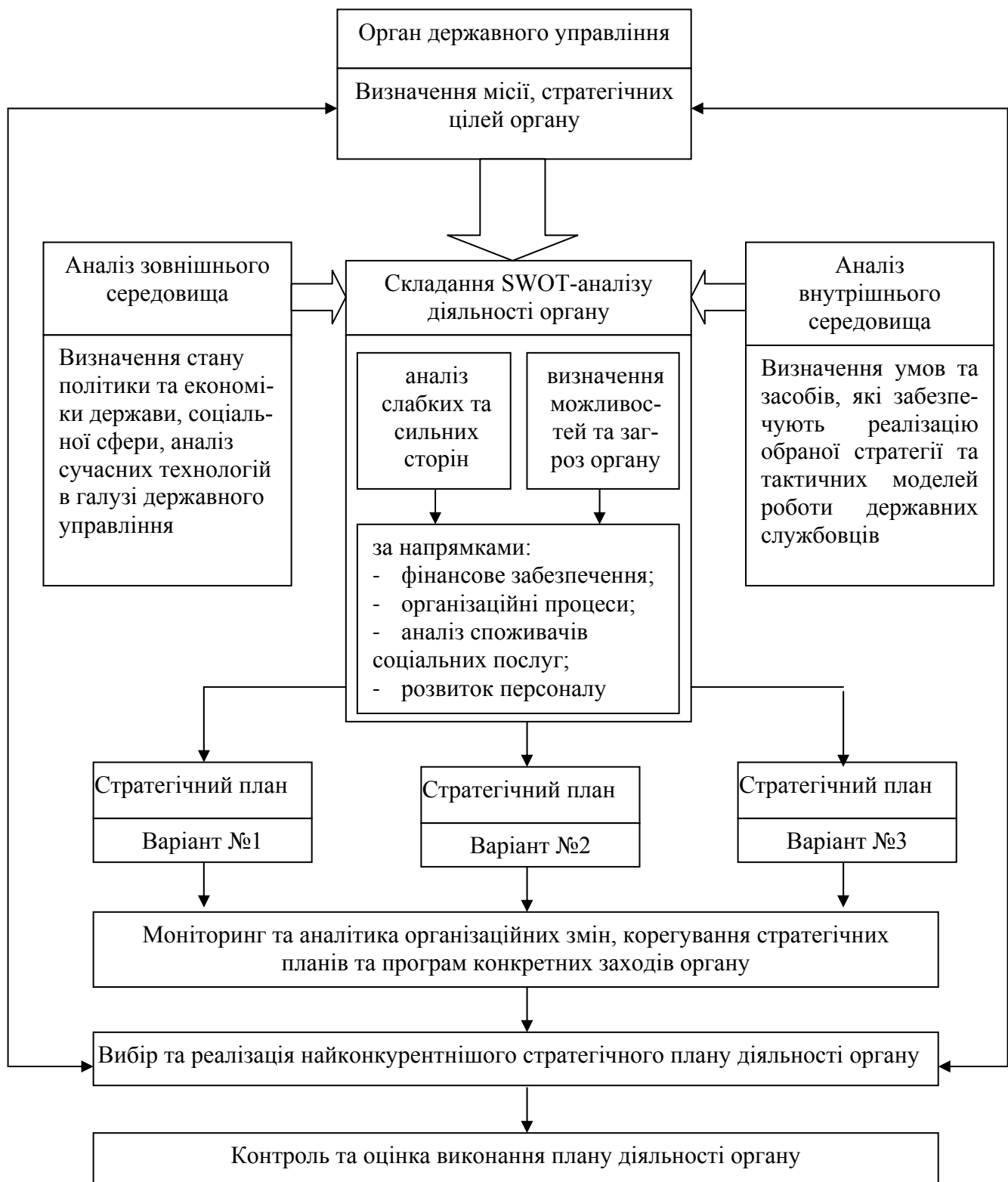

Рис. 1. Загальна модель стратегічного планування діяльності органу державного управління

Блок складання SWOT-аналізу діяльності органу державного управління передбачає: аналіз слабких та сильних сторін органу державного управління за чотирма перспективними напрямками оцінки ефективності діяльності органу.

На даному етапі також конкретизуються перспективні напрями роботи органу державного управління, практична реалізація яких буде визначати основні конкурентні переваги організації, а саме: гарантія стабільної роботи та професійної затребуваності спеціалістів, висока споживча цінність державних послуг, державне пенсійне забезпечення державних службовців, надання співробітникам можливості приймати участь в інноваційних проектах, професійна репутація управлінської команди, комфортна робоча атмосфера. В результаті виконання даної роботи стратегічні цілі транслиуються в систему збалансованих показників. Розроблена професорами Гарвардської школи економіки Д. Нортонем та Р. Капланом система збалансованих показників – Balanced Score Card (далі BSC) сьогодні активно використовується в системі роботи органів державного управління [2].

Блок моніторингу та аналітики організаційних змін, корегування стратегічних планів та програм конкретних заходів органу державного управління, враховуючи зміни у внутрішньому та зовнішньому середовищі організації, передбачає остаточний вибір із всіх варіантів найконкурентнішого стратегічного плану діяльності органу. Реалізація стратегічного плану діяльності органу державного управління передбачає реалізацію стратегічної програми дій організації з метою забезпечення свого довгострокового розвитку.

Блок контролю та оцінки виконання плану діяльності органу державного управління передбачає оцінку поточних та запланованих результатів роботи органу державного управління, структурних підрозділів, конкретних співробітників на основі ключових показників результативності роботи органу державного управління та професійної діяльності цивільних службовців на основі використання методики Key Performance Indicators (далі KPI), що представляє собою вимірювані індикатори, які відображають реальний внесок кожного співробітника в реалізацію стратегічного плану: визначають стиль роботи державного органу; персонал залучається до реалізації етапу через чітке виконання своїх посадових обов'язків та виконання індивідуального плану [1].

В процесі стратегічного планування діяльності органу повинен бути закріплений взаємозв'язок між стратегічним планом розвитку органу державного управління та індивідуальним планування роботи співробітників. Якісна організація стратегічного планування діяльності органу державного управління забезпечує не тільки реалізацію цілей та стратегії органу влади та виконання посадових регламентів, службових контрактів, а й підвищує мотивацію співробітників, їх професійних розвиток та посадове просування.

Список використаних джерел:

1. Бондаренко И.В. Прогрессивный менеджмент – пропуск в высшую лигу бизнеса [Електронний ресурс] / И.В. Бондаренко. – Режим доступа: [http://www.progressive-management.com.ua/liderstvo/itemlist/tag/ключевые%20показатели%20эффективности%20Key%20Performance%20Indicators%20\(KPI\)](http://www.progressive-management.com.ua/liderstvo/itemlist/tag/ключевые%20показатели%20эффективности%20Key%20Performance%20Indicators%20(KPI))
2. Егоров И. Управление на основе системы сбалансированных показателей [Електронний ресурс] / И. Егоров. – Режим доступа: <http://www.consult.ru/themes/default/publication.asp?folder=1924&publicationid=184>

Лисенко І.В.

Чернігівський державний технологічний університет, Україна
**КЛАСТЕРНА КОНЦЕПЦІЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ
ЕКОНОМІКИ РЕГІОНУ**

В сучасних умовах господарювання Україна підійшла до нового етапу реформування економіки, який розпочинається з регіонів, де формуються нові підходи до організації більш ефективних виробничих зв'язків, створюються прогресивні виробничі системи, здатні реалізувати пріоритетні завдання, які стоять перед кожним регіоном та країною в цілому.

Значні зміни, які відбуваються в результаті стрімких темпів науково-технічного прогресу, поживлення інноваційних процесів, зростання конкурентоспроможності регіонів та держави, вимагають сучасних ефективних підходів до соціально-економічного розвитку регіонів України.

Підвищення ефективності національної економіки пов'язане з оптимізацією економічних зв'язків суб'єктів господарювання, що спонукає до пошуку найбільш раціональних форм організації виробничих процесів.

Виникають ефективні організаційно-економічні структури – кластери, які реалізують нові схеми господарських зв'язків, що дозволяє економно використовувати ресурси, уникати бюрократичних перепон у розв'язанні важливих господарських проблем, забезпечує більш вільний доступ до нових ідей і технологій, суттєво підвищує конкурентоспроможність підприємств – учасників кластерного утворення.

Світовий досвід показує ряд прикладів зародження і успішного функціонування кластерів у найрізноманітніших секторах економіки, їх об'єднує те, що в результаті синергетичних ефектів зростає продуктивність праці як у самому кластері, так і секторах економіки, які з ним пов'язані. Регіони, де функціонують кластери, мають високі показники у динаміці розвитку. Концепція розвитку кластерів ґрунтується на взаємозв'язках фірм і галузей промисловості, що спільно використовують спеціалізовану інфраструктуру, ринки праці і послуг та будь-які інші функціональні економічні структури [1].

Як свідчить зарубіжна практика, кластери та інші інтегровані економічні системи можуть успішно функціонувати в умовах конкуренції, оскільки включають в себе всі групи підприємств необхідних для ефективного розвитку економіки.

При впровадженні кластерної системи господарювання забезпечується збільшення податкових надходжень і тим самим держава отримує додаткові інвестиційні ресурси необхідні для розвитку економіки галузі, регіону та країни в цілому. Тобто, державні органи, що входять у склад кластерів, зацікавлені у підвищенні ефективності функціонування самого кластеру.

Для реалізації стратегії інноваційного розвитку промислового потенціалу країни на основі кластерів держава повинна здійснити вибір стратегічних одиниць і ланцюгів суміжних виробництв, які забезпечують розвиток державних стратегічних пріоритетів, визначених рішенням органів державної виконавчої і законодавчої влади [1]. Слід відзначити, що використання кластерного

підходу вже зайняло одне з ключових місць в стратегіях соціально-економічного розвитку ряду суб'єктів України і муніципальних утворень. Кілька проектів розвитку територіально-виробничих кластерів вже реалізується в ініціативному порядку.

Десятирічний досвід впровадження і розвитку нових виробничих систем в Україні підтверджує перспективність і ефективність інтеграційних зусиль, які дозволяють добитися зростання регіональної конкурентоспроможності, а на цій основі і більш високої якості життя як в окремих регіонах, так і на національному рівні [2].

Кластерний підхід до реалізації економічних зв'язків суб'єктів господарювання дозволяє більш повно використати наявний виробничий потенціал кожного підприємства та регіону в цілому для вирішення нагальних проблем, пов'язаних з підвищенням конкурентоспроможності національної економіки.

Концепція кластеризації, яка реалізується на регіональному рівні, є головним і визначальним фактором забезпечення регіональної конкурентоспроможності. Внаслідок кластеризації формується сприятливе підприємницьке середовище, зростає економічна активність суб'єктів господарювання всіх форм власності, прискорення інноваційно-інвестиційних процесів, створюються ефективні економічні моделі, здатні розробляти та впроваджувати сучасну техніку та новітні технології. Звідси і виникає потреба пошуку напрямів та шляхів прискорення кластеризації економіки регіонів, що забезпечить використання потенційного виробничого потенціалу, незадіяного виробничого ресурсу для сталого економічного розвитку як регіону, так і країни в цілому.

Головний напрям зусиль в процесах кластеризації повинен бути спрямований на випуск продукції, конкурентоспроможної на світових ринках.

Конкурентне середовище створює умови, за яких тільки ті фірми, які активно займаються інноваційною діяльністю, спроможні випускати конкурентоздатну продукцію. Кластери, які зберігають конкурентне середовище, створюють додаткові умови, що приймають інноваційним процесам. У межах кластера здійснюється консолідація зусиль в галузі інновацій за рахунок більш вільного доступу до нових ідей, технологій, ноу-хау. Найбільш конкурентоспроможні мережеві структури реалізують інноваційну модель розвитку, яка в ситуації, що склалася є єдиним шляхом технологічного прориву у базових галузях економіки.

Саме інноваційні промислові кластери здатні вивести національну економіку на рівень передових зарубіжних країн і забезпечити конкурентоспроможність вітчизняних товарів на світових ринках.

Список використаних джерел:

1. Ільчук В.П. Кластерне утворення як система: збір. наук. праць Державного економіко-технологічного університету транспорту: серія «Економіка і управління» / В.П. Ільчук, А.В. Крот. – ДЕТУТ, 2008. – Вип. 12. – С. 242-248.
2. Концепція кластерної політики в Україні / [В.Г. Федоренко, А.М. Тугай, А.Ф. Гойко, В.Б. Джабейло] // Економіка та держава. – 2008. – № 11. – С. 5-11.

Люльов О.В., Боровик О.В.

Сумський державний університет, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ СУМСЬКОГО РЕГІОНУ

Ключовим елементом національної економіки, який має визначальний вплив на характер і напрям міжгалузевих зв'язків, є промислові комплекси. Провідну роль у промислово-економічній системі посідає машинобудівна галузь. Економічний підйом у цій галузі сприяє розвитку усього народногосподарського комплексу країни, у тому числі і регіону.

Подолання сучасних проблем розвитку регіонів значною мірою залежить від активізації інноваційної діяльності підприємств. Важливою складовою побудови політики інноваційного розвитку регіонів виступає здійснення аналізу, ідентифікації та виявлення кола регульованих факторів з метою прогнозування розвитку найважливіших соціально-економічних процесів.

Аналіз розвитку машинобудівних підприємств [1; 2] показує, що інноваційна активність підприємств промисловості Сумської області у 2008 році значно підвищилася порівняно з попередніми роками і ця тенденція зберігалася у 2010 р. (рис. 1), проте кількість інноваційно активних підприємств машинобудівної галузі залишалась незмінною протягом 2008-2010 рр. і складала 12 суб'єктів господарювання.

Рис. 1. Інноваційна активність підприємств промисловості Сумщини

Основним джерелом фінансування технологічних інновацій залишаються, як і в попередні роки, власні кошти підприємства. В 2010 році загальний обсяг фінансування інноваційної діяльності в промисловості складав 218539,2 тис. грн., з них 97,6% – власні кошти підприємств, що на 142937,4 тис. грн. більше від попереднього періоду. Найбільш пріоритетними напрямками інноваційної діяльності були: придбання машин, обладнання та програмного забезпечення; дослідження і розробки; придбання науково-дослідних розробок.

З метою прогнозування імовірнісного сценарію соціально-економічного розвитку Сумського регіону було проведено регресивний аналіз впливу факторів, що характеризують інноваційну активність регіону, на результати діяльнос-

ті промислових підприємств. Завдяки побудові математичних залежностей між факторною ознакою та залежними змінними можливо не тільки визначити наявний тісний зв'язок між даними показниками, але й прогнозувати зміну результуючого показника (Y) на основі інших змінних (X). В якості результуючого показника, який характеризує результати діяльності промислових підприємств нами було обрано обсяг реалізованої продукції (Y), а фактори які впливають на Y : основні засоби промисловості, млн. грн. (X_1); кількість найманих працівників у промисловості, тис осіб (x_2); середньомісячна заробітна плата найманих працівників у промисловості, грн. (X_3); інвестиції в основний капітал, млн. грн. (X_4); кількість промислових підприємств, що впроваджували інновації (X_5); бюджетні витрати на дослідження й розробки, тис. грн. (X_6); власні витрати промислових підприємств на дослідження й розробки, тис. грн. (X_7); витрати на інновації, тис. грн. (X_8); кількість інноваційно активних підприємств (X_9); обсяг реалізованої інноваційної продукції, тис. грн. (X_{10}).

Проведений регресійний аналіз дозволив зробити висновок, що досить тісно зв'язані з регресантом у змінні X_4 , X_5 , X_{10} , тобто на обсяг реалізованої промислової продукції, робіт, послуг найбільший вплив мають: інвестиції в основний капітал, кількість промислових підприємств, що впроваджували інновації, обсяг реалізованої інноваційної продукції. Відповідно рівняння регресії може бути записане у вигляді:

$$Y = 517,1713 + 7,7145X_4 + 137,809X_5 + 1,1806X_{10}. \quad (1)$$

Коефіцієнт детермінації R^2 для (1) складає 0,9712, що вказує на високу узгодженість рівняння регресії з емпіричними даними. За критерієм Ст'юдента $T_{\text{набл}} = 11,61$, перевищує табличне значення. Це означає, що коефіцієнт кореляції статистично значущий. Критерій Фішера $F = 33,722$, перевищує табличне значення, тобто коефіцієнт детермінації статистично значущий і рівняння регресії статистично надійно.

Отже, можна стверджувати, що збільшення інвестиції в основний капітал призведе до зросту обсягу реалізованої промислової продукції на 7,7145 грн. на кожную вкладену гривню, а збільшені на 1% реалізованої інноваційної продукції обсяг реалізованої промислової продукції зростає на 1,1806 %.

Використання запропонованого рівняння надасть можливість вибрати найкращий варіант прогнозу для приросту обсягу промислового виробництва за рахунок активізації науково-технічної та інноваційної діяльності промислових підприємств регіонів відповідно до трьох сценаріїв: базового (збереження існуючого рівня змінних X), песимістичного (множина найменших значень змінних X) та оптимістичного (множина найкращих значень змінних X або їх зростання).

Список використаних джерел:

1. Люлёв А.В. Особенности и тенденции развития предприятий машиностроительной отрасли / А.В. Люлёв // Механізм регулювання економіки. – 2008. – №3. – Т.2. – С. 154-160.
2. Статистичний щорічник Сумської області за 2010 рік: статистичні матеріали / Державний комітет статистики України. Головне управління статистики у Сумській області; под ред. Л.І. Олехнович. – Суми: Головне управління статистики у Сумській області, 2011. – 671 с.

Мініна О.В., Шадура-Никипорець Н.Т.

Чернігівський державний технологічний університет, Україна

ПРОДОВОЛЬЧА СФЕРА ЯК ЯДРО РОЗВИТКУ РЕГІОНАЛЬНОЇ ГОСПОДАРСЬКОЇ СИСТЕМИ

Продовольча сфера традиційно вважається пріоритетною у господарській системі Чернігівського регіону: вона охоплює близько тисячі підприємств, забезпечує робочими місцями 51813 чоловік, та займає провідне місце у промисловому комплексі регіону (питома вага виробництва харчових продуктів коливається на рівні 30-35%) [2].

У процесі дослідження місця і ролі продовольчої сфери важливим аспектом є визначення ступеня тісноти її взаємозв'язків з іншими видами діяльності регіональної господарської системи. Як зазначає професор А. Мельник [1, с. 119-121], за умови обмеженості ресурсів і відсутності чіткого відпрацювання на макро- та мезорівнях критеріїв відбору пріоритетів прогресивних структурних реформ, важливо враховувати здатність конкретної галузі мультиплікативно впливати на розвиток суміжних сфер, адже інвестування у високомultiплікативну галузь здатне зумовити позитивні екстерналії щодо санації інших виробництв. Максимальний ефект мультиплікації структурних зрушень промислово розвинених країн світу досягається в галузях з максимальним коефіцієнтом кореляції щодо інших сфер виробництва чи валового регіонального продукту (ВРП).

Тісноту взаємозв'язків сфери виробництва продуктів харчування регіону з іншими видами діяльності можна аналітично оцінити за допомогою коефіцієнтів кореляції обсягів виробництва. Варто відзначити, що серед регіональних видів діяльності Чернігівської області саме сфера виробництва продуктів харчування має найбільш тісні зв'язки з переважною більшістю сфер господарювання (значення коефіцієнтів парної кореляції коливається від 0,6 до 1,0). Усереднений коефіцієнт кореляції для підприємств харчової промисловості набув значення 0,85 і наявно демонструє, що розвиток масштабів виробництва продуктів харчування здійснить значний позитивний вплив на переважну більшість видів діяльності у регіоні, що є підтвердженням ядроформуєчої ролі продовольчої сфери у розвитку регіональної господарської системи Чернігівської області.

Важливо відмітити, що виробництво продуктів харчування відноситься до сфер діяльності зі значним мультиплікативним потенціалом, тобто забезпечує можливості розвитку значної кількості суміжних видів діяльності регіону, особливо для економіки України, де у структурі витрат домогосподарств на придбання продуктів харчування приходить близько 50% [1, с. 121]. Агреговано вплив зростання продовольчої сфери на економічний розвиток регіону оцінимо за допомогою змін ВРП. Аналіз статистичних даних [2; 3] для Чернігівського регіону виявив, що існуючі тенденції демонструють односпрямованість змін випуску харчових продуктів та ВРП (рис. 1) і відображаються аналітичним рівнянням, у якому коефіцієнт чутливості ВРП становить 4,31, що є свідченням суттєвого впливу на його динаміку саме аналізованого нами фактору.

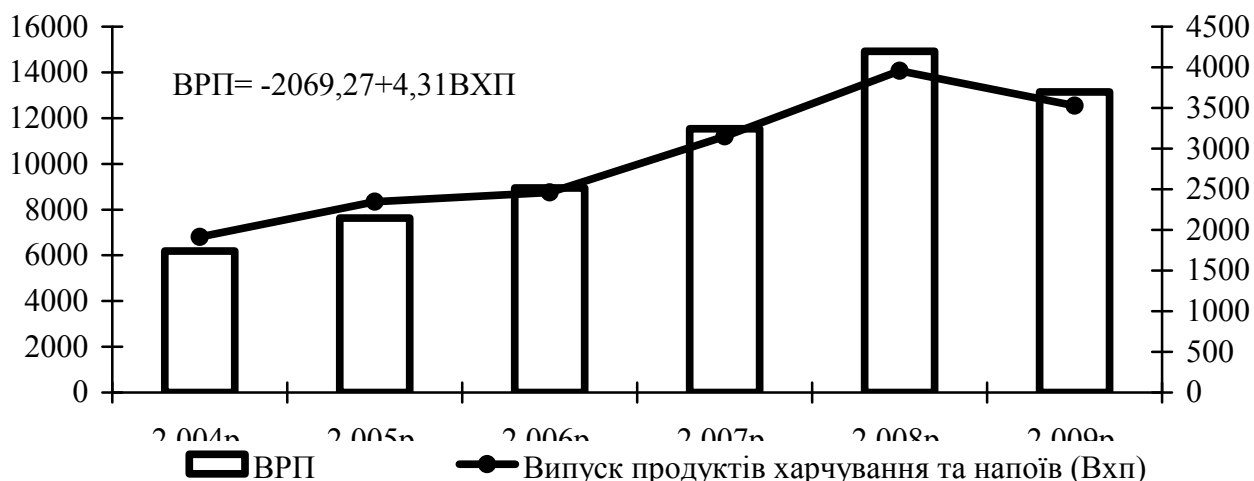

Рис. 1. Взаємозв'язок між випуском продуктів харчування та ВРП

Проведені дослідження виявили, що основними факторами сучасної моделі розвитку продовольчої сфери, котрі впливають на розвиток господарської системи Чернігівського регіону, є обсяг реалізації продуктів харчування, кількість інновацій та величина інвестицій:

$$\text{ВРП} = 7097,36 + 3,27 \cdot X_1 + 5,50 \cdot X_2 + 24,42 \cdot X_3, \quad (1)$$

де ВРП – валовий регіональний продукт, млн. грн.;

X_1 – обсяг виробництва харчових продуктів та напоїв, млн. грн.;

X_2 – кількість впроваджених інновацій, одиниць;

X_3 – інвестиції в основний капітал, млн. грн.

Представлена модель засвідчує, що найбільш вагомим фактором зростання ВРП при розвитку високоемультивікативної продовольчої сфери Чернігівського регіону є обсяг інвестицій у дану сферу (табл. 1).

Таблиця 1. Внески змін факторів у щорічні зміни ВРП Чернігівського регіону

Рік	Зміна ВРП у % за рахунок зміни			Зміна, %		
	обсягу виробництва продуктів харчування	кількості впроваджених інновацій	обсягу інвестицій в основний капітал	обсягу виробництва продуктів харчування	кількості впроваджених інновацій	обсягу інвестицій в основний капітал
2005	+17,01	0,00	+7,66	+13,24	0,00	+9,02
2006	+5,33	-0,07	+9,68	+4,52	-6,25	+12,9
2007	+26,54	-0,61	+4,22	+25,28	-66,67	+5,85
2008	+19,64	+0,95	+8,79	+19,24	+400,0	+14,81
2009	+7,78	-0,07	-19,83	+8,27	-8,00	-37,65
Σ	+76,3	+0,2	+10,52	+70,55	+319,08	+4,93
$E^{\text{ВРП}}$	$E_{X_1}^{\text{ВРП}} = +1,081$		$E_{X_2}^{\text{ВРП}} = +0,001$		$E_{X_3}^{\text{ВРП}} = +2,134$	

Еластичність ВРП щодо цього фактору становить 2,13, тобто при зростанні обсягів інвестицій у сферу виробництва продуктів харчування на 1%, величина ВРП зросте на 2,13%. Таким чином, проведені дослідження на матеріалах Чернігівської області, встановили, що для регіонів аграрної та агропромислової

орієнтації саме продовольча сфера повинна виступати ядром на базі котрого відбуватиметься прогресивний розвиток регіональної господарської системи.

Список використаних джерел:

1. Організаційно-економічний механізм розвитку регіону: трансформаційні процеси та їх інституційне забезпечення: монографія / кол. авт.; за ред. д.е.н., проф. А.Ф. Мельник. – Тернопіль: Економічна думка, 2003. – 608 с.
2. Промисловість Чернігівщини у 1995–2009 роках: стат. збір. – Чернігів: Головне управління статистики у Чернігівській області, 2010. – 98 с.
3. Статистичний щорічник "Чернігівщина 2009" / за ред. Д.А. Ашихміної. – Чернігів: Головне управління статистики у Чернігівській області, 2010. – 503 с.

К.э.н. Погарцев А.В., Плотникова Т.В., Макарова Т.В.

Луганский филиал Института экономико-правовых исследований

НАН Украины, Украина

О ДИФФЕРЕНЦИАЦИИ

ЭКОНОМИЧЕСКОГО РАЗВИТИЯ РЕГИОНОВ

Среди задач государственной региональной политики в Украине первостепенное значение принадлежит выравниванию социально-экономического развития территорий. О его сложности свидетельствуют данные Минэкономразвития Украины за первое полугодие 2011 года [1]. Объем реализованной промышленной продукции (товаров и услуг) в отпускных ценах предприятий (без ПДВ и акциза) в расчёте на одного жителя колебался от 1,9 тыс. грн. (Черновецкая область) до 30,5 тыс. грн. (Днепропетровская область). При этом в 14 регионах из 27 она не превышала 6 тыс. грн. Объем инвестиций в основной капитал (без инвестиций из государственного бюджета) соответственно составлял от 4,9 тыс. грн. (Закарпатская область) до 3,8 тыс. грн. (г. Киев). Ниже среднего по Украине (1,4 тыс. грн.) он был в 19 регионах. Налоговые поступления в местные бюджеты на 1 июля 2011 г. находились в пределах 368 грн. (Тернопольская область) – 1439 грн. (г. Киев), в шести регионах он составлял 845-1078 грн., а в остальных 20 находился на более низком уровне. В 15 областях ввод в эксплуатацию жилья в расчёте на 10 тыс. населения был ниже среднего по Украине (597,2 кв. м). Наибольший ввод жилья происходил в г. Севастополе (2656,4 кв. м) и в Киевской области (2501, 2 кв. м), затем выделяется группа областей, в которых этот показатель находился на уровне 684,9–1227,6 кв.м (Закарпатская, Ивано-Франковская, Львовская, Тернопольская, Хмельницкая, Одесская, АР Крым).

Сохраняется разрыв в социально-экономическом развитии украинских регионов и за более длительный период. Согласно расчётам по данным Госкомстата Украины количество регионов с отношением валового регионального продукта на одного жителя, равным или большим 80% от среднего, за 12 лет (с 1996 г. по 2008 г.) снизилось с 20 до 10 [2]. Этот показатель ухудшился по 19 регионам (70%). При этом по г. Киеву он возрос в 2,1 раза.

Целью настоящей работы является выявление общих причин методологи-

ческого характера, приводящих к усилению региональной дифференциации экономики страны.

Анализ решений, принятых на государственном уровне, и научных публикаций по проблемам выравнивания территориального развития свидетельствует о недостаточной изученности механизмов взаимодействия различных видов потенциалов, которыми располагают регионы. Об этом, в частности, свидетельствует проект Государственной концепции регионального развития, одобренный Кабинетом Министров Украины 2.07.2008 г. [3; 4]. Показательно, что в ней почти дословно повторена цель, поставленная в аналогичной концепции, утверждённой Указом Президента Украины 25.05.2001 г. [5]. По существу через 8 лет после выхода первой концепции был подготовлен аналогичный декларативный документ, что свидетельствует о недооценке имеющегося опыта регулирования развития регионов, недоверии к действиям региональной элиты. В этом заключаются главные методологические недостатки в осуществлении региональной стратегии страны. В 1994 году был поспешно свёрнут эксперимент по передаче Днепропетровской, Донецкой, Запорожской и Луганской областям полномочий по регулированию процессов в угольной промышленности, металлургии и машиностроении. То же относится к территориям приоритетного развития в ряде регионов. В течение ряда лет не заключается в соответствии с Законом Украины «О стимулировании развития регионов» соглашение между Кабинетом Министров Украины и Луганским областным советом по реализации мероприятий её стратегии до 2015 года. В настоящее время такие соглашения имеются только в 4-х областях. Отсутствуют обобщённые данные об инициативе промышленных предприятий Донецкой области по включению в свою структуру в качестве агроцехов хозяйств аграрного комплекса. В настоящее время почти четвертая часть сельхозугодий области находится в составе таких конгломератов, что позволяет сохранить и укрепить потенциал сельскохозяйственного производства в области. Большое методологическое и практическое значение имеют и другие предложения [6]. Особую важность имеет использование в условиях Украины практики выравнивания доходности регионов, используемой в Швеции [7]. Среди 21 региона страны в 2005 году минимальный объём регионального внутреннего продукта в расчёте на душу населения составил 80,3 % от максимального, а минимальный доход на душу населения соответственно составлял 85,4%.

Из проведенного исследования вытекает вывод о необходимости перехода к активной практике экспериментального обеспечения самодостаточного хозяйствования в регионах страны на основе их стратегических планов.

Список использованных источников:

1. Оцінка результатів діяльності Ради міністрів Автономної Республіки Крим, обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://me.kmu.gov.ua/control/uk/publish/category/main?cat_id=170930
2. Статистичний щорічник України за 2009 рік / за ред. О.Г. Осауленка. – К.: Державний комітет статистики України, 2010. – 567 с.
3. Концепція державної регіональної політики (проект 2008 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.adm.gov.ua

4. Нова державна регіональна політика в Україні: збірник науково-аналітичних матеріалів, нормативно-правових актів та навчально-методичних документів у галузі регіонального розвитку [Електронний ресурс]. – К., 2009. – Режим доступу: http://www.slgcoe.org.ua/content/docs/Tolkovanov_Book_nov_DergReg_Polit_final.pdf
5. Концепція державної регіональної політики [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=341%2F2001>
6. Куйбіда В. Нова державна регіональна політика: від теорії до практики [Електронний ресурс] / В. Куйбіда. – Режим доступу: http://www.slgcoe.org.ua/content/docs/Tolkovanov_Book_nov_DergReg_Polit_final.pdf
7. Підходи до реформування соціально-економічної регіональної політики в Україні: інформаційна записка. – Луганськ: Мін. праці та соц. політики України. Держ. устан. науково-дослід. ін.-т соц.-труд. відносин, 2010. – 21 с.

К.е.н. Приймачук Т.Ю., Штанько Т.А.

Інститут сільського господарства Полісся НААН, м. Житомир, Україна

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ РЕГІОНУ

Аналіз динаміки процесів, які визначають рівень життя сільського населення на сучасному етапі, вказує на незадовільний стан соціального розвитку сільських територій, для яких в даний час характерні глибока демографічна криза, відсутність мотивації праці, безробіття, відтік трудових ресурсів, занепад соціальної інфраструктури і поступове «вимирання» населених пунктів.

У 2010 році поселенська мережа Житомирської області налічувала 1613 сільських населених пунктів, що вже на 6 населених пунктів менше, ніж у 2009 році. На 1 січня 2010 року в області проживало 1285,8 тис. осіб, з них 742,2 тис. осіб (57,7%) мешкало у містах та селищах міського типу (у 1939 році – 20,5%) та 543,6 тис. осіб – у сільській місцевості. За останні п'ять років чисельність сільського населення скоротилась на 45,2 тис. осіб або на 7,6%. Сільська молодь у віці 20-29 років становила 13,0% до всього сільського населення, що говорить про відтік її активної частини. Найбільший відсоток проживаючих у селі становить населення у віці 70 і старше років – 16,6%. Статевий склад населення характеризується перевагою чисельності жінок над чоловіками на 96,4 тис. осіб. На кожну тисячу жінок припадає 861 чоловік, при цьому з віком диспропорція поглиблюється [1].

Хоча в останні роки й спостерігається збільшення кількості народжених, як у сільських так і в міських поселеннях, проте цей показник майже у 1,5 рази менший за показник кількості померлих – не відбувається навіть простого відтворення. Характерним є те, що смертність на селі зростає значно швидше, ніж у місті: якщо за 2005-2009 роки число померлих на 1 тисячу населення на селі складало 2,2 чоловіка, то в місті – 1,0 чоловік. За ці роки смертність на селі перевищувала смертність в місті на 65,7-69,9%.

На формування чисельності сільського населення значно впливають міграційні процеси – у 2009 році сальдо міграції за всіма напрямками становило мінус 1513 осіб, найбільшим є сальдо міжрегіональної міграції (-1632 особи).

Головною причиною міграції сільського населення є високий рівень безробіття, що спонукає до пошуку роботи поза селом. Як для сільського, так і для міського населення характерним є вищий рівень зайнятості серед осіб віком 35-39 років, на другому місці вікова ланка 30-34 роки.

За даної ситуації в країні, коли прямі інвестиції в сільське господарство, мисливство та лісове господарство у 2009 році склали лише 3,9% (що на 0,4% менше, ніж у 2008 році (4,3%)) до загального обсягу (промисловість 83,5%), неможливо говорити про створення достатньої кількості нових робочих місць для сільського населення, яке традиційно працювало на аграрних підприємствах.

Зважаючи на низьку забезпеченість сільських поселень дільничними лікарнями, дитячими закладами, загальноосвітніми школами, на тлі депопуляційних процесів, міграційного впливу сільської молоді, кількість зайнятих у сільському господарстві (у віці 15-70 років) за останні десять років значно зменшилася. Якщо у 2000 році цей показник становив 134,7 тис. чол., то у 2009 році – 78,3 тис. чол. (на 58,1% менше). Крім того, 15,4% до облікової кількості штатних працівників мають неповну та базову вищу освіту і лише 7,8% – повну вищу освіту.

Вкрай низькою залишається мотивація до праці сільськогосподарських товаровиробників. Середньомісячна заробітна плата найманих працівників у сільському господарстві у 2009 р. становила 797 грн., в промисловості – 1607 грн. або 53,3% та 107,6% до середньообласного показника (1493 грн.), відповідно. Частка заробітної плати у структурі сукупних доходних ресурсів сільських сімей в середньому по області становила лише 25%. Для населення старших вікових груп характерним є прикладання праці в особистих селянських господарствах, які забезпечують хоч і невисокий, але достатній для прожиття рівень доходів. Це говорить про непрестижність роботи в даній галузі, яка до того ж є й низькооплачуваною.

В табл. 1 наведені основні показники роботи сільськогосподарських підприємств регіону за 2000-2009 роки. Якщо проаналізувати рентабельність усієї діяльності сільськогосподарських підприємств за десять років, то маємо наступну картину: у 2001-2003 роках вона взагалі була збитковою і лише з 2004 року намітилась тенденція до зростання. Але, з 2007 року вона знову йде на спад і у 2009 році становила лише 1,3%, що на 12,5 п.п. менше 2000 року [1].

Таблиця 1. Основні показники роботи сільськогосподарських підприємств регіону

Показники	Роки									
	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Рентабельність усієї діяльності сільськогосподарських підприємств, %	13,7	-7,8	-18,4	-13,4	2,4	5,9	9,2	7,3	6,9	1,3
Частка збиткових підприємств, %	40,0	75,6	87,7	81,4	62,2	61,2	57,9	40,1	42,5	46,8
Середньорічна кількість штатних працівників у сільськогосподарському виробництві, тис. чол.	101,3	91,6	78,3	65,6	51,8	42,7	34,6	27,1	21,8	19,4
Середньомісячна заробітна плата штатних працівників у сільськогосподарському виробництві, грн.	92	120	133	146	203	284	386	476	693	797

Спостерігаємо різкі скачкоподібні коливання, що є вкрай негативним явищем, яке веде до дестабілізації розвитку. Поряд з цим частка збиткових підприємств за останні три роки майже досягла рівня 2000 року. Тривожним є показник працюючих в сільському господарстві – у 2009 році, в порівнянні з 2000 роком, він зменшився у 5 разів. Незважаючи на позитивну динаміку росту середньомісячної заробітної плати у минулих роках, її розмір в області на 20-30% відставав від середнього показника по Україні.

Однією з головних проблем на селі залишається забезпечення нормальних житлових умов для його мешканців. У 2009 році з 1613 сільських населених пунктів регіону лише 179 мали водопровід, 27 – каналізацію, 520 – газифіковані.

У незадовільному стані в селі знаходяться об'єкти освіти, здоров'я і культури. Наявна матеріальна база культурно-побутових об'єктів не задовольняє норми, в більшості випадків вони не мають сучасного технічного обладнання для навчання, не вистачає педагогічного персоналу, а рівень його професійної освіти нижчий, ніж у місті. Забезпечення дітей у селі дошкільними закладами у 2009 році складало лише 28%, в той час як у місті – 68%. Введення в експлуатацію нових дитячих дошкільних закладів відбувається дуже нерівномірно і повільно.

До негативних наслідків у соціальному плані призводить руйнування інфраструктури сільських лікувальних установ. Потенціал сільських дільничних лікарень з року в рік скорочується, практично припинені виїзні форми медичного обслуговування, знизилися обсяги і якість профілактичних медичних заходів. Чисельність культурних закладів клубного типу в сільській місцевості скоротилася в порівнянні з 1990 роком на 30%. Вкрай низький сучасний рівень соціальної інфраструктури села створює реальні передумови для погіршення соціально-демографічної ситуації в сільській місцевості. Подолання проблем, вимагає безпосереднього втручання держави шляхом фінансування конкретних цільових програм соціального розвитку села.

Ситуація із зайнятістю на селі прямо залежить від ефективності державної політики. Для сільської місцевості особливе значення має розширення сфер зайнятості, яке можна досягти шляхом розвитку підсобних промислових, переробних підприємств, докорінного поліпшення соціальної інфраструктури села та підтримки розвитку фермерства й підприємницької діяльності.

На перший план повинна висуватись не економічна парадигма господарювання, а людина з її духовними, культурними, господарськими та іншими потребами. Територіальний індивідуальний підхід в політиці розвитку сільських територій повинен бути спрямований на диверсифікацію сільської економіки, що сприятиме вирішенню таких проблем, як безробіття, низький рівень доходів тощо. При цьому необхідно враховувати територіальні ендегенні чинники: фізичні ресурси, людські ресурси, діяльність підприємств та робочі місця, територіальну культуру та ідентичність, зовнішні відносини. Необхідно забезпечити еволюцію наявних ресурсів та збереження багатогранності сільської території як середовища життя та діяльності людини.

Прагнення України до інтеграції в ЄС потребує невідкладної корекції ситуації, яка склалася на селі, і швидкого прийняття рішень у цій сфері розвитку людського потенціалу нашої держави.

Список використаних джерел:

1. Житомирщина у цифрах у 2010 році: стат. збір. / за ред. Г.А. Пашинської. – Житомир: Головне управління статистики у Житомирській області, 2011. – 152 с.

Д.е.н. Продиус І.П., к.е.н. Пріступа М.П.
Одеський національний політехнічний університет, Україна

ЕФЕКТИВНИЙ РЕГІОНАЛЬНИЙ РОЗВИТОК НА ОСНОВІ КЛАСТЕРІЗАЦІЇ

З англійської мови термін “cluster” переводиться як гроно, букет, щітка, або як група, скупчення, зосередження (наприклад, людей, предметів), або як бджолиний рій, буквально – “зростати разом”. Кластер – це також, крім всього іншого, і математичний термін, що позначає фізично близьке розташування логічно пов'язаних об'єктів у межах однієї області [1]. Подібне значення вкладається і в економічний зміст (визначення, поняття) цього слова.

В умовах сучасних глобалізаційних перетворень кластерні об'єднання є однією з найефективніших форм організації інноваційних процесів, форм регіонального розвитку, за якої на ринку конкурують вже не окремі підприємства, а цілі комплекси, що скорочують свої витрати завдяки спільній технологічній кооперації [2]. Об'єднання у кластери формують специфічний економічний простір з метою розширення сфери вільної торгівлі, вільного переміщення капіталу та людських ресурсів.

Основна мета кластера – підвищити внутрішню та міжнародну конкурентоздатність його членів за рахунок комерційного і некомерційного співробітництва, наукових досліджень та інновації, освіти, навчання і заходів політики підтримки. Кластерні механізми або локальні мережі територіально-виробничі системи – є джерелами та факторами економічного зростання територій [3].

У останнє десятиріччя регіональна політика, що заснована на кластерах, слугує найбільш успішним інструментом підвищення конкурентоздатності регіонів у західних країнах. Кластери є рушійними силами економічного зростання та зростання зайнятості в багатьох регіонах світу [4; 5].

Позитивні ефекти кластерної взаємодії: зростання продуктивності; підвищена сприйнятливість до можливостей інновації та високої спеціалізації; розширений доступ до ринків збуту, спеціалізованим постачальникам, послугам, кваліфікованій робочій силі, технологічним знанням; підвищений рівень формування нових підприємств; більша гнучкість та ефект великого масштабу; спільна діяльність; колективна ефективність [6].

Для того, щоб кластери успішно розвивалися, потрібні гарантії їх підтримки з боку місцевої влади та підприємців. План розвитку кластерів не може бути нав'язаний збоку. Так в рамках інституціоналізації стратегій необхідно створювати спеціальні структури, які поєднують представників всіх зацікавлених сторін і гарантують стабільність проекту. Принцип дії подібних структур ґрунтується на взаємодії влади та бізнесу і сприяє створенню сприятливого для бізнесу клімату в регіоні. Основою структур із впровадження стратегій є робочі

групи з кожного кластеру й окремих базових напрямків як розвиток людських ресурсів і залучення іноземних інвестицій. Такі структури дозволяють нівелювати політичні зміни в місцевій владі, гарантувати виконання розроблених стратегій та повинні допомогти кластерам сформуватися і стійко рухатися у заданому напрямі розвитку.

Кластер надає ряд переваг як учасникам кластера, так і регіону, де перебуває кластер: взаємне збагачення досвідом, знаннями, ідеями; вільний доступ до інформації щодо маркетингу, технологій, потреб споживачів, конкурентів та обмін інформацією щодо різних аспектів діяльності; формування єдиних фінансових відносин, взаємна фінансова підтримка між всіма членами кластера, можливість залучення додаткових фінансових ресурсів, інвестицій; можливість доступу до спеціалізованих факторів виробництва і людських ресурсів, об'єднання усіх компонентів виробничого процесу задля досягнення конкретного економічного результату від постачальників до споживачів; взаємодоповнюваність складових частин кластера завдяки проведенню наявного ефективного сумісного маркетингу, рекламних компаній, торгових ярмарок, рекомендацій фірм та просуванню на ринок продукції фірм кластера [7, с. 10-11].

Кластерні об'єднання сьогодні є однією з найефективніших форм організації інноваційних процесів, за якої на ринку конкурують вже не окремі підприємства, а цілі комплекси, що скорочують свої трансакційні витрати завдяки спільній технологічній кооперації компаній. Об'єднання у кластери формують специфічний економічний простір з метою розширення сфери вільної торгівлі, вільного переміщення капіталу та людських ресурсів, а отже, виконують функції структуроутворюючих елементів глобальної системи.

Саме для України, особливо в умовах все зростаючої глобалізації та конкуренції питання скорішого створення та сприяння ефективному розвитку кластерних об'єднань набувають особливої актуальності та мають безумовну перспективу, особливо в умовах змін, що відбуваються у світовій економіці, у якій на перший план виходить володіння якісно новим видом перспективних новітніх ресурсів, а саме інформацією, інноваціями та інтелектом.

Таким чином, на сьогоднішній день застосування кластерного підходу в Україні є необхідною умовою для відродження вітчизняного виробництва, підвищення ефективності інноваційного розвитку регіонів, досягнення високого рівня економічного розвитку та конкурентоспроможності. В умовах все зростаючої глобалізації та конкуренції, сприяння ефективному розвитку кластерних об'єднань набувають особливої актуальності та мають безумовну перспективу, особливо в умовах змін, що відбуваються у світовій економіці, у якій на перший план виходить володіння якісно новим видом ресурсів, а саме інформацією, інноваціями та інтелектом.

Список використаних джерел:

1. Семенов Г.А. Створення кластерних об'єднань в умовах нової економіки: монографія / Г.А. Семенов, О.С. Богма. – Запоріжжя: КПУ, 2008. – 244 с.
2. Буряк П. Перспективи створення інтегрованих підприємницьких структур / П. Буряк // Вісник економічної науки України. – 2006. – № 2. – С. 182-184.

3. Гусаков А. Кластеры предприятий как средство повышения конкурентоспособности региональной экономики / А. Гусаков // Менеджмент сегодня. – 2004. – № 2. – С. 46-51.
4. Каніщенко Н. Формування національних галузевих кластерів в умовах інтернаціоналізації / Н.Каніщенко // Формування ринкових відносин в Україні. – 2006. – № 4(59). – С. 71-74.
5. Кульнева Г.М. Технопарк і кластер як моделі розвитку регіонів / Г.М. Кульнева, Р.Г. Бобровникова, Т.М. Тіховська // Держава та регіони. – 2006. – № 1. – С. 148-152.
6. Каніщенко Н.Г. Кластеризація як чинник конкурентоспроможності національної економіки: автореф. дис. канд. екон. наук: 08.00.01 / Н.Г. Каніщенко. – К.: Київ. нац. Університет ім. Т. Шевченка, 2009. – 20 с.
7. Длугопольський О. Кластерна модель розвитку промислового виробництва як фактор ефективних структурних реформ / О. Длугопольський // Часопис-XXI. – 2003. – № 2. – С. 10-18.

К.е.н. Савел'єва Т.М., Гаркушева Є.О.

Донбаська національна академія будівництва та архітектури, Україна

РЕАЛІЗАЦІЯ ІНВЕСТИЦІЙНОГО ПРОЦЕСУ У ВУГІЛЬНІЙ ПРОМИСЛОВІСТІ УКРАЇНИ НА ЗАСАДАХ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

Об'єктивною передумовою і основним змістовним чинником структурної перебудови промисловості України виступає інвестиційна діяльність. Підвищення її ефективності дозволяє стабілізувати функціонування національного господарства в теперішній час і забезпечити прискорений розвиток у перспективі, що сприятиме високому рівню економічної безпеки на рівні держави, окремих регіонів і галузей, підприємств. Актуальність завдань щодо підвищення ефективності інвестиційної діяльності зростає в ситуації, коли інвестиційні ресурси є не тільки умовою подальшого розвитку, а засобом безпосереднього виживання суб'єктів господарювання. Прикладом наведеної ситуації виступає вугільна промисловість України, що формує засади енергетичної безпеки держави та сприяє розв'язанню низки соціально-економічних проблем як на загальнонаціональному так і на регіональному рівнях. Результати численних досліджень свідчать, що інвестиційна діяльність у вугільній промисловості характеризується нестабільністю, нестійкістю і залежністю від державних дотацій, що призводить до дестабілізації соціально-економічної ситуації в галузі. Джерела надходження інвестицій, їх обсяги та напрями використання не відповідають вимогам щодо забезпечення саморозвитку і прогресу. Отже, варто визначити, що інвестиційна діяльність повинна здійснюватись з урахуванням принципів та критеріїв економічної безпеки з метою подолання негативних диспропорцій функціонування галузі та забезпечення найбільшої віддачі від інвестицій.

Теоретичні та прикладні аспекти економічної безпеки інвестиційного процесу, як узагальнюючої категорії економічної ефективності системи будь-якого рівня розглядаються в працях таких дослідників, як: М.Алікаєва, О.Барановський, М.Туріянська, І.Гусєв, В.Кириленко, О.Новикова, Н.Стриженченко та інші. Не зважаючи на розробленість питань щодо сутності та місця інвестиційної діяльності в системі складових економічної безпеки, значне коло питань у

наведеній сфері залишається невирішеним. Зокрема, дискусійними залишаються питання щодо оцінки економічної безпеки інвестиційного процесу, у тому числі на рівні окремих галузей. Недостатня розробленість наведених аспектів зумовлює актуальність теми дослідження та її практичну цінність.

В цьому зв'язку, *метою дослідження* є визначення напрямів корегування інвестиційної діяльності у вугільній промисловості з метою дотримання умов економічної безпеки.

Вугільна промисловість України відноситься до стратегічних галузей господарювання, оскільки є основою енергетичної незалежності держави. Підтвердженням цієї тези є перспективний план видобутку і споживання основних видів паливно-енергетичних ресурсів (ПЕР) в Україні, складений згідно з планом ЄС. Відповідно нього, частка вугілля як енергоресурсу за період 2000-2030 рр. зросте із 28,8 до 38,3% в структурі державного паливно-енергетичного балансу при скороченні частки споживання газу та ядерної енергії [1]. В той же час вугільна галузь є безумовним лідером по кількості і напруженню соціально-економічних проблем, серед яких найбільш гострими є: укр. застарілий морально та фізично зношений шахтний фонд; хронічна нестача коштів (власних, державної підтримки, запозичень, недержавних інвестицій); неефективна система управління галуззю; низький рівень менеджменту на державному рівні тощо [2].

Розв'язання наведених проблем можливе шляхом активізації інвестиційного забезпечення галузі, що є досить значною проблемою при відсутності або нестачі власних коштів у підприємств та обмеженості бюджетного фінансування. В зв'язку з цим, особливої актуальності набувають питання удосконалення техніко-технологічного оновлення вугільної галузі через забезпечення економічної безпеки інвестиційного процесу на рівні галузі.

Головною метою економічної безпеки інвестиційної діяльності як категорії є забезпечення стійкого і максимально ефективного механізму реалізації інвестицій, що визначає захищеність і дотримання балансу інтересів окремих суб'єктів – учасників процесу інвестиційної діяльності в ході її реалізації. В зв'язку з цим, критерієм економічної безпеки інвестиційної діяльності є досягнення ефекту або кінцевої мети інвестиційної діяльності всіма учасниками інвестиційної діяльності в ході реалізації окремого інвестиційного проекту. Відповідно до існуючих програмних документів, пріоритетними заходами щодо стабілізації стану функціонування вугільної промисловості України виступають: підвищення ролі вугільної промисловості у забезпеченні енергетичної безпеки держави і сприянні розвитку вітчизняного металургійного комплексу; реформування відносин власності та удосконалення системи управління галуззю; удосконалення ринку вугільної продукції; фінансове оздоровлення підприємств вугільної промисловості; підвищення рівня безпеки та охорони праці шахтарів; розв'язання соціальних та екологічних проблем [3]. В свою чергу, інвестиції як засіб техніко-технологічного оновлення підприємств галузі можуть забезпечити подолання більшості проблем її функціонування та створити умови для подальшого розвитку у довгостроковій перспективі.

Аналіз статистичних даних свідчить про зростання обсягів інвестиційних ресурсів у вугільну промисловість Донецької області (табл. 1).

Таблиця 1. Стан інвестиційного забезпечення вугільної промисловості Донецької області [4]

Показники	Аналізований період							
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Освоєно інвестицій у фактичних цінах, млн. грн.	750,4	999,6	1563,4	1654,9	1525,0	2170,9	3399,5	2262,6
У відсотках до загального обсягу по області	19,6	20,6	21,6	17,2	13,0	12,8	15,4	17,4

Аналіз інформації щодо напрямів залучення і джерел використання інвестиційних коштів за 2002-2008 рр. [4] дозволяють виявити наступні особливості інвестиційної діяльності в вугільній промисловості Донецької області: нестабільний характер, оскільки періоди збільшення обсягів вкладених коштів чергуються з періодами їх скорочення; переважними джерелами відтворення основного капіталу вугільних підприємств є власні кошти підприємств та організацій і кошти державного бюджету, при чому питома вага останніх в загальному обсязі інвестицій щорічно скорочується; основним напрямом використання інвестицій в вугільній промисловості є капітальні вкладення, при чому більша їх частина спрямована на придбання машин та обладнання для потреб вугледобувних підприємств та в меншому ступені – на капітальне будівництво; основним напрямом відтворювальних процесів вугледобувних підприємств в області є розширене відтворення виробничих потужностей, в першу чергу – технічне переоснащення і реконструкція діючих підприємств.

Виходячи з наведених умов та специфічних критеріальних показників, що відбивають ступінь стабілізації роботи вугільної галузі за рахунок вкладання інвестиційних ресурсів, проведено оцінку рівня економічної безпеки інвестиційного процесу. Результати оцінки рівня економічної безпеки інвестиційної діяльності на підприємствах вугільної промисловості Донецької області, проведені за допомогою наведеної методики сформулювали наступні результати щодо її рівня: 2003 – 4,16%; 2004 – 42,31%; 2005 – 41,67%; 2006 – 42,87%; 2007 – 44,3%; 2008 – 42,23%. Наведені значення відповідно до вербально-числової шкали Харінгтона свідчать, що рівень економічної безпеки інвестиційного процесу у вугільній промисловості Донецької області не можна вважати абсолютно ефективним, оскільки він відповідає зоні загрозової небезпеки. У зв'язку з цим, виникає об'єктивна необхідність зміни тих параметрів інвестиційного механізму, що є обмежувачами і підтримки тих елементів, що є сприятливими. З цією метою доцільне використання процесів економіко-математичного моделювання економічних систем, що дозволять зрозуміти причинно-наслідкові зв'язки в економіці та обрати більш обґрунтоване управлінське рішення.

Для обробки даних на практиці використовуються визначений набір пакетів прикладних програм, серед яких значне місце займає BP_STAT (ППП). Да-

ний ППП дозволяє проводити аналіз економічних даних у динаміці, виявляти і характеризувати основні тенденції розвитку досліджуваного процесу, що дають можливість відобразити його зміни в часі у вигляді деякої економіко-статистичної моделі. Результативним показником в цьому випадку виступатиме рівень економічної безпеки інвестиційної діяльності, як параметр, що в узагальнюючому вигляді характеризує ефективність досягнення інвестиційних завдань. Стандартизованими змінними виступатиме інформація про інвестиції в основний капітал підприємств вугільної промисловості Донецької області за 2003-2008 рр.

Проведений аналіз свідчить про те, що при виборі варіанту розподілу інвестицій слід враховувати мінімальні та максимальні значення всіх визначених груп характеристик інвестиційного процесу, що наочно представлені в табл. 2.

Таблиця 2. Обмежуючі та сприятливі чинники впливу на економічну безпеку інвестиційної діяльності вугільних підприємств Донецької області

Параметри інвестиційного процесу	Обмежуючі		Сприятливі	
	назва чинника впливу	ступінь впливу, %	назва чинника впливу	ступінь впливу, %
По джерелах фінансування інвестицій	кошти державного бюджету	93,3	власні кошти підприємств	18,9
По обсягах інвестицій за на-прямами відтворення	підтримка діючих потужностей	58,8	будівництво нових (розширення діючих) об'єктів	15,1
По напрямкам (об'єктам) вкладення капітальних ін-вестицій	придбання інших матеріальних активів	60,4	витрати на капітальне будівництво	17,7

Відповідно до покладених в основу розрахунку параметрів та отриманих результатів дозволено зробити наступні висновки: досягнення високого рівня економічної безпеки інвестиційної діяльності повинне ґрунтуватися на максимізації застосовування власних коштів підприємств та організацій при залученні у разі необхідності кредитних і інвестиційних ресурсів та мінімізації коштів державного бюджету, як найбільш обмежуючому факторі; в сфері розміщення інвестиційних ресурсів важливим завданням поточного періоду є забезпечення капітальних ремонтів вугільних підприємств в повному обсязі та розширення діючих шахт або будівництво нових при обмеженні витрат інвестиційних ресурсів на технічне переоснащення або реконструкцію і придбання інших матеріальних активів.

Висновок. Відповідно до результатів проведеного дослідження, можна зробити висновок про необхідність корегування інвестиційної діяльності на підприємствах вугільної промисловості України з метою забезпечення найвищого рівня економічної безпеки їх функціонування та розвитку у перспективних періодах.

Список використаних джерел:

1. Бараннік В.О. Аналіз паливно-енергетичного балансу країни з точки зору енергетичної незалежності / В.О. Бараннік // Стратегічна панорама. – 2004. – № 3. – С. 15-24.
2. Енергетична стратегія України на період до 2030 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://eneco.com.ua>
3. Про затвердження Програми «Українське вугілля»: Постанова Кабінету Міністрів України від 19.09.2001. № 1205 // Офіційний вісник України. – 2001. – № 38. – Ст. 1731.
4. Інформація про капітальні інвестиції, інвестиції в основний капітал підприємств вугільної промисловості Донецької області за 2002-2008 рр.: Лист Державного комітету статистики України Головного управління статистики у Донецькій області №03/5-18/189 від 21.07.2009. – Донецьк, 2009. – 12 с.

К.ф.-м.н. Седельников А.В., Климачёва И.А., Хнырева Е.С.

*Институт энергетики и транспорта Самарского государственного
аэрокосмического университета имени академика С.П. Королева
(национальный исследовательский университет), Российская Федерация*

АНАЛИЗ ДИНАМИКИ ИЗМЕНЕНИЙ ПРОИЗВОДСТВА РАСТИТЕЛЬНЫХ И ЖИВОТНЫХ МАСЕЛ И ЖИРОВ В КРИЗИСНЫЙ ПЕРИОД В САМАРСКОЙ ОБЛАСТИ

Общероссийский классификатор видов экономической деятельности (ОКВЭД) входит в состав Единой системы классификации и кодирования технико-экономической и социальной информации (ЕСКК) Российской Федерации. Общероссийский классификатор видов экономической деятельности ОК 029-2007 (КДЕС Ред. 1.1), введенный в действие с 1 января 2008 года до 1 января 2011 года без отмены данного Классификатора, используется совместно с Общероссийским классификатором продукции по видам экономической деятельности при проведении всероссийского экономического обследования хозяйствующих субъектов и разработке базовых таблиц «затраты-выпуск». Одним из важных подразделов является ДА производство пищевых продуктов, включая напитки, и табака. Производство пищевых продуктов включает переработку продукции растениеводства, животноводства, рыболовства и рыбноводства в пищевые продукты и напитки для людей и животных, а также производство различных промежуточных продуктов, которые не являются пищевыми. Класс 15 систематизирован по видам деятельности, относящимся к различным продуктам: переработке мяса, рыбы, фруктов и овощей, производству жиров и масел, молочных продуктов, мукомольной продукции, кормов для животных, прочих пищевых продуктов, включая напитки. На производство пищевых продуктов влияют сезонные факторы, демографическая ситуация. Анализ демографической ситуации в рассматриваемый период в Самарской области показывает, что численность населения области примерно оставалась постоянной [1]. Поэтому, было решено, не учитывать эти изменения в модели.

За основу были взяты данные за 2008 год, представленные на рис. 1 – динамика изменения объема производства за 2008 год. Были построены две

аддитивные модели тренда и сезонности. В основу первой модели был положен полином шестого порядка (модель 1 на рис. 1).

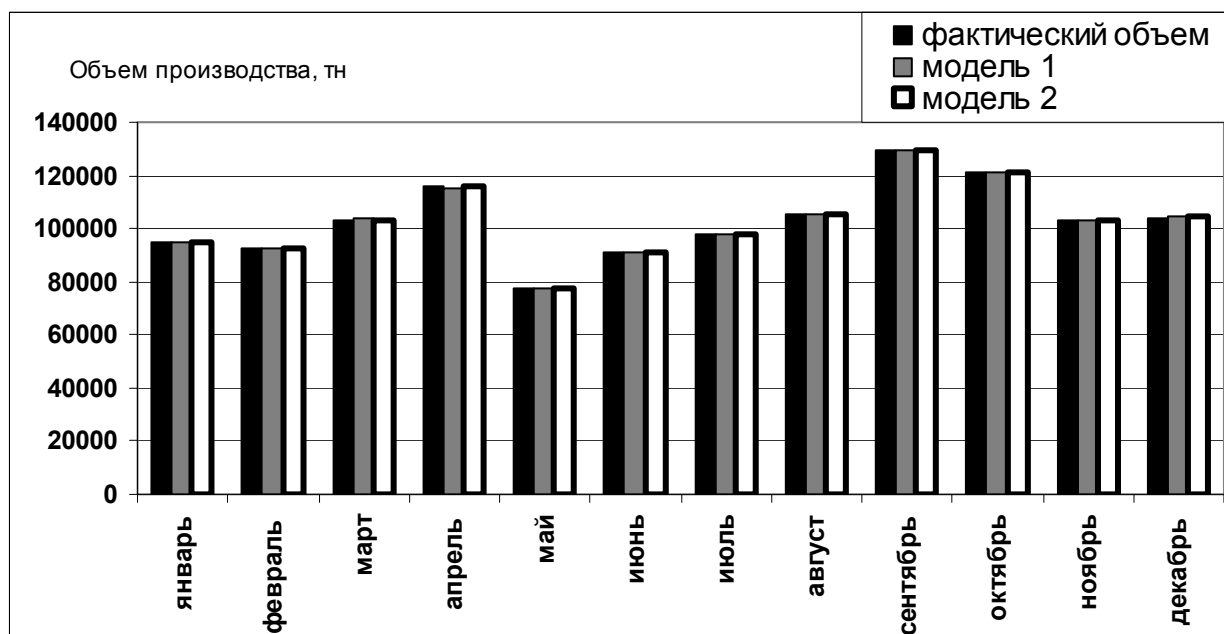

Рис.1. Динамика изменения объема производства за 2008 г.

Вторая модель представляет собой тривиальную модель линейной парной регрессии и шестнадцать гармоник сезонности (модель 2 на рис. 1). На основе этой модели построен прогноз объемов производства продукции на 2009 и 2010 гг. (рис.2 и рис. 3 соответственно).

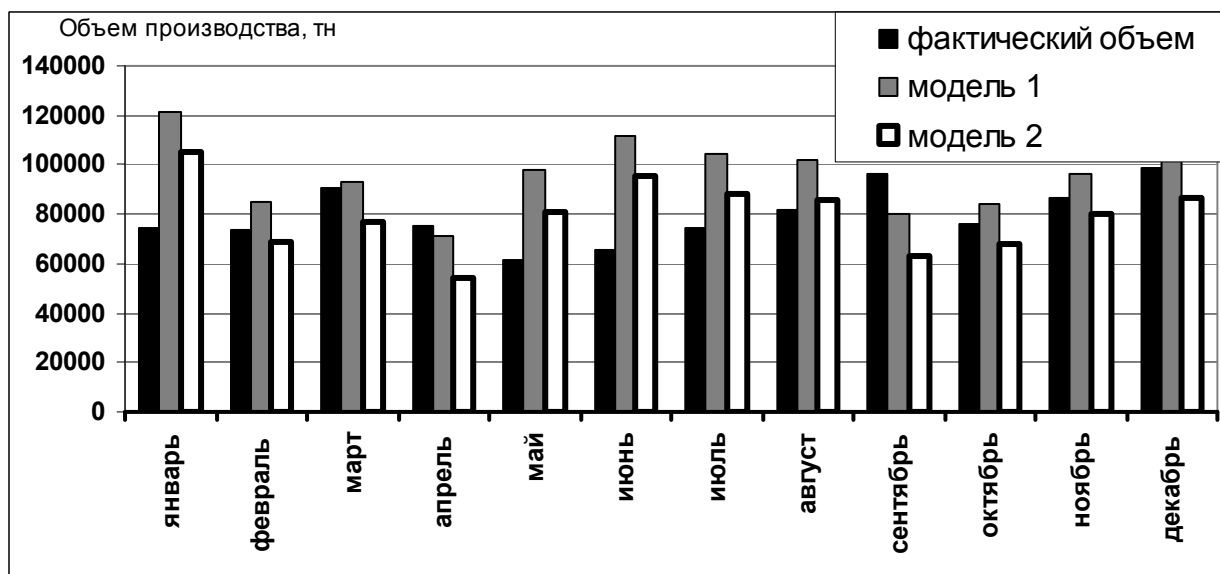

Рис. 2. Динамика объемов производства за 2009 г.

На рис. 2 и 3 показаны реальный объем производства, прогнозируемый объем производства по модели 2 (рис. 1) при условии постоянства среднего значения месячного объема производства. Прогноз годового объема производства был завышен относительно фактического на 20,6% в 2009 г. и на 9,3% в

2010 г. Прежде всего, такое расхождение связано с кризисом 2008-2009 гг. Поэтому было принято решение, не меняя гармоник сезонности, скорректировать среднее значение месячного объема производства, построив таким образом модель скользящего среднего. При этом удалось добиться сходимости прогнозов на 2009 г. до 0,2%, а на 2010 г. до 5,5%.

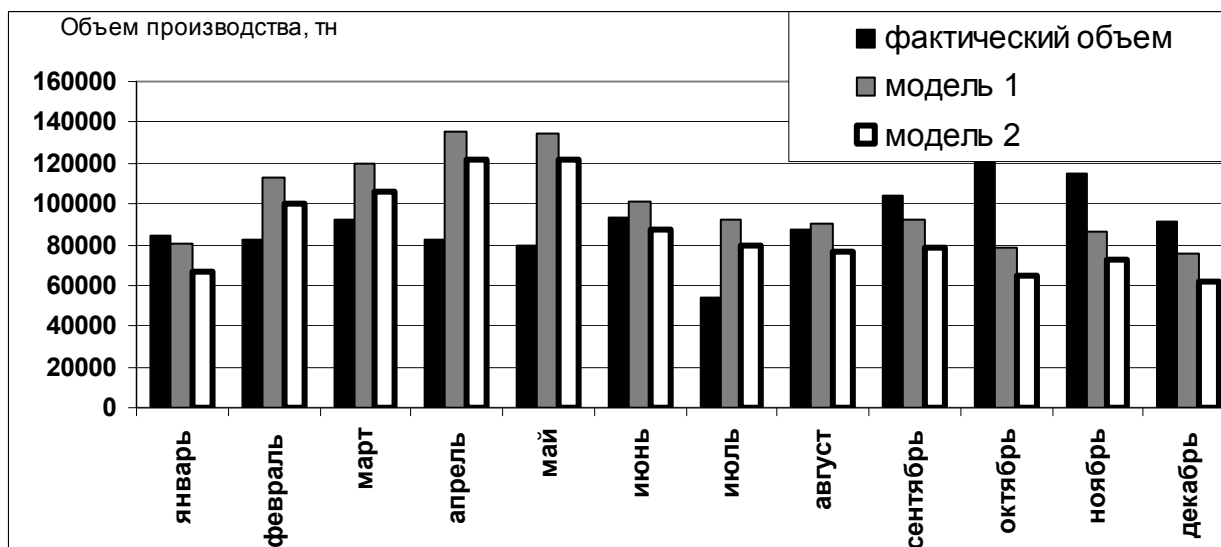

Рис. 3. Динамика объемов производства за 2010 г.

Таким образом, можно сделать вывод о сохранении внутренней структуры объемов производства при неизменности сезонных особенностей и констатировать тот факт, что кризис повлиял только на средние значения месячного объема производства. Построенная модель хорошо согласуется с фактическими объемами и может быть использована для прогноза в 2011 г. Также можно предположить, что расширение объема выборки путем включения в нее данных за 2009 г. вряд ли улучшит качество прогноза, поскольку с помощью данных кризисного периода не удастся построить прогноз на посткризисный период.

Список использованных источников:

1. Самарская область – Википедия [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://ru.wikipedia.org/wiki/%D1%E0%EC%E0%F0%F1%EA%E0%FF_%EE%E1%EB%E0%F1%F2%FC

К.э.н. Смагулова Ш.А., Радько Н.М.

*Казахский экономический университет им. Т. Рыскулова,
Республика Казахстан*

ГОСУДАРСТВЕННОЕ СТИМУЛИРОВАНИЕ ИНВЕСТИЦИОННО-ИННОВАЦИОННОГО РАЗВИТИЯ РЕГИОНА

Выделяют три главных типа моделей научно-инновационного развития промышленно развитых стран: 1) страны, ориентированные на лидерство в науке, реализацию крупномасштабных целевых проектов, охватывающих все стадии научно-производственного цикла (США, Англия, Франция); 2) страны,

ориентированные на распространение нововведений, создание благоприятной инновационной среды (Германия, Швеция, Швейцария); 3) страны, стимулирующие нововведения путем развития инновационной инфраструктуры (СНГ). Целями научной и инновационной политики ведущих стран мира являются: увеличение вклада науки и техники в развитие экономики страны; рост конкурентоспособности национального продукта; укрепление безопасности страны; сохранение и развитие сложившихся научных школ [1].

На основе анализа, нами было установлено, что в Казахстане используется сочетание 2) и 3) типа инновационных моделей. Научный потенциал страны и осуществление исследований в научных организациях, способность ученых генерировать новые идеи и технологии являются огромным ресурсом национальной экономики. Кроме того, большое значение придается инновационным вопросам организации эффективной региональной политики во всех сферах экономики и, главным образом, в отраслях промышленности.

Цель региональной политики Казахстана – это поддержка малого предпринимательства, создание благоприятных условий в тех направлениях деятельности, которые дают максимальный социально-экономический эффект, присущий инновационной экономике. Это вызвано усилением деятельности Правительства в сфере территориального подхода к регулированию развития народного хозяйства для обеспечения рациональных экономических связей между регионами и внедрения новых технологий в индустриальный сектор.

В декабре 2009г., на основе отраслевых планов карты индустриализации и схемы размещения производительных сил, была разработана Программа форсированного индустриально-инновационного развития (ФИИР) Республики Казахстан (РК) на 2010-2014гг. Ее основными *задачами* являются: создание условий для повышения инвестиционной активности национального бизнеса и привлечения иностранных инвестиций. Программа направлена на обеспечение дальнейшей диверсификации и повышение конкурентоспособности экономики в долгосрочном периоде с усилением ее социальной эффективности [2].

На период до 2015 года основным приоритетом политики форсированной индустриализации является реализация крупных инвестиционных проектов в традиционных экспортоориентированных секторах экономики. Для реализации конкретных проектов используются интегрированные финансовые продукты, комбинирующие различные финансовые инструменты и иные меры государственной поддержки инвестиций, включая фискальное стимулирование, гарантирование спроса, размещение на территориях СЭЗ и др. [3].

В соответствии с программой, Президентом РК утверждены следующие приоритетные отрасли (рис.1), развитие которых будет способствовать повышению количественных показателей роста национальной экономики и ее «качественному» улучшению посредством диверсификации структуры промышленного производства и экспорта, развития несырьевых отраслей.

Инвестиции в приоритетные сектора экономики будут обеспечены через прямое бюджетное финансирование; частные зарубежные и отечественные ин-

вестиции, включая инвестиции национальных компаний. В этой связи, рассмотрим пример индустриально-инновационного развития РК на уровне региона, а именно Жамбылской области.

Жамбылская область – это 144,2 тыс. кв. км площади, 1 млн. 100 тыс. населения, регион богат цветными металлами, фосфоритами, плавиковым шпатом, золотом, медью, ураном, баритом, облицовочными, поделочными и техническими камнями, строительными материалами, природным газом и пр.

Рис. 1. Приоритетные отрасли экономики Казахстана [2]

На самом деле, регион может производить и поставлять на экспорт высококачественную химическую продукцию – желтый фосфор, минеральные удобрения, кальцинированную соду, баритовую и кремниевую продукцию; на национальном рынке – выступать в качестве производителя и поставщика строительных материалов, высококачественной агропромышленной продукции и др. На начало 2011г. в промышленном секторе экономики данной области произведено промышленной продукции на 204,3 млрд. тенге (1 долл. США – 150 тенге), это на 102,2% больше чем в 2009г. Возросли объемы производства в обрабатывающей промышленности, в производстве и распределении электроэнергии, газа и воды, добыча природного газа, и др.

На территории области, в рамках программы ФИИР, как один из пилотных проектов осуществляет свою деятельность ТОО "Таразский металлургический завод", динамично развивающийся и перспективный завод по производству ферросплавов и электродной массы не только в южном Казахстане, но и по всей территории республики. ТОО «Таразский металлургический завод» – это «прорывной проект» в рамках государственной программы «30 корпоративных лидеров Казахстана». Предприятием произведено 25,7 тыс. тонн ферросиликомарганца в 2010г., что в 1,9 раза больше, чем в 2009г., поставка его на экспорт возросла в 5,3 раза.

ТОО «Таразский металлургический завод» отличается своей уникальностью и конкурентоспособностью среди других металлургических организаций тем, что он может работать на некондиционном сырье, перерабатывая как марганцевое, так и железомарганцевое сырье, производя комплексную перера-

ботку сырья. Помимо этого, заводом впервые в мире отработана технология получения марганцевых окатышей из некондиционного марганцевого и железо-марганцевого отсеков. Предприятие осуществляет свою деятельность согласно кластерной модели, начиная от добычи руды, и заканчивая реализацией готовой продукцией.

Одним из приоритетов увеличения экономического роста в стране является государственное стимулирование инвестиционно-инновационного потенциала всей республики и каждого региона в отдельности. Так, для дальнейшего успешного роста экономики Жамбылской области необходимо расширенное инвестирование по приоритетным направлениям.

Центральное место в системе прямого государственного регулирования Казахстана занимает финансирование НИОКР и инновационных проектов из бюджетных средств. Имеет место не только бюджетные ассигнования на финансирование НИОКР, но и частные. Государство в свою очередь может оказывать влияние на объемы инвестирования. К примеру, повышение предложения денег позволит обеспечить краткосрочный экономический рост без эффекта вытеснения, но оказывает противоречивое воздействие на динамику чистого экспорта. Развитие металлургии и производство металлических изделий стоит на 1-м месте в списке приоритетных отраслей, куда необходимо вливать государственные, частные и зарубежные инвестиции.

Рассмотрим развитие экономики области в краткосрочном периоде. Увеличение денежной массы (M_s) сопровождается снижением процентных ставок – R (с R_0 до R_1 , рис.2), т.к. ресурсы для кредитования расширяются, а цена кредита снижается. Это способствует росту инвестиций (I), которые в нашем случае могут быть вложены в металлургический завод. В итоге, совокупные расходы и доход (Y) увеличиваются (с Y_0 до Y_1), вызывая рост потребления (C). Динамика чистого экспорта (X_n) оказывается под влиянием двух противодействующих факторов: роста совокупного дохода (Y) и снижения ставки процента (R). Конкретное изменение величины (X_n) зависит от величин изменения (Y) и (R), а также от значений предельной склонности к импортированию (m') и коэффициента (n) [4].

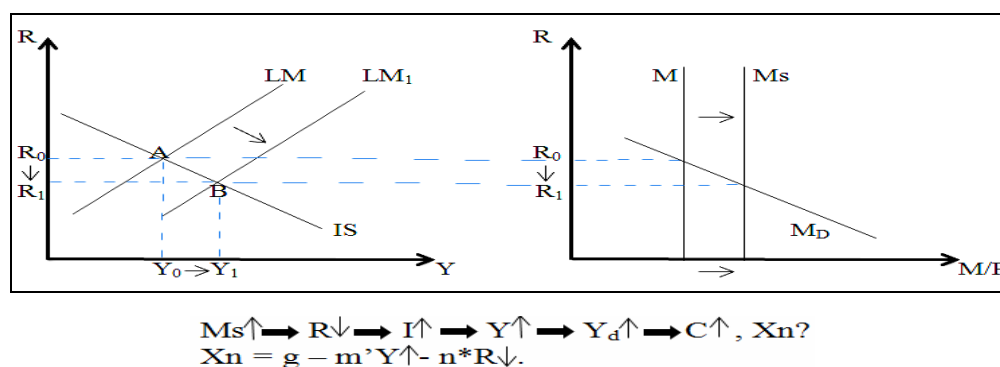

Рис. 2. Влияние увеличения денежной массы на процентную ставку

Таким образом, в соответствии с рис. 2, управляя объемами денежной массы, государство может оказать положительное влияние на объемы инвести-

рования приоритетных инновационных проектов. В нашем случае, благодаря изменению объемов денежной массы в обращении правительство создаст условия для увеличения объемов инвестирования в приоритетные сектора экономики, что, в конечном счете, способствует общему росту экономики не только рассматриваемого региона, но и всей республики.

Вместе с тем, в ходе исследования были выявлены *проблемы* в развитии области, как: государственное регулирование экономики региона носит разрозненный характер; имеющийся научно-технический потенциал используется малоэффективно; имеет место недостаток современных технологий, обеспечивающих конкурентоспособность производимых в области продуктов и услуг, что приводит к низкой привлекательности для инвесторов); высокая энергоемкость химической промышленности.

С целью решения вышеуказанных проблем, нами предлагаются следующие практические *рекомендации*: совершенствование правительственных механизмов системы привлечения банковского кредита и создания условий для развития рынка капитала; разработка и использование системы обязательных отчислений части прибыли от экспорта нефти и нефтепродуктов в топливно-энергетический комплекс; образование венчурных фондов с развитым финансовым капиталом для помощи прорывным проектам и их целевое использование; разработка предложений об изменении налогового законодательства, обеспечивающих значительное повышение инновационной активности; отбор государством инновационных программ должен осуществляться исходя из социально-экономических приоритетов, необходимых для широкомасштабного распространения прогрессивных научно-технических достижений.

Вышеуказанные меры позволят создать необходимые предпосылки для быстрого и эффективного внедрения технических новинок во всех звеньях народнохозяйственного комплекса Казахстана, обеспечить ее структурно-технологическую перестройку, сохранить и развить стратегический научно-технический потенциал в приоритетных направлениях развития и создать необходимые материальные стимулы для сохранения кадрового потенциала науки и техники, как в регионах, так и на уровне всей страны.

Список использованных источников:

1. Владимирова О.Н. Экономическая сущность инновационной восприимчивости как основы формирования региональных инновационных систем / О.Н. Владимирова, О.Ю. Дягель // Региональная экономика: теория и практика. – 2011. – № 27. – С. 26-33.
2. Государственная программа форсированного индустриально-инновационного развития Республики Казахстан [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.government.kz>
3. Официальный сайт Акимата Жамбылской области [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.zhambyl.kz>
4. Мэнкью Н.Г. Макроэкономика: учеб. пособ. / Н.Г. Мэнкью; пер. с англ. – М.: МГУ, 1994. – 736 с.

К.э.н. Смагулова Ш.А., Семикина Е.С.

*Казахский экономический университет им. Т. Рыскулова,
Республика Казахстан*

СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ РЕАЛИЗАЦИИ РЕГИОНАЛЬНОЙ ПОЛИТИКИ В КАЗАХСТАНЕ

Прошедшие 20 лет независимости показали, что унитарное устройство Республики Казахстан (РК) – единственно возможная на данном этапе истории форма существования такого огромного и многонационального государства. По нашему мнению, будущее процветание страны может быть обеспечено только такой формой отношений между центром и субъектами республики, которая учитывает интересы отдельных регионов и всего государства в целом.

В отличие от ранее устоявшейся практики планирования в новой Стратегии территориального развития Казахстана до 2015 года стоит задача не устранить межрегиональные диспропорции, а создать условия для рациональной территориальной организации экономического потенциала, эффективного использования природных, экономических и трудовых ресурсов, географического положения [1].

На смену концепции равномерного развития территорий приходит концепция поляризованного развития, где полюсами роста становятся наиболее динамично развивающиеся города или регионы, интегрированные с региональными и глобальными рынками и выступающие в роли «локомотивов» для всех остальных регионов страны, а в перспективе для всего центральноазиатского региона (табл. 1).

Таблица 1. Основные различия в подходах к региональной политике

№	Государственная политика	Выравнивание уровней развития регионов	Поляризованное развитие регионов
1	Основные параметры	Выделение регионов на основе усредненного социально-экономического потенциала	Создание регионов-«локомотивов роста» (опорных регионов)
2	Административно-территориальное деление	Выделение географически сопряженных территорий, сохранение существующего административно-территориального устройства	Укрупнение административно-территориальных единиц в макро-регионы с опорными городами национального и регионального уровня
3	Базовый механизм управления	Равномерное распределение государственных средств между нуждающимися в поддержке регионами	Направление государственных капитальных вложений в «опорные регионы»

Источник: составлено авторами.

В рамках одного государства резкая дифференциация регионов является нежелательным и даже недопустимым явлением, поскольку это приводит к нарастанию противоречий и социальных конфликтов, затрудняет развитие внутреннего рынка и межрегиональных связей, увеличивает нагрузку на нацио-

нальный бюджет и т.д. Поэтому забота о пространственной организации хозяйства страны является неперменной функцией любого государства [2].

При проведении исследования было выявлено, что по уровню социально-экономического развития регионы РК в границах административных обозначений областей резко отличаются друг от друга. Практически все наиболее важные экономические характеристики и показатели уровня и качества жизни населения колеблются в очень широких диапазонах. Например, разброс между показателем объема валового внутреннего продукта (ВВП) на душу населения между максимальным значением в Атырауской области -3626,0 тыс. тенге (1\$=150 тенге) и минимальным значением в Южно-Казахстанской области – 310,4 тыс. тенге по состоянию на начало 2011 года составил 11,7 раз. Различия в размерах среднемесячной заработной платы на одного работающего составляют между максимальным значением в Атырауской области и минимальным в Алматинской – 3,1 раза. Величина прожиточного минимума колеблется от 134,6% среднереспубликанского показателя в Мангистауской области до 72% – в Южно-Казахстанской [3].

Чтобы лучше проследить диспропорции в развитии регионов, проведем сравнительный анализ двух областей Казахстана, взяв различные по уровню развития регионы. Одна из областей представляет собой развитую область – Карагандинская, вторая область относится к депрессивным – Жамбылская.

Видны отличия во многих социально-экономических и других показателях. Значительная разница прослеживается в таких показателях, как: розничный товарооборот, перевозка грузов и среднемесячная заработная плата. Здесь Карагандинская область намного опережает Жамбылскую. Небольшие различия наблюдаются также в продукции сельского хозяйства, инвестициях в основной капитал, численности занятого и безработного населения.

Рассмотрим подробнее (валовой региональный показатель) ВРП и заработную плату, которые напрямую характеризуют уровень развития регионов, а также уровень жизни их населения. В целом, ВРП Карагандинской области значительно превышает ВРП Жамбылской, однако оба показателя имеют тенденцию к росту, что связано с увеличением объемов производства, вложениями инвестиций и ростом экономики страны (табл. 2).

Таблица 2. Динамика состояния ВРП двух регионов РК за 2006-2010 гг. [3]

Область	Годы				
	2006	2007	2008	2009	2010
Карагандинская	508,9	679,8	922,6	1144,3	1463
Жамбылская	137,2	168,6	192,2	266,5	324,8

Наращивая экономический, инвестиционный, инновационный и другие потенциалы как Карагандинская, так и Жамбылская области вносят свой вклад в экономическое развитие РК, при этом доля вклада областей является не равнозначной: прослеживается опережающее экономическое развитие Карагандинской области по сравнению с Жамбылской (рис. 1).

Определим уровень заработной платы одного работника. Данные показатели в полной мере отражают колебания номинальной заработной платы одного

работника не только двух областей относительно друг друга, но и сравнительно со среднереспубликанским уровнем (рис. 2).

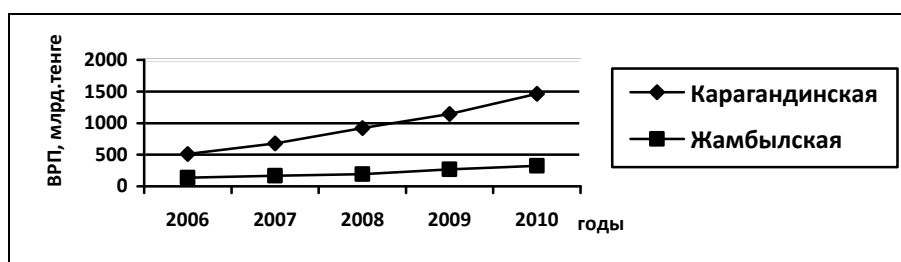

Рис. 1. Динамика ВРП регионов РК за 2006-2010 гг. [3]

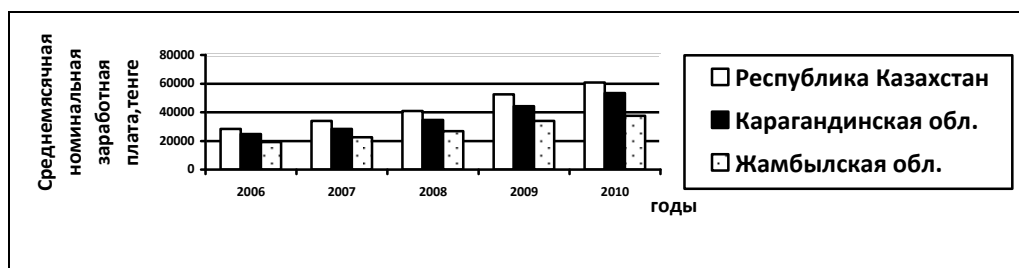

Рис. 2. Среднемесячная заработная плата одного работника в регионах РК [3]

Все вышеперечисленные критерии влияют на общий уровень развития области. К примеру, Жамбылская область, имея неразвитую промышленность, является депрессивной, о чем свидетельствует доля региона в общереспубликанском ВВП и сама величина ВРП области. Они составляют 2,3% или 324 млрд. тенге соответственно. Развитая Карагандинская область имеет 8,7% ВВП страны или ВРП – 1463 млрд. тенге. Объем промышленной продукции данных регионов также существенно различается, примерно в 6,3 раза он будет больше в Карагандинской области.

Оценка внутренней среды регионов, проведенная по методологии SWOT-анализа, на наш взгляд, позволила выявить следующие группы факторов социально-экономического развития исследуемых областей (табл. 3).

Комплексный анализ состояния двух различных по уровню развития областей еще раз доказывает необходимость разработки и реализации четкой и целенаправленной региональной политики в РК. Для сглаживания неравенства в развитии регионов и поддержки отсталых областей Казахстану требуется эффективная государственная программа, рассчитанная на долгую перспективу.

В ходе исследования были сформулированы такие подходы к региональной политике: подход к регионам только с позиций руководства и управления социально-экономическими процессами признан недостаточно эффективным, а более продуктивным является организация регионального развития и его регулирование; переход от политики выравнивания уровней регионального развития к поляризованному или «сфокусированному» развитию в «полюсах роста» с последующим распространением инновационной активности в «нелокомотивных» регионах; осевой подход к формированию территориального пространства страны на основе старых и новых транспортно-коммуникационных коридоров с выходом на внешние рынки [4].

Таблица 3. Факторы социально-экономического развития регионов

Преимущества и благоприятные факторы региона		Риски и сдерживающие факторы региона	
<i>Карагандинская</i>	<i>Жамбылская</i>	<i>Карагандинская</i>	<i>Жамбылская</i>
Расположение в центре страны, связь со всеми регионами РК	Благоприятные природно-климатические условия	Высокий моральный и физический износ производственного оборудования	Неконкурентоспособность отраслей производства
Богатые запасы природных ископаемых	Наличие дешевой рабочей силы	Недостаточное финансирование инновационной сферы	Ограниченная пропускная способность таможенной службы
Высокий образовательно-квалификационный уровень жителей	Наличие сельскохозяйственных угодий	Зависимость финансового благополучия от конъюнктуры мировых рынков	Высокий уровень скрытой безработицы
Возможности региона		Угрозы региона	
Организация производств по выпуску высокотехнологической и наукоемкой продукции	Производство пищевых продуктов с длительными сроками хранения, безотходная переработка	Техническое и технологическое отставание от развитых стран	Растущая конкуренция со стороны других регионов и иностранного производства
Эффективное взаимодействие науки, бизнеса и органов власти	Экспорт готовой продукции в соседние страны (Кыргызстан, Узбекистан, Китай)	Несоответствие транспортной и производственной инфраструктуры потребностям региона	Продовольственная зависимость от соседних южных государств
Наращивание производственных мощностей	Развитие скотоводства и растениеводства	Неблагоприятная экологическая обстановка	Недостаточное инвестирование научных разработок

Источник: Составлено авторами

По результатам проведенных исследований, были выявлены *проблемы* в развитии регионов: узкая сырьевая направленность; слабая согласованность действий центральных и местных исполнительных органов; недостаточное развитие современной инфраструктуры (транспортно-коммуникационной сети); технологическая отсталость производственного аппарата и т.д.

Для выхода из сложившейся ситуации, нами предлагаются следующие *рекомендации*: организация комплексной переработки сырья путем мобилизации инвестиционных ресурсов; модернизация существующих агропромышленных производств; стимулирование изменения структуры инвестиций в пользу увеличения доли обрабатывающей промышленности; разработка целевых программ для каждого региона с учетом его специфики; совершенствование законодательства в области инвестиционно-инновационной деятельности; увеличение уровня бюджетного финансирования научных исследований путем установления жесткого процента отчислений на НИОКР.

Региональная политика любой страны в современном понимании – это комплекс научно-обоснованных мер воздействия государства на территориальные процессы и реализуется эта политика для достижения и сохранения опре-

деленного социально-экономического равновесия страны с учетом соблюдения общенациональных, собственно региональных и местных интересов. На современном этапе особенно важен дифференцированный подход к решению конкретных экономических вопросов в зависимости от возможностей и особенностей каждого региона, что в результате позволит увеличить возможности конкурентоспособности казахстанской экономики.

Список использованих источников:

1. Указ Президента Республики Казахстан от 28 августа 2006 года № 167. Стратегия территориального развития РК до 2015 года [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.government.kz>
2. Янин А.Н. Региональная экономика и управление: учеб. пособ. / А.Н. Янин. – М.: Проспект, 2010. – 248 с.
3. Официальный сайт Агентства по статистике Республики Казахстан [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.stat.kz>
4. Бибатырова И.А. Государственное регулирование национальной экономики / И.А. Бибатырова. – Алматы: Изд-во LEM, 2008. – 328 с.

Стадник І.Р.

Національний університет «Києво-Могилянська академія», Україна

МІСЦЕВІ БЮДЖЕТИ РОЗВИТКУ

В умовах виходу України із глобальної фінансово-економічної кризи виникає необхідність перегляду наявних та формуванні нових стратегічних напрямів розвитку національної та регіональної економіки, що мали б передбачати збереження курсу на становлення інноваційної моделі розвитку. Актуальним завданням є вивчення нових форм і методів регулювання інвестиційних процесів у країні, які б відповідали переходу до інноваційного типу економічного зростання.

Поряд з механізмом податкової політики, важливою у стимулюванні інвестиційних процесів є політика у сфері державного управління видатками. У цьому контексті не останню роль відіграють місцеві бюджети розвитку. В Україні існує багато нерозв'язаних проблем бюджетів розвитку, як на стадії їх формування, так і на етапі здійснення видатків.

У багатьох країнах світу реалізується «концепція двох бюджетів», що передбачає розмежування видатків на споживання та на розвиток. Застосовуються різні інструменти, серед яких є бюджети розвитку, стабілізаційні та інвестиційні фонди, банки розвитку.

В Україні концепція двох бюджетів реалізується у формі бюджету розвитку, формування якого перебуває на стадії становлення. На місцевому рівні цей механізм більш-менш врегульований законодавством. Хоч він і є досить зрозумілим процедурно, і інституційно, на етапі реалізації даного механізму виникає багато проблем. Це свідчить про актуальність удосконалення механізму бюджету розвитку з огляду на необхідність підвищення видатків іннова-

ційно-інвестиційного спрямування та підсилення ролі бюджету у формуванні стратегії прискореного економічного зростання.

Щодо формування місцевих бюджетів розвитку, то нове законодавство досить чітко визначає джерела його доходів. Відповідно до статті 71 Бюджетного кодексу України надходження бюджету розвитку місцевих бюджетів включають [1]:

- 1) єдиний податок;
- 2) дивіденди, нараховані на акції господарських товариств, у статутних капіталах яких є майно АРК, комунальна власність;
- 3) плата за надання місцевих гарантій ;
- 4) кошти від відчуження майна, що належить АРК, та майна, що перебуває в комунальній власності, кошти від продажу земельних ділянок несільськогосподарського призначення або прав на них;
- 5) 90 відсотків коштів від продажу земельних ділянок несільськогосподарського призначення або прав на них, що перебувають у державній власності до розмежування земель державної і комунальної;
- 6) субвенції з інших бюджетів на виконання інвестиційних програм;
- 7) кошти від повернення кредитів, які надавалися з відповідного бюджету та відсотки, сплачені за користування ними;
- 8) місцеві запозичення;
- 9) кошти, які передаються з іншої частини місцевого бюджету за рішенням Верховної Ради АРК, відповідної місцевої ради.

Проблеми формування місцевих бюджетів розвитку:

- Незважаючи на досить великий перелік надходжень, зазвичай найбільшу частку доходів місцевих бюджетів розвитку складають субвенції з інших бюджетів, доходи від відчуження майна та землі.

- Порівняно зі старим бюджетним кодексом у новому зроблено спробу зміцнити бюджети розвитку місцевого самоврядування. Тобто тепер туди можна зараховувати частину податку на прибуток, якщо місцева рада проголосує за встановлення місцевої ставки (обласна – до 2%, міська, районна – до 3%). Теоретично це можливо, проте ця норма є досить неефективною і на практиці навряд чи буде реалізована, адже додаткові фіскальні навантаження з боку органів місцевого самоврядування отримають значний супротив з боку підприємств та населення загалом та спричинять нерівномірність економічної активності в різних регіонах.

- У постанові Верховної Ради України «Про основні напрями бюджетної політики на 2011 рік» одним із пріоритетів бюджетної політики визначено збільшення інвестиційної складової частини місцевих бюджетів, зокрема, шляхом збільшення кількості джерел надходжень до бюджету розвитку. Поки що, як мінімум у новому бюджетному кодексі, суттєвих додаткових джерел надходжень до місцевих бюджетів розвитку не встановлено.

- Частка доходів місцевих бюджетів розвитку у загальній структурі доходів місцевих бюджетів у 2010 році становила всього 4,7%. Окрім цього, структура доходів перших у різних регіонах значно відрізняється. Так, у доходах

бюджетів розвитку Донецької, Запорізької, Кіровоградської, Луганської, Рівненської та Черкаської областях значно переважають кошти, одержані із загального фонду бюджету. У бюджеті розвитку м. Севастополя майже 80% доходів склали надходження від відчуження майна, а Херсонської та Київської областей більшу частину доходів склали надходження від продажу землі [2].

Проблеми видатків місцевих бюджетів розвитку:

- Якщо розглядати бюджет розвитку як ту частину видатків бюджету, що спрямовується на капітальні інвестиції, то аналіз їх динаміки за 2006-2011 роки, а також їх частки у загальному обсязі інвестицій здійснених у економіку за конкретний рік (табл.1), показує, що обсяги та частка місцевих бюджетів в загальному обсязі інвестицій дуже незначні, у 2006–2008 роках остання була на рівні 4,5%, суттєве її зниження відбулось на початку поточного року – до 2,26%.

Таблиця 1. Бюджет як джерело фінансування капітальних інвестицій в Україні у 2006-2011 роках

Капітальні інвестицій	2006	2007	2008	2009	2010	2011*
За рахунок:						
- коштів місцевих бюджетів, млн. грн.	6 732	9 370	12 498	5 914	6 367	1 823,2
- коштів місцевих бюджетів, % від загального обсягу інвестицій	4,5	4,2	4,6	3,1	3,4	2,26

*за період січень-червень 2011 року.

Джерело: складено автором на основі даних Державного комітету статистики України (<http://www.ukrstat.gov.ua>)

- У загальній структурі видатків місцевих бюджетів частка видатків бюджетів розвитку у 2010 році становила 2,3%, що на 0,7 п. п. менше ніж у 2009 році, та на 3,8 – ніж у 2008. Більше того, існує суттєва відмінність у обсягах видатків розвитку між регіонами. 17,8% видатків розвитку всіх місцевих бюджетів у 2010 році склали видатки розвитку м. Києва. Суттєво над іншими переважали видатки розвитку Запорізької та Одеської областей. Найнижчі видатки розвитку були у Кіровоградській, Тернопільській та Чернігівській областях [2].

- Відносно невелика частина всіх видатків розвитку спрямована на капітальні вкладення, що є негативною тенденцією. Наприклад, бюджетом міста на 2011 рік у м. Києві заплановано здійснити видатки на капітальні вкладення лише у розмірі 33,8% від всіх надходжень до бюджетів розвитку, у м. Львові цей показник становить 15,3%.

У зарубіжних країнах видатки бюджетів розвитку, або бюджету інвестицій, спрямовуються на капітальні вкладення, розвиток соціальної інфраструктури, придбання устаткування та сплату основної частини боргу місцевих органів влади. Доходи бюджетів розвитку формуються за рахунок банківських кредитів, муніципальних позик та інвестиційних субсидій, що надаються державною владою. Законодавством більшості зарубіжних країн заборонено використання доходів бюджетів розвитку на видатки поточних бюджетів.

Задля покращення ефективності місцевих бюджетів розвитку в першу

чергу необхідне чітке законодавче регулювання, як щодо джерел надходження, так і щодо витрачання коштів з цих бюджетів. Окрім цього, необхідний перерозподіл коштів місцевих бюджетів (за допомогою одного з найбільших джерел надходжень – субвенцій) з метою елімінування нерівностей у економічному розвитку окремих регіонів, збільшення частки бюджетів розвитку у загальному обсязі загального та спеціального фондів місцевих бюджетів, а також збільшення витрат на капітальні вкладення з бюджетів розвитку.

На сучасному етапі розвитку українській державі необхідно формувати довгострокову стратегію соціально-економічного розвитку на основі пріоритетності інноваційно-інвестиційного типу економічного зростання. При цьому не останню роль повинні відігравати місцеві бюджети розвитку. Проте тут існує багато проблем, які потребують вирішення.

Список використаних джерел:

1. Бюджетний кодекс України // Відомості Верховної Ради України. – 2010. – №50-51. – С. 572.
2. Бюджетний моніторинг: Аналіз виконання бюджету за 2010 рік [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ibser.org.ua/UserFiles/File/Budget-Monitor/KV_IV_2010_Monitoring_ukr.pdf
3. Державний комітет статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>
4. Запатріна І.В. Бюджет розвитку у контексті забезпечення економічного зростання в Україні [Електронний ресурс] / І.В. Запатріна. – Режим доступу: http://www.ief.org.ua/Arjiv_EP/Zapatrina307.pdf
5. Косаревич О.П. Роль бюджету розвитку в соціально-економічному зростанні регіону [Електронний ресурс] / О.П. Косаревич. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Aprer/2009_5_1/48.pdf
6. Постанова Верховної Ради України «Про основні напрями бюджетної політики на 2011 рік» // Відомості Верховної Ради України. – 2010.
7. Рішення Київської міської Ради «Про бюджет міста Києва на 2011 рік» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/MR101593.html

Безручко Д.С.

Київський національний університет імені В. Гетьмана, Україна

КЛЮЧОВІ НАПРЯМИ ВПЛИВУ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК

Останніми роками проникнення інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) на різних рівнях економічної системи прискорюється випереджальними темпами порівняно з розвитком самої економіки. На думку одного з піонерів теорії інформаційної економіки Т. Стоуньєра, однією з найбільших пізнавальних проблем, які лежать перед сьогодишньою економічною наукою є визначення та квантифікація ключових напрямів впливу інформації на економічне життя [1, с. 15]. Дослідження проблеми здійснюються в основному на двох рівнях: макроекономічному та мікроекономічному.

На макроекономічному рівні, як правило, визначається взаємозалежність між сукупними інвестиціями в ІКТ та приростом ВВП та інших макропоказників. Натомість на мікроекономічному рівні увага зосереджується на тому, як саме та чи інша технологія впливає на підвищення ефективності виробництва – підвищення прибутковості та зниження витрат. По мірі того, як ІКТ стають все більш комплексними і поширеними, більше уваги приділяється аналізу інформації не тільки про обсяг коштів, витрачених на ІКТ, але і про те, як саме ІКТ визначають конкурентоспроможність підприємства, галузі, економіки країни. Ця інформація є важливим елементом стратегії розширеного застосування інновацій та ефективних практик управління на всіх рівнях.

Узагальнивши зміст ряду досліджень щодо даного питання, можна дійти наступного висновку, що логічно виділити три головних напрями впливу ІКТ на економічний розвиток: по-перше, ІКТ виступають в ролі фактора виробництва; по-друге, роблять внесок у зростання продуктивності інших економічних факторів; по-третє, виступають власне у формі ІКТ-продукуючого сектору.

Основа мета більшості досліджень впливу ІКТ на макрорівні – встановити кореляцію між використанням ІКТ (яке вимірюється, наприклад, розміром вкладеного в ІКТ капіталу, тобто капіталу, інвестованого в ІКТ-товари та послуги) та показниками зростання, зокрема, зростання ВВП чи прямих іноземних інвестицій. Нині найкраще вплив ІКТ як економічного фактору на цьому рівні описує неокласична модель економічного зростання, яка базується на моделі Кобба-Дугласа. В цій моделі ключовими факторами виступають величини затраченого капіталу та праці, а також параметр, який вимірює продуктивність існуючої на певний момент технології. В даному контексті є два основні шляхи, якими використання ІКТ веде до зростання продуктивності: спочатку ІКТ підвищують ефективність інших факторів виробництва (капіталу та праці), а потім – стимулюють технологічні інновації як джерело зростання продуктивності всіх факторів. Зокрема, в першому випадку продуктивність

праці зростає в результаті т.зв. ефекту «поглиблення капіталу» шляхом залучення ІКТ до процесу виробництва [2, р. 51]. Тобто інвестиції в ІКТ підвищують продуктивність праці не змінюючи технології виробництва, адже суб'єкти економіки, оснащені засобами обробки інформації більш ефективні, ніж ті, що володіють лише традиційними засобами виробництва. А в другому випадку, якщо суб'єкти економічної діяльності здатні застосувати ресурси і технології таким чином, що це підвищує технологічну ефективність та краще інтегрує ІКТ до процесу виробництва, то ці якісно змінені технології призведуть до зростання продуктивності всіх факторів.

Слід відмітити, що ІКТ також генерують додаткові позитивні екстерналії, тобто зовнішні ефекти, які вони викликають опосередковано, про що вказують Р. Аткінсон та А. МакКей, описуючи три основних типи екстерналій, за рахунок яких ІКТ можуть зробити внесок у сукупну продуктивність факторів виробництва: мережеві екстерналії (вигоди від поєднання економічних ресурсів за допомогою комп'ютерних мереж), додаткові вигоди від впровадження ІКТ-технологій (наприклад, ефект від систем автоматизації), вільний та кращий доступ до інформації та знань. При цьому, як правило, ефект від екстерналій помітний через більший проміжок часу [3, р. 69].

Розглядаючи вплив ІКТ на мікрорівні, відмітимо, що дослідження цього феномену на рівні підприємств поглиблюються в більш детальний розгляд певних ІКТ технологій та програмних засобів і взаємозв'язків між ними. Адже використання ІКТ має різний вплив на продуктивність в поєднанні з іншими факторами, як-то час роботи фірми, частка іноземного капіталу чи доступ до більш кваліфікованих людських ресурсів. Продуктивність праці зазвичай вимірюється як кількість продукції за одиницю часу, а інколи також як додана вартість на одного працюючого або як рівень продаж на працюючого. За рамками емпіричних моделей, додана вартість – це більш точний показник для вимірювання продуктивності праці, так як при цьому з вартості продаж віднімаються витрати, викликані проміжним споживанням. Втім, як зауважує Гарвардський дослідник Н.Карр, фірми приймають рішення про впровадження ІКТ на основі очікувань про підтримання або зростання своєї частки на ринку та конкурентоспроможності [4, р.104]. Враховуючи це, аналіз впливу ІКТ на рівень продажу на одного працівника є більш доцільним.

ІКТ можуть підвищувати частку фірми на ринку або шляхом зменшення вхідних витрат, відтак дозволяючи фірмам виробляти більше таких самих товарів, або шляхом підвищення якості продукції; як результат – додаткові продажі або більш високі ціни на продукцію. Більшість емпіричних моделей базується на декількох типах змінних для опису використання ІКТ. Перший тип: це двійкові змінні (так/ні, наприклад фірма або має доступ до Інтернету або не має). Їх перевагою є простота збирання даних. Більш складними є кількісно-якісні показники, наприклад, частка капіталу, яка відведена на інвестиції в технології; інтенсивність використання ІКТ (наприклад кількість доступних ІКТ-засобів; або частка працівників, які ними користуються). З теоретичної точки зору, результати, які базуються на цих показниках, більш вагомі.

Проте фінські дослідники М. Маліранта та П. Рувінен запропонували дещо

інший підхід, за яким правомірно оцінювати нетто вплив деяких взаємодоповнюючих характеристик окремих технологій, зокрема: частоти процесора, можливостей пам'яті, портативності, дротових та бездротових підключень тощо. За такою моделлю, вплив від додаткових факторів, таких як портативність, значно підвищує вплив первинних факторів, тобто базових можливостей по обробці та збереженню даних. Поєднання комп'ютерів у мережу значно підвищує ефективність їх роботи. В свою чергу, ефективність використання Інтернету значно зростає з підвищенням швидкості підключення. Коли мова йде про мобільні комунікації, то вищі покоління зв'язку (3G, 4G) також мають значно більший економічний вплив [5, р.56]. Очевидно, що вплив на продуктивність буде значно відрізнятися в залежності від того, яким саме чином використовується та чи інша технологія, а не тільки від її наявності.

Аналізуючи вплив ІКТ на мікрорівні, важливо також відмітити роль інформації та інформаційних технологій у створенні інновації та трансформації виробничих процесів. Сучасна технологічна трансформація передбачає перехід від технологій, які базуються на матеріальних засобах виробництва, до технологій, котрі базуються на інформації, тобто технології, в розвитку яких вона відіграє провідну роль (тобто це не тільки інформаційні технології як такі). Майбутня технологічна трансформація виробництва передбачає зовсім новий рівень автоматизації управління всіма технологічними процесами у часі та просторі, автоматизації праці та гнучку модифікацію виробничих систем і процесів. Відбувається деконцентрація факторів виробництва у просторі і концентрація в часі. При цьому відбувається трансформація виробничого середовища і самого процесу праці: інтелектуалізація робочих процесів, зменшення частки фізичної праці, питомої ваги та тривалості робіт, що виконуються в тяжких умовах, посилення творчого начала, індивідуального потенціалу та індивідуальної відповідальності, трансформація трудових відносин, форм мотивації.

На думку багатьох дослідників, в сучасних умовах відбувається перехід від масового виробництва до гнучкого виробництва, або у формулюванні деяких фахівців – від фордизму до постфордизму [6, с. 540]. В рамках даної моделі виробничі системи об'єднують високі обсяги випуску, які дозволяють забезпечити економію на масштабі виробництва з пристосованими до роботи на конкретне замовлення виробничими системами, які легко перепрограмовуються і дозволяють економити на розмаху операцій. Таким чином, замість традиційних конвеєрів функціонують адаптивні виробничі одиниці, які можуть швидко реагувати на варіації ринку та зміну технології, які забезпечують організаційно-технологічну гнучкість процесів виробництва.

Підсумовуючи викладене вище, можна зробити висновок, що чітке визначення напрямів та рівнів впливу інформаційно-комунікаційних технологій як фактору економіки, необхідне для створення системної цілісної теоретико-методологічної бази для емпіричних досліджень впливу ІКТ на економічний розвиток. Це дозволить об'єктивно інтерпретувати результати таких досліджень, та виявляти конкретні механізми підвищення економічної ефективності за рахунок таких технологій, що дозволить державі та суб'єктам еконо-

міки розробити ефективні інструменти стимулювання розвитку інформаційних систем та технологій в економіці.

Список використаних джерел:

1. Стоуньер Т. Информационное богатство: профиль постиндустриальной экономики / Т. Стоуньер // Новая технократическая волна на Западе. – М., 1986.
2. Crespi G., Criscuolo C., Haskel J. Information Technology, Organizational Change and Productivity Growth, Department of Economics, Queen Mary University of London, 2006.
3. Atkinson R., McKay A. Digital Prosperity: Understanding the Economic Benefits of the Information Technology Revolution. Information Technology and Innovation Foundation, 2007.
4. Carr N. Does IT matter? Information Technology and the Corrosion of Competitive Advantage. Harvard Business School Press, 2004.
5. Maliranta M., Rouvinen P. Information Mobility and Productivity, Discussion paper No. 919, Research Institute of the Finnish Economy, Helsinki, 2004.
6. Новая постиндустриальная волна на Западе: антология / под ред. В.Л. Иноземцева. – М.: Academia, 1999.

К.с.н. Грошев И.Л., Грошева Л.И.

*Тюменский государственный нефтегазовый университет,
Российская Федерация*

СТРАТЕГИЯ ИНФОРМАЦИОННОГО ВЗАИМОДЕЙСТВИЯ МАЛОГО БИЗНЕСА И ВЛАСТИ

Постоянное повышение требований к содержанию информационного обеспечения деятельности предпринимателей происходит в условиях усложнения хозяйственного функционирования и сочетания процессов глобализации бизнеса с позиционированием на микро сегментах рынка. Это объективно превращает системы и средства обеспечения сбора, обработки и доступа к информации в важнейшие компоненты рыночной инфраструктуры. Их значение и впредь будет возрастать по мере перехода России от индустриального к постиндустриальному и далее к информационному обществу. С другой стороны, большой и постоянно растущий универсум электронной информации практически по всем областям человеческой деятельности, по сути, уже превратился в неотъемлемую часть современного бизнеса. Это произошло потому, что информация обладает высокой степенью доступности благодаря использованию простой, рассчитанной на неспециалистов компьютерной технологии, т.е. возможности легко подключиться к информационной сети, ознакомиться и широко использовать опыт делового мира в практической работе.

Экономический кризис современной эпохи однозначно заявил о необходимости внедрения более совершенных экономических систем. В первую очередь уделяется внимание финансовой сфере, системе закупок и сбыта, однако никто не отрицает первостепенность информационной компоненты экономической деятельности. Оперативный и объективный доступ к информации – обязательное требование к государственной политике как в целом, так и эксклюзивной политике каждого региона.

В первую очередь кризисные явления наносят удар по наиболее незащи-

щённому малому бизнесу. В настоящее время во всех развитых странах малый бизнес является основой экономики. В условиях кризиса помощь малому бизнесу – предмет особого внимания государства, так как именно этот сектор экономики может снизить уровень безработицы, помочь трудоустроиться многим людям, потерявшим работу во время сложной экономической ситуации.

Правительством Российской Федерации раз в два года разрабатывается и утверждается федеральная программа государственной поддержки малого предпринимательства, определяющая основные направления, цели и приоритеты в данной области [5, с. 150-151].

Настоящей программой антикризисных мер выделены средства на субсидии малому бизнесу в следующих размерах: начинающим бизнесменам – до 300 тыс. руб., юридическим лицам и ЧП, работающим в приоритетных сферах экономики – до 5 млн. руб., по определённым инновационным проектам – до 2,5 млн. руб., по успешным молодежным проектам – до 1 млн. руб. [4].

Вступивший в силу с 1 июля Федеральный Закон N 294-ФЗ также призван оказать помощь малому бизнесу в кризис, так как регулирует проведение проверок малого бизнеса, чтобы дать возможность предпринимателям спокойно работать в непростых условиях кризисной ситуации [2].

Особенно остро в условиях глобального общества стоит вопрос информационного обеспечения предприятий. Теория информационализма рассматривает информационные технологии как материальную основу постиндустриального общества. В нем производство благ, осуществление власти и создание культурных кодов стало зависимым от информационно-технологических возможностей общества. Информационные технологии стали необходимым инструментом для эффективной социально-экономической реструктуризации общественных отношений в рамках капитализма и социализма. Автором теории информационализма или информациональной/глобальной экономики является известный западный социолог Мануэль Кастельс [1, с. 31].

Однако огромное количество информации, которое должны получить и предоставить предприятия зачастую становится ощутимым препятствием эффективности их функционирования.

На сегодняшний день существует система электронной отчётности предприятий «Контур-Экстерн» [3]. Но к сожалению, её нельзя назвать оптимальной и эргономичной для бухгалтеров малых предприятий.

Таким образом, обновлённая информационная сеть должна облегчить взаимодействие малого предприятия с надзорными органами по следующим направлениям (обладать базовыми функциями):

1. Напоминание о сроках сдачи – каждый фонд устанавливает свои сроки сдачи отчётов.
2. Взаимодействие фондов – данная система должна обеспечить обмен необходимой допустимой информацией между различными фондами.
3. Информация для контрагентов и потенциальных работников – часть личной странички должна быть общедоступной.
4. Возможность сдачи отчётов и переписки с соответствующими фондами и службами.

5. Экстренное оповещение о принятых поправках. Так изменения оформления в различных бухгалтерских документах зачастую доходят до адресата с запозданием.

Помимо финансовой поддержки государство принимает и другие меры поддержки предприятий малого бизнеса, а предлагаемый проект повысит эффективность помощи как малым, и крупным предприятиям, так и рядовым потребителям, наёмным работникам.

Список использованной литературы:

1. Дергачев В.А. Регионоведение: учеб. пособ. для студ. ВУЗов, обучающихся по специальностям 350300 «Регионоведение», 350200 «Международные отношения» / В.А. Дергачев, Л.Б. Вардомский. – М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2004. – 463 с.
2. Материалы кредитного КредитБизнес.ru [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.kreditbusiness.ru/problems/287-pomoshh-malomu-biznesu-v-krizis.html>
3. Материалы сайта «Сибтел-Крипто» [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.s-crypto.ru/index.php?option=com_content&view=article&id=13&Itemid=20
4. Материалы центра информационной поддержки малого бизнеса [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.smallbusinesses.ru/content/17/>
5. Новоселов А.С. Теория региональных рынков: учеб. / А.С. Новоселов. – Ростов н/Д.: Феникс; Новосибирск: Сибирское соглашение, 2002. – 448 с.

К.е.н. Плотнікова М.Ф.

Житомирський національний агроекологічний університет, Україна

ІНФОРМАТИЗАЦІЯ РОБОТИ МЕНЕДЖЕРА ЯК ОСНОВА ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ЙОГО ПРАЦІ

Сучасний менеджмент – це галузь професійної діяльності, що створює організаційні умови для економічного і соціального розвитку як колективу, так і суспільства в цілому. Людський фактор в менеджменті – основа його гнучкості та надійності в кожному окремому випадку. Водночас сучасним спеціалістам-менеджерам слід пам'ятати, що повсякчасне і широке використання технічних засобів і, в першу чергу, персональних ЕОМ (комп'ютерів) останнього покоління полегшує основну роботу, дозволяє працювати у відповідному ритмі і забезпечує зберігання та відтворення необхідної інформації.

Сучасний етап функціонування економіки характеризується зростанням інформаційного навантаження на управлінський персонал. Це визначає актуальність проблеми комплексної автоматизації управлінської діяльності на основі сучасних інформаційних технологій та засобів телекомунікацій. Автоматизація управлінської діяльності – об'єктивний процес, який має охопити галузь у цілому, основою якого є створення високоорганізованого середовища, що має охоплювати і об'єднувати інформаційне, телекомунікаційне, програмне забезпечення, інформаційні технології, мережі, бази даних знань, інші засоби інформації, що дасть змогу на якісно новому рівні проводити як повсякденну оперативну роботу, так і аналіз стану та перспектив діяльності в цілому, приймати науково-обґрунтовані управлінські рішення.

Широке впровадження в суспільному господарстві засобів обчислювальної техніки та створення автоматизованих систем управління є одним з найбільш важливих напрямків підвищення ефективності управлінської праці. Досвід функціонування автоматизованих систем управління доводить, що тільки безпосередня участь керівного складу в розробці і впровадженні систем дозволяє створити ефективні механізми управління. Керівний склад підприємства приймає рішення щодо вибору технічних засобів для проектування обчислювального центру, термінальних пристроїв, що встановлюються безпосередньо на робочому місці керівника. Такі рішення вимагають кваліфікованої оцінки об'ємів вирішуваних завдань, регламентованих термінів надання даних, пропускну здатності системи тощо.

Впровадження засобів автоматизації процесів управління на підприємствах має визначальний вплив на зміну структури і функції управління. Реальний економічний ефект має кількісні і якісні складові внаслідок широкого впровадження задач автоматизації управління, оптимізації управлінських рішень за допомогою економіко-математичних методів і моделей, вирішення задач як в реальному часі, так і на перспективу.

Поширення інформаційних технологій в економіці та, зокрема, у менеджменті, зумовило масштабні революційні зміни. Інформаційні системи почали змінювати звичну структуру управління. Якщо раніше вважалося, що керівник має достатні знання для того, щоб контролювати всю роботу, то в інформаційному середовищі кожний працівник має специфічні, лише йому притаманні функції і знання. Крім того, використання споріднених інформаційних систем в управлінні різними виробничими системами призводить до єдиних методів ведення бізнесу, фінансів, обліку, діловодства й управління. Отже, технологічне інформаційне середовище руйнує сталу ієрархію, створюючи на її місці більш гнучкі вільні структури.

Обчислювальна техніка суттєво підвищує якість обробки управлінської інформації. При цьому застосування комп'ютерів змінює зміст та організацію праці управлінського персоналу: зменшується кількість ручних операцій з обробки первинних документів, систематизації облікових показників, заповнення реєстрів та звітних форм. Управлінська праця стає більш творчою, спрямованою на організацію й удосконалення управління.

Актуальність вивчення проблем автоматизації робочого місця менеджера пояснюється об'єктивними ознаками сучасного суспільного виробництва: ускладненням виробничих проблем, постійною зміною ситуацій, зростанням ринкової конкуренції. Використання систематизованих основ менеджменту дозволяє приймати ефективні рішення й організовувати людську діяльність в умовах ринкової економіки України. Таким чином, знання основ автоматизації та інформатизації управлінської праці на сучасному етапі дозволить спеціалістам працювати з найменшими зовнішніми і внутрішніми видатками, допоможе уникнути непорозумінь і конфліктів.

Узагальнення накопиченого досвіду роботи керівників різних рівнів при проектуванні і функціонуванні автоматизованих робочих місць в управлінні як економіко-організаційними, так і технологічними процесами, поряд з узагаль-

ним досвідом експлуатації автоматизованих робочих місць стимулює синтез теоретичних основи їх побудови у напрямі формування єдиних поглядів на різні аспекти теорії і практики побудови автоматизованих робочих місць фахівців.

Як наслідок, спеціалісти у сфері менеджменту вдосконалюють так необхідні знання з теорії та практики використання інформаційних технологій в менеджменті, теорії економічної інформації, комп'ютерних технологій обробки економічної інформації, створення і впровадження інформаційних систем нового покоління – систем підтримки прийняття рішень безпосередньо на своєму майбутньому робочому місці. Останнє, в свою чергу дозволяє опанувати методи й прийоми організації інформаційних систем за їх видами, рівні та функціональне призначення, удосконалити, поглибити й розробляти форми та конфігурації інформаційних систем стосовно максимального охоплення та розв'язання задач менеджменту на базі автоматизованих робочих місць.

АЛЬТЕРНАТИВНІ МЕТОДИКИ ВИКЛАДАННЯ В ЕКОНОМІЧНИХ ВНЗax

Долгова Т.Б.

*Набережночелнинский филиал Нижегородского государственного
лингвистического университета имени Н.А. Добролюбова,
Российская Федерация*

DISCUSSION AS A MEANS FOR DEVELOPING, PRACTICING, AND ASSESSING CRITICAL THINKING SKILLS

The use of the case study was suggested by Sigmund Freud and researchers (and teachers) now use it for a lot of reasons. It is commonly used in teaching students, in sociology, psychology and many other fields. Business schools utilize business case studies as one of its main methods of teaching. This method is said to be of inherently personal, in-depth and unique nature. It is specifically set on one individual (one group, one organization) and it localizes instead of generalizes results and information, unlike many other types of research. Through this method lots of people now learn about business though its formal use in the science classroom is recent. So recent, in fact, that until the early 1990s the case study literature in science was virtually non-existent. This has begun to change as more and more faculty are realizing the inadequacies of the lecture method and are seeking novel methods of instruction. What happens in classes that use case study teaching? Do students learn more in case-based science courses? Are they able to make more connections among concepts? Can they apply these concepts to real-life situations? These are the questions teachers ask themselves before they start using this method in class. The teachers became familiar with the specific techniques that are used in the case study method. The methodology has four stages:

1. Design the case study,
2. Conduct the case study,
3. Analyze the case study evidence, and
4. Develop the conclusions, recommendations and implication

The scientists identified some specific types of case studies: *Exploratory*, *Explanatory*, and *Descriptive*. Then included three others: *Intrinsic* – when the researcher has an interest in the case; *Instrumental* – when the case is used to understand more than what is obvious to the observer; *Collective* – when a group of cases is studied. Exploratory cases are sometimes considered as a prelude to social research. Explanatory case studies may be used for doing causal investigations. Descriptive cases require a descriptive theory to be developed before starting the project. In all of the above types of case studies, there can be single-case or multiple-case applications.

Selecting cases must be done so as to maximize what can be learned in the period of time available for the study. You can start the case study debate within the task given in the case study activity. Debate has many valid purposes within politics,

but it is not always helpful within discussion. Unfortunately, students derail discussion in their favor to win arguments. But if they see the goal of the debate as winning arguments rather than dialogue, they are likely to miss opportunities. Too often participants become opponents out to win rather than partners seeking understanding.

According to Ronald Morris (1988), “Genuine dialogue is never easy; it requires a fundamental openness to the other, mutual listening and sharing. And perhaps most instantly, it requires a sense of humility, a sense that one can still grow in understanding and a sense that one can learn from others.”

Not all teachers see the need to formally introduce the difference between discussion and debate.

Some who favor discussion as a classroom strategy use media clips for this purpose. Some tape segments from different newspapers and ask their students to analyze the advantages and disadvantages of each.

A structural model in which the students discussed persisting issues using historical cases was developed by the Harvard Social Studies Project. The Public Issues model involves identifying areas of disagreement as being ethical or value questions, definitional issues, or fact-explanation issues. Key among the strategies that are used in discussions is the use of analogy – a case that is similar to the case under discussion. Examining the distinctions among the cases helps discussants clarify their views on the original issue.

Several steps were worked out by some of pioneers of case study.

1. First, you should select an issue. The success of case study debate is often dependent on the type of issue selected. The best issues:

- a. affect many people
- b. there exist opposing opinions regarding how the issue should be resolved
- c. they involve a tension among significant values and principals
- d. they are considered a matter for collective resolution
- e. they have state, international connections
- f. they are appropriate for students
- g. they are connected to the lives of students
- h. they can be presented with readily available instructional resources.

2. Secondly, you should select issues that allow students to explore alternatives.

3. Then you should set up the discussion so that students understand what is expected of them and develop a climate conducive to discussion.

4. You should establish yourself as a facilitator.

5. And you should help the group set an agenda for the discussion and make transitions from one point to another.

6. Finally, you should assess what have been discussed.

Many teachers are reluctant to grade discussion skills. If you find it difficult to grade, use self- and group-assessment tools. These tools may be the means for helping individuals and the group set targets for improvement. Or you can develop your own system or mechanisms for giving students credit for specific contributions.

Discussion methods are effective in getting students to think constructively while interacting with the rest of the group. Conduct discussions with large or small

groups; however, small groups are more desirable. You can control and direct a small group more easily than you can larger groups of 10 or more students.

As a result of your questions, suggestions, and redirection of ideas, the students in the class become genuinely interested in exploiting all angles of the central problem. They forget the normal classroom restraints and begin to talk to each other as they would when carrying on an ordinary conversation. A true class discussion requires a student-to-student interchange of ideas. To conduct a class discussion, you must make more extensive and more thorough preparations than you would for a lecture.

Each unit of the textbook we use ends with a case study linked to the unit's business topic. Case study is usually based on realistic business problems and situations. Our students study the unit with its vocabulary and try to use this vocabulary while analyzing the suggested problems and situations. Each case study ends with a realistic writing task. Through working with the written tasks students learn the art of business correspondence and it's not only interesting and challenging for them to cope with the tasks but it's also useful as they acquire the skills they might need in their future job as managers.

Розкошна О.А.

Українська академія банківської справи НБУ, м. Суми, Україна

**ІНТЕРАКТИВНІ МЕТОДИ ВИКЛАДАННЯ
ДИСЦИПЛІНИ «МЕНЕДЖМЕНТ»**

Все більш широкого використання у навчально-виховному процесі вищих навчальних закладів набули інтерактивні методи навчання у викладанні навчальних дисциплін, зокрема ділові ігри. Останні являють собою моделювання реальної діяльності у спеціально створеній викладачем проблемній ситуації і, які передбачають максимальне наближення навчального процесу до практичної діяльності, врахування змін у зовнішньому бізнес-середовищі, прийняття рішень в умовах невизначеності, розвиток в учасників гри колективізму та відчуття причетності до своєї команди. За спеціально визначеними правилами гри студенти разом з викладачем відпрацьовують найрізноманітніші управлінські ситуації, що надає їм змогу сформувати інтуїцію, досвід, практичні навички, навчитися відстоювати власну позицію і т.ін. Саме ділова гра, активізує розумову діяльність і розвиває творчі здібності майбутніх фахівців. Активні методи навчання допомагають студентам розвивати такі якості, як: відкритість до праці у колективі; здатність брати на себе відповідальність при вирішенні різних питань; ініціативність; вміння аналізувати непередбачувані ситуації і застосовувати для їх аналізу набуті знання та забезпечувати взаєморозуміння між учасниками гри.

Дисципліна «Менеджмент» входить до нормативних дисциплін циклу природничо-наукової та загальноекономічної підготовки й викладається на третьому курсі бакалаврату економічних напрямів підготовки протягом одного семестру. Метою дисципліни є формування у майбутніх менеджерів сучасного

управлінського мислення та системи спеціальних знань у галузі менеджменту, розуміння концептуальних основ системного управління організаціями; набуття умінь аналізу внутрішнього та зовнішнього середовища, прийняття адекватних управлінських рішень.

Яскравим прикладом щодо використання активних методів навчання є розроблена та апробована на кафедрі менеджменту академії ефективна сучасна методика проведення ділової гри з елементами тренінгу з дисципліни „Менеджмент” щодо забезпечення можливостей використання студентами в майбутній практичній діяльності експертних методів прийняття управлінських рішень. Дана методика базується на оцінці експертами індивідуальних характеристик майбутніх менеджерів шляхом проведення аналізу їх якостей із використанням моделі бального методу оцінки та розрахунку коефіцієнта менеджера. Набуття студентами академії повної вищої освіти за різними науковими напрямами та спеціальностями передбачає у майбутньому формування їх кар’єри у напрямку отримання керівних посад.

Розроблена методика проведення ділової гри передбачає оцінку індивідуальних якостей майбутніх менеджерів, які в значній мірі сприятимуть ефективній роботі: комунікабельність; вміння слухати; спостережливість; неохочість до агресивності; мотивація до успіху; сила характеру.

Після проведення студентами самооцінки стосовно стану розвитку перелічених вище якостей, кожного студента (що перебуває в ролі претендента на керівну посаду) повинна оцінити ще й експертна група (за тими ж позиціям).

Складові елементи ділової гри:

1. Поділ академічної групи студентів на підгрупи в залежності від чисельності, але не менше 6-7 чоловік у підгрупі (студенти у підгрупі виступатимуть у ролі експертів).

2. Призначення на колегіальній основі капітанів команд-менеджерів підгруп з визначенням їх повноважень.

3. Ранжування за бальною системою та колективне обговорення представлених умовних якостей сучасних менеджерів з урахуванням значущості якостей у процесі прийняття ефективних управлінських рішень (рекомендується розрахувати середньозважене значення в розрізі кожної з якостей для узагальнення результату для певної експертної групи).

4. Проведення самооцінки індивідуальних якостей студентів – експертів, студентів-менеджерів за тестами.

5. Оцінка індивідуальних якостей студентами-експертами за 4-ри бальною системою своїх колег – експертів, капітанів команд-менеджерів.

6. Обробка інформації студентами, які виконують ролі менеджерів стосовно оцінки індивідуальних якостей всіх членів команд із занесенням результатів в оціночну таблицю по кожному студенту також за 4-ри бальною системою.

7. Здійснення математичних розрахунків за формулою для визначення коефіцієнту менеджера (найвищий за значенням коефіцієнт і визначить переможця).

8. Студенти-менеджери кожної підгрупи повинні підвести підсумки прове-

деного обстеження і обговорити їх з усіма членами команди (мають бути визначені переможці та аутсайдери, повинні бути визначені найбільш розвинені риси та менш розвинені по кожному студенту, що заважають відбутися певній особі в якості ефективного керівника, мають бути представлені пропозиції щодо виховання менш розвинених рис та закріплення і подальший розвиток більш розвинених).

9. Менеджер, команда, якого першою завершила роботу – обстеження вважається найкращим організатором, лідером, переможцем (але за умови, якщо і коефіцієнт менеджера даної особи буде достатньо високим);

10. З'ясовується ситуація і відносно членів команд, серед яких виокремлюються ті, що отримали також високі коефіцієнти менеджера, тобто їх також можна вважати потенційними керівниками-лідерами, здатними в подальшому приймати ефективні управлінські рішення.

Результати проведення ділової гри мають бути оформлені у вигляді таблиці, де за найвищими коефіцієнтами умовних менеджерів можна з'ясувати потенційні можливості студентів щодо посідання ними у майбутньому керівних посад та спроможності приймати конструктивні управлінські рішення.

К.т.н. Шевченко В.Я., к.пед.н. Прокубовская А.О., к.пед.н. Чернякова Т.В.

*Российский государственный профессионально-педагогический университет,
Российская Федерация*

ОБУЧЕНИЕ ПОЛЬЗОВАТЕЛЕЙ СПЕЦИАЛИСТАМИ ИНФОРМАЦИОННЫХ СИСТЕМ

В современных социально-экономических условиях к специалисту в области информационных систем работодателями предъявляются требования по основным умениям, навыкам, необходимым для выполнения должностных обязанностей, в частности, консультирования и обучения конечных пользователей информационной системы, разработке методики обучения пользователей информационной системы, обеспечения процесса обучения и аттестации пользователей информационной систем и др. [1]. Выполнение этих видов должностных обязанностей невозможно без методической компетентности.

В рамках гранта РГНФ-Урал 2011 № 11-16-66027а/У «Формирование методической компетентности специалистов в области информационных систем» нами проанализированы профессиональные стандарты специалиста по информационным системам [2] и менеджера информационных технологий [3] и сопоставлены их требования с требованиями Федеральных государственных образовательных стандартов направлений подготовки 230400.62 Информационные системы и технологии [4] и 230700.62 Прикладная информатика [5]. Анализ и сопоставление этих документов показал, что в вузе будущих специалистов обучают не всегда тому, что от специалистов в области информационных систем и компьютерных технологий ожидает работодатель, в том числе и сформированную методическую компетентность.

В рамках вышеуказанного гранта также спроектирован курс «Методика

обучения работе с пользователями информационных систем», ориентированный на слушателей непедagogических специальностей. Материалы учебного курса отражают следующие вопросы:

- общие вопросы дидактики и методики обучения информационным технологиям; ключевые теоретико-методологические положения исследования методики обучения пользователей, приведена оценка современного процесса обучения информационным технологиям;
- некоторые аспекты психологии человека и компьютера (психология пользователей, восприятие и внимание человека, информационные процессы человека, память и познание, краткосрочная память и долговременная, человек и компьютер работают вместе);
- особенности обучения работы с пользователями информационных систем; вопросы теории и практики обучения взрослых, учет психолого-возрастных особенностей взрослых учащихся и контекста их обучения;
- разработки методики обучения пользователей информационной системы, обеспечения процесса обучения и аттестации пользователей информационных систем и др.;
- практические рекомендации по различным формам организации обучения (демонстрация, лекция, лабораторная работа, индивидуальный практикум, семинар, мастер-класс, проектная форма обучения); в рекомендациях рассматриваются требования при подготовке учебного материала для эффективного и активного обучения; акцентируется внимание на новую форму обучения мастер-класс как локальную технологию трансляции профессионального опыта, а также критерии эффективности подготовки и проведения мастер-класса: презентативность, эксклюзивность, прогрессивность, мотивированность, оптимальность, эффективность, результативность, технологичность;
- вопросы конструирования средств обучения (инструкция, методики и технологии проектирования пользовательского интерфейса и др.); основные критерии дизайна и качества интерфейса, психолого-педагогические принципы скорости работы пользователей, количества человеческих ошибок, скорости обучения и субъективного удовлетворения; основные этапы взаимодействия пользователя с системой; основные ошибки пользователя при взаимодействии с системой; основные принципы дизайна интерфейсов и проектирования элементов дизайна пользовательского интерфейса (меню, диалоговых окон, кнопок, форм и др.); методы поиска и визуализации информации;
- особенности публичных выступлений, разработка имиджа, работа с голосом, методы владения аудиторией. Успешные публичные выступления складываются из множества компонентов, среди которых весьма существенное место занимает культура и техника речи выступающего. Грамотная, логичная, лексически и интонационно богатая, живая и образная речь, обращенная к коллегам и слушателям, позволяет решать многие важные задачи выступления. Также, как и речь, важным для выступления являются вопросы имиджа и методы владения аудиторией.

Обращение к этим проблемам подготовки будущего профессионала в

области информационных систем предполагает преобразование учебного процесса на активный учебный процесс с акцентом на публичные выступления, мастер-классы в профессиональной области, усиление внимания к личности студента как будущего профессионала и индивидуализации его подготовки.

Разработанный курс «Методика обучения работе с пользователями информационных систем» позволит подготовить будущих специалистов информационных систем к профессиональным задачам консультирования, аудирования и обучения пользователей.

Список использованных источников:

1. Центр изучения проблем профессионального образования [Электронный ресурс]. – Режим доступа <http://www.cvets.ru/deyat2.html>
2. Профессиональный стандарт. Специалист по информационным системам / Профессиональные стандарты, утвержденные на заседании Комиссии по профессиональным стандартам РСПП [Электронный ресурс]. – Режим доступа <http://www.nark-rspp.ru/index.php/lang-ru/home/41-nark-news/110-2011-07-11-14-42-07.html>
3. Профессиональный стандарт. Менеджер информационных технологий / Профессиональные стандарты в области ИТ [Электронный ресурс]. – Режим доступа <http://www.apkit.ru/files/menedger.doc>
4. Федеральный государственный образовательный стандарт высшего профессионального образования по направлению подготовки 230700 – Прикладная информатика. – М., 2009. – 31 с.
5. Федеральный государственный образовательный стандарт высшего профессионального образования по направлению подготовки 230400 – Информационные системы и технологии. – М., 2010. – 35 с.

ЗМІСТ

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНА ТРАНСФОРМАЦІЯ В КОНТЕКСТІ ІНТЕГРАЦІЙНОГО ВИБОРУ УКРАЇНИ

<i>Дзюбіна А.В.</i> Експрес-методика оцінювання інноваційного потенціалу підприємства.....	3
<i>Дзюбіна К.О.</i> Дослідження понятійно-категоріального апарату дефініції «зворотний матеріальний потік».....	5
<i>Ерохин В.Л., Иволга А.Г.</i> Вступление России в ВТО: интеграционные перспективы агропромышленного комплекса.....	9
<i>Копилюк Н.Ю.</i> Удосконалення процедури злиття та поглинання банків: вітчизняний та зарубіжний досвід.....	11
<i>Коробчук Т.І.</i> Становлення та розвиток факторингу на ринку банківських послуг...	14
<i>Кочетова І.Ю.</i> Концептуальні засади виникнення соціально-економічних трансформацій.....	16
<i>Малютін О.К.</i> Зміст та ємність поняття «економічна безпека» в контексті інтеграційного вибору України.....	19
<i>Мостовенко Н.А., Ковальчук В.В.</i> Вплив проблемної кредитної заборгованості на фінансову стійкість банку.....	21
<i>Музичка О.М.</i> Функціонування банківської системи України в контексті інтеграційних процесів.....	23
<i>Ніценко В.С., Єгорова В.Г.</i> Вплив СОТ на розвиток експортно-імпортних операцій.....	25
<i>Перикова В.С.</i> Пенсійна система України - минуле та світле майбутнє.....	28
<i>Сидоренко А.В., Тульчинська С.А.</i> Ринок цінних паперів як інструмент інтеграції у світовий фінансовий простір.....	30
<i>Судак Г.В.</i> Формування соціально-економічних умов розвитку малого підприємництва на селі.....	35
<i>Суржко С.І.</i> Забезпечення результативності системи національної безпеки в економіці України.....	37
<i>Холонюк О.Л.</i> Ціновий аспект формування економічного простору України.....	39
<i>Черемісова Т.А.</i> Фінансові інституції світового банку: капітал на пільгових умовах.....	41
<i>Черешня В.М.</i> Пенсійна реформа в Україні – необхідність та шляхи її розвитку....	44
<i>Шпак Н.Г.</i> Особливості та тенденції сучасного розвитку протекціонізму та лібералізму у зовнішній торгівлі.....	47

РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА

І ПРОБЛЕМИ МУНІЦИПАЛЬНОГО РОЗВИТКУ

<i>Анистратенко О.В.</i> Проблемы финансирования развития курортно-рекреационного комплекса Крыма.....	51
<i>Антонова И.С.</i> Критерии отбора проектов диверсификации экономики моногорода.....	54
<i>Арсланова С.К.</i> Развитие инновационного потенциала населения региона.....	56
<i>Ахметгареева А.А.</i> Предпочтения абитуриента при выборе учебного заведения как важный аспект качества социального потенциала сферы образования моногорода Набережные Челны (мнение экспертов).....	60
<i>Барський Ю.М.</i> Методичні підходи до аналізу фінансового забезпечення регіонів.....	63

<i>Васюк Н.В.</i> Аналіз та перспективи розвитку підприємств машинобудування.....	66
<i>Гали Д.А.</i> Основные методологические принципы и парадигмы расселения населения (вопросы генезиса).....	69
<i>Голод А.П., Курах О.С.</i> Рекреаційно-туристична діяльність як фактор розвитку міських агломерацій.....	78
<i>Жунусова Г.Д.</i> Государственные меры по совершенствованию региональной политики Казахстана.....	80
<i>Лаврищева М.В.</i> Оптимізація процесу стратегічного планування діяльності органів державного управління.....	84
<i>Лисенко І.В.</i> Кластерна концепція інноваційного розвитку економіки регіону.....	87
<i>Люльов О.В., Боровик О.В.</i> Особливості інноваційної діяльності промислових підприємств Сумського регіону.....	89
<i>Мініна О.В., Шадура-Никипорець Н.Т.</i> Продовольча сфера як ядро розвитку регіональної господарської системи.....	91
<i>Погарцев А.В., Плотникова Т.В., Макарова Т.В.</i> О дифференциации экономического развития регионов.....	93
<i>Приймачук Т.Ю., Штанько Т.А.</i> Проблемні аспекти соціально-економічного розвитку сільських територій регіону.....	95
<i>Продіус І.П., Прістуна М.П.</i> Ефективний регіональний розвиток на основі кластерізації.....	98
<i>Савел'єва Т.М., Гаркушева Є.О.</i> Реалізація інвестиційного процесу у вугільній промисловості України на засадах економічної безпеки.....	100
<i>Седельников А.В., Климачёва И.А., Хнырева Е.С.</i> Анализ динамики изменений производства растительных и животных масел и жиров в кризисный период в Самарской области.....	104
<i>Смагулова Ш.А., Радько Н.М.</i> Государственное стимулирование инвестиционно-инновационного развития региона.....	106
<i>Смагулова Ш.А., Семикина Е.С.</i> Совершенствование реализации региональной политики в Казахстане.....	111
<i>Стадник І.Р.</i> Місцеві бюджети розвитку.....	115

РОЗВИТОК ІНФОРМАЦІЙНИХ СИСТЕМ В ЕКОНОМІЦІ

<i>Безручко Д.С.</i> Ключові напрями впливу інформаційно-комунікаційних технологій на економічний розвиток.....	119
<i>Грошев И.Л., Грошева Л.И.</i> Стратегия информационного взаимодействия малого бизнеса и власти.....	122
<i>Плотнікова М.Ф.</i> Інформатизація роботи менеджера як основа підвищення якості його праці.....	124

АЛЬТЕРНАТИВНІ МЕТОДИКИ ВИКЛАДАННЯ В ЕКОНОМІЧНИХ ВНЗАх

<i>Долгова Т.Б.</i> Discussion as a means for developing, practicing, and assessing critical thinking skills.....	127
<i>Розкошина О.А.</i> Інтерактивні методи викладання дисципліни „Менеджмент”.....	129
<i>Шевченко В.Я., Прокубовская А.О., Чернякова Т.В.</i> Обучение пользователей специалистами информационных систем.....	131

Наукове видання

Мови видання: українська, російська, англійська

МАТЕРІАЛИ

VII Міжнародної науково-практичної конференції
«СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ РЕФОРМИ
В КОНТЕКСТІ ІНТЕГРАЦІЙНОГО ВИБОРУ УКРАЇНИ»

Київ · 19-20 жовтня 2011 року

У двох томах

Том 1. Економічні та соціальні питання сучасності

Окремі доповіді друкуються в авторській редакції

Організаційний комітет не завжди поділяє позицію авторів

За точність викладеного матеріалу відповідальність покладається на авторів

Відповідальний редактор Біла К.О.

Технічний редактор Капуш О.Є.

Здано до друку 25.10.11. Підписано до друку 28.10.11.

Формат 60x84¹/₁₆. Спосіб друку – різнограф.

Ум.др.арк. 9,0. Тираж 100 пр. Зам. № 1011-08.

Видавець та виготовлювач СПД Біла К. О.

Свідоцтво про внесення до Державного реєстру ДК № 3618 від 6.11.09р.

Надруковано на поліграфічній базі видавця Білої К. О.

Україна, 49087, м. Дніпропетровськ, вул. Березинська, 80, офіс 2

Поштова адреса: Україна, 49087, м. Дніпропетровськ, п/в 87, а/с 4402

тел. +38 (067) 972-90-71

www.confcontact.com

e-mail: conf@confcontact.com